

özgürlük

aylık siyasi dergi

yolu

●EYLÜL DİRENİŞİ

●TÜRKİYE BURJUVAZİSİ, YABANCI SERMAYE
VE DEVLET ARASINDAKİ TARİHSEL "İŞBİRLİĞİ"

●ÖZÜMLEME ve KURTULUŞ HAREKETLERİ

●Zafer Filistin halkının olacaktır

●KÜRT HALK TÜRKÜLERİ

●OSMANLI YÖNETİM MEKANİZMASI ve
BİR HALK AYAKLANMASI

18

KASIM

İÇİNDEKİLER

EYLÜL DİRENİŞİ ÜZERİNE/Kemal BURKAY	3
TÜRKİYE BURJUVAZİSİ, YABANCI SERMAYE VE DEVLET ARASINDAKİ İŞBİRLİĞİ/Sedat ÖZKOL	18
ÖZÜMLEME VE KURTULUŞ HAREKETLERİ/ İhsan AKSOY	31
ZAFER FİLİSTİN HALKININ OLACAKTIR	41
1917 EKİM DEVRİMİNİN YILDÖNÜMÜ ÜZERİNE BİR KONUŞMA/LENİN	50
SANAT — EDEBİYAT	60
OLAYLAR — YORUMLAR	83

Sahibi : Faruk ARAS • Yazı İşleri Müdürü : A. Kadir AKEL • Yönetim ve Haberleşme Adresi : Başmüsahip Sok. TAN Ap No: 10/2 Cağaloğlu - İSTANBUL • Abone : Yıllık 100 TL. • Altı aylık 50 TL. • Dış ülkeler için iki katıdır. • İstanbul dağıtım TAN-DA • Ankara : ANKARA DAĞITIM • İzmir : EGE DAĞITIM • Dizgi: Özdem Kardeşler Matbaası • Baskı : Bahar Matbaası

SAYIN OKURLAR,

Dergimizin merkez bürosunu bu sayıdan itibaren İstanbul'a nakletmiş bulunuyoruz.

Bundan böyle dergi ve yayınlarımızla ilgili hertürlü haberleşme ve para gönderme için aşağıda bildirdiğimiz İstanbul'daki bu yeni adresimiz kullanılmalıdır. Ankara'daki büromuzu ise dergi ve yayınlarımızın Ankara dağıtımıyla ilgili olarak muhafaza ediyoruz.

Derginin merkezinin İstanbul'a taşınması nedeniyle Sorumlu Müdür arkadaşımızda değişti. Dergimizin yayına başladığından bu yana bu onurlu görevi yürüten Orhan Talun arkadaşımıza teşekkür ederiz.

Bu sayıda Kürt halk türkülerinden bir kaç örnek sunuyoruz. Okurlarımız kendi çevrelerinden başka folklor ürünleri derleyip gönderirlerse bu, halkımızın kültürünün tanıtılıp gelişmesine bir katkı olacaktır.

Saygılar ve iyi dilekler...

ÖZGÜRLÜK YOLU

ADRESİMİZ :

Başmüsahip Sok. Tan
Ap. 10/2 Cağaloğlu/İSTANBUL

EYLÜL DİRENİŞİ ÜZERİNE

Kemal BURKAY

Türkiye işçi sınıfının DGM'ne ve MC iktidarına karşı giriştiği eylül direnişii üzerinde devrimci çevrelerde tartışma ve eleştiriler devam ediyor. Direniş başladığında dergimiz baskıya verilmek üzereydi. DİSK bildirisinde, direnişin bir «genel yasa» olarak nitelendirilmesi ve «MC iktidardan düşünceye kadar» sürdürüleceğinin bildirilmesi, daha ilk bakışta dikkatimizi çekmişti. Ancak direnişin desteklenmesi büyük önem taşıyordu. Şimdi ise direniş sırasında ve onunla ilgili olarak yapılan hataların, hareketin zaaflarının tespitinde yarar vardır. Eylül direnişii, DİSK'le ilgili olarak bazı tartışma konularını da ayrıca ön plana çıkarmış bulunuyor.

Bilindiği gibi DİSK, Devlet Güvenlik Mahkemelerine karşı açık tavrını, bu mahkemelerle ilgili yasa tasarısı ortaya çıktığı zaman, daha baştan koydu. Afişleme, bildiri ve benzer demokratik yollarla işçi kitlesini ve kamuoyunu uyarmaya çalıştı. Eylül direnişii, ilgili yasa meclislere geldiği zaman, bu çabaların

doruk noktası oldu. DİSK'in bütün bu çabaları küçümsenemez elbette. Ve bunların yapılması aynı zamanda DİSK'in görevi idi. DGM en başta devrimci işçi hareketini dağıtmaya, bastırmaya yönelmişti ve hiç kuşkusuz devrimci sendika hareketi de onların hedefi arasındaydı. Bu nedenle eylül direnişi kaçınılmaz ve zorunlu bir direnişti. Bu direniş, ülke ölçüsünde DGM ve gerici MC iktidarına karşı yürütülen demokratik, devrimci mücadele ile birleşerek, bu mücadeleyi daha da ileri düzeye vardiirarak DGM nin engellenmesinde ve faşist tırmanış yolunda bazı adımların boşa çıkartılmasında önemli bir etken oldu. İşçi sınıfı bu direnişle gücünü bir kez daha gösterdi, yeni deneyler edindi.

Diğer yandan, eylül direnişinde düşülen bazı hataları ve zaafaları da görmezlikten gelmemeliyiz.

DİSK, bir süreden beri, DGM yasaının çıkmaması için direniş koyacağını duyurmakta idi. 16 Eylül günü, DİSK Genel Yönetim Kurulu ve Başkanlar Konseyi'nin toplantısından sonra alınan şu karar kamuoyuna duyuruldu:

«İki gündür toplantı halinde bulunan DİSK Genel Yönetim Kurulu ile Başkanlar Konseyi'nin müşterek toplantısında,

— Bu iktidarın Anayasal ve demokratik yoldan düşürülmesine ve halktan yana bir iktidarın kurulmasına kadar tüm ülkede genel yas ilanı,

— Anayasal ve demokratik haklarını, DİSK'in «tabanın söz ve karar sahibi olma» temel ilkesi içinde kullanabilmesi açısından işçi üyelerimizin serbest bırakılması,

— Örgütümüzün bulunduğu merkezlerde her gün genellikle öğleden sonraları DİSK tarafından sessiz matem yürüyüşleri ve mitingler düzenlenmesi,

— Bunun dışında DİSK tarafından düzenlenmeyen hiçbir yürüyüş, miting gibi gösteriye üyelerimizin katılmaması, ve bozguncu unsurların içeriden veya dışarıdan gelecek tahriklerine olanak verilmemesi için üyelerimizin çok dikkatli ve titiz davranmaları, kararlaştırılmıştır.»

Bir kez kararda, direnişin, MC iktidardan düşürülünceye ve yerine halktan yana bir iktidar kuruluncaya kadar sürdürüleceği belirtilmektedir.

Herkes bu karardan, DİSK'in başlattığı direnişi, MC iktidardan düşene kadar sürdürmeği amaçladığını anladı. Güncel

konu DGM'nin engellenmesiydi. DİSK, bunun da ötesinde, direniş hedef olarak MC'nin düşürülmesini ve «halktan yana bir iktidarın kurulması» nı koyuyordu. MC'nin düşürülmesi için daha önceleri demokratik güçlerin ve bu arada CHP'nin gösterdiği çabalar başarıya ulaşmamıştı. Şimdi işçi direnişine böyle bir hedef göstermek için şartlar elverişli mi idi? Direniş ne kadar sürecek? İşçi kitleleri böyle bir hedefe ulaşmak için gereği gibi hazırlıklı mı idiler? MC düşürülse bile yerine geçecek «halktan yana iktidar»la kastedilen neydi ve bunun da şartları var mıydı? Bunlar hemen akla gelen sorulardı.

DİSK Genel Başkanı Türkler, direnişin 4. günü verdiği demeçte, alınan «kararlar»ın, «bilerek ya da bilmeyerek» birbirine karıştırıldığını, bu kararlardan birinin MC iktidardan düşene ve halktan yana bir iktidar kurulana kadar GENEL YAS olduğunu, diğerinin ise tabanın serbest bırakılmasına dair olduğunu belirtti. Ancak bu açıklama da kararın muğlaklığını gidermeye yetmedi.

Niçin MC'nin iktidardan düşürülmesine kadar genel yas? Eğer bu «genel yas» terimi, MC iktidarının bazı antidemokratik «yasal» araçlara başvurusuna olanak vermemek, DİSK'in örgüt olarak varlığını korumak amacıyla direnişe bulunmuş bir orijinal isimse, bunun oldukça talihsiz bir isim olduğunu kabul etmek gerekir. Bazılarının bunu eşsiz bir buluş saymalarına karşılık, bu mistik eylem adı, harekete daha baştan pasifizm havası yaymaktadır. Ve kanımızca gerek DGM ne, gerek MC iktidarına karşı böyle dolambaçlı terimleri kalkan yapmanın hiçbir gereği de yoktur. Zaten çoktan beri yasaların dışına düşmüş, varolan hukuk sistemi açısından bile meşruluğunu yitirmiş bu gerici iktidara karşı işçi sınıfının ve tüm devrimci, demokratik güçlerin direnişi bir hak, bir ödevdir. Açıktır ki MC iktidarı bu direnişten hoşlanamazdı ve hoşlanmamıştır. Ama varsın onlar diledikleri kadar öfkelensinler. Gerici MC iktidarının saldırılarını önleyecek, onu geriye püskürtecek olan, böylesine dahiyane buluşlar değil, yığınların örgütlü, etkin mücadelesidir ve o olmuştur.

Ama Türkler bu «genel yas»ın, «serbest» bırakılan tabanın direnişi ile bir ilişkisi olmadığını söylüyor. O zaman «bu» genel yas» denen şey neyin nesidir? MC halen iktidarda olduğuna ve «halktan yana bir iktidar» ortalıkta görünmediğine göre bu genel yas devam etmekte midir? Alınan kararda DİSK örgütünün bulunduğu yerlerde her gün öğleden sonraları «sessiz matem yü-

rüyüşleri ve mitingler» düzenleneceği belirtiliyordu. Şu göz ya-
şartıcı matem yürüyüşleri terimi bir yana, araçlarla Taksime
yapılan bir yürüyüşten başka şimdiye değin DİSK adına bu ko-
nuda ne bir yürüyüş düzenlendi, ne bir miting yapıldı. Demek
ki kararın bu bölümü de cansız doğmuştu ya da işletilmedi.

Kararın, bir bakıma işleyen bölümü «serbest bırakılan» ta-
banın eylemleri oldu. İşçiler hemen tüm büyük kentlerde, özel-
likle de maden ve petro-kimya işkolları gibi ekonominin kilit
dallarında direnişe geçtiler. 400.000'e yakın işçi bu eylemlere ka-
tıldı. Bu nedenle de eylül direnişi ülkemizde şimdiye dek görü-
len en geniş boyutlu işçi direnişi oldu. Diğer yandan bu direniş
DGM'ne ve MC iktidarına karşı tavrıyla, ülkemizde işçi sınıfının
ilk politik genel grev hareketi niteliğine ulaştı. Ancak DİSK üst
kademelerinin belirsiz ve kararsız tavrı bu direnişlerde de yansı-
dı. Elbette DİSK örgütünün bir bütün olarak bu direnişte büyük
payı vardır. Onu salt tabandaki bilinçli unsurların çabalarına
bağlamak yanlış olur. Ama DİSK'in merkez organları kararlı
davranabilselerdi, ürkek ve belirsiz bir tavır içine girmeselerdi,
işçilerin bu geniş boyutlu direnişi çok daha düzenli, derli toplu
ve güçlü olacak, harekete daha geniş yığınları çekecekti.

DİSK 21 Eylül'de tabanın eylemlerini durdurdu ve direni-
şin hedefine ulaştığı belirtildi. DİSK'in kararı bir bütün olarak
gözönüne alınırsa -ki kanımızca başka türlü de ele alınamaz-
neyin hedefine ulaştığı düşündürücüdür.. MC, bilindiği üzere,
yerinde durmaktadır. Eğer amaç DGM'nin meclislerden geçi-
rilmesine karşı geniş işçi kitlelerini harekete geçirmek idiyse, o
halde hedef yalnızca o gösterilmeli, MC düşünceye kadar genel
yas diye, adı var kendi yok bir eylem türünün reklamı yapılmamalıydı. Kaldığı DGM açısından da, direnişe son verildiğin-
de yasa meclislerde görüşülmeye devam ediyordu.

Direniş sırasında ve onu izleyen günlerde binlerce işçi işten
atıldı. Bunların büyük kesimi işçi temsilcileri, ya da bilinçli,
önder işçilerdi. Profile direnişi kanla bastırıldı. Aliğa'da işten
atılan bini aşkın işçinin yerine faşist beslemeler dolduruluyor.
İşçilerin direnişi durdurmalarından sonra da sermayenin ve ge-
rici iktidarın saldırısı devam ediyor.

DİSK'in kararında dikkati çeken noktalardan biri de, işçile-
ri, DİSK tarafından düzenlenmeyen hiç bir yürüyüş, miting ve
gösteriye katılmamaya çağırması olmuştur. Nitekim DİSK ya da
üye sendikalar, 27 Eylülde 14 demokratik kuruluşun Ankara'da

düzenlediği miting ve yürüyüşe katılmadılar. Demokratik kuruluşlar DİSK'in direnişini olanca güçleriyle destekledikleri halde bu tavrın anlamı nedir? Bir yandan tüm demokratik kuruluşları «DİSK'in bu tarihi kararını desteklemeye» çağırırken, diğer yandan diğer demokratik kuruluşların paralel eylemlerini desteklememek, onları yalnız bırakmak tutarsız bir tavidir. Herşeyi kendi gücüyle yapma, diğer demokratik güçlerle birlikte eylemden kaçınma, bunda birtakım sakıncalar görme tutumu öteden beri DİSK eylemlerinde görülmektedir ve bu yanlış bir tutumdur. Bu tutumla işçilerin ve tüm demokratik güçlerin sağlıklı diyalogu sağlanamaz, faşizme karşı güçler birlikte seferber edilemez. Faşizme karşı mücadelede güçbirliği, uzun lafların ötesinde asıl pratikte kendini göstermelidir. DİSK'in son eyleminde de diğer demokratik güçlerle, sol partilerle diyalogun zayıf tutulması, ya da hemen hiç olmaması eylemin zaaflarından biri oldu. Nitekim MC iktidarının TÖB-DER'i kapatmasına ve Danıştay kararına rağmen açmamakta direnmesine karşılık ta DİSK yöneticilerinden önemli bir tepki gelmedi.

DİSK'in 16 Eylül tarihli kararında MC iktidarının yerine kurulması önerilen «halktan yana iktidar»la kastedilenin bir CHP iktidarı olduğu açıktır. Bir burjuva partisi olan ve giderek büyük burjuva kesimleriyle bağlarını güçlendirip sermayenin her türlü kuşkusunu gidermeye çalışan CHP'nin iktidarının ne biçim bir «halktan yana iktidar» olacağı bir yana, görülen odur ki bu eylem sırasında CHP ile de MC iktidarının düşürülmesi konusunda ciddi bir diyalog olmamıştır. Elbette MC iktidarının düşürülmesi ilerici güçlerin güncel hedeflerinden biridir. Ama gerçek anlamda halktan yana bir iktidarın, da başka deyişle ilerici, devrimci güçlerin iktidarının kurulması için somut şartların şu dönemde elvermediği de ortadadır. Ne işçi sınıfı ne de müttefikleri buna hazır değillerdir. Özlemlerimiz ne olursa olsun, yakın dönemde MC iktidarının düşmesiyle yerine geçebilecek «ilerici» iktidar bir CHP iktidarı, en azından CHP'nin ağır basacağı bir iktidar olabilir. O zaman da, bir CHP iktidarını kayıtsız şartsız istemek, onu halktan yana bir iktidar diye nitелеmek yerine CHP ile diyalog kurulmalı, diyaloga zorlanmalı; CHP'den ne beklendiği, hangi şartlarla destek sağlandığı kitleler önünde açık seçik konmalıdır. Oysa görünen odur ki giderek sağa kayan CHP yönetimi kendi solundan şartsız destek bekliyor. CHP'yi buna iten şüphe yokki solun dağınlığı, şu dönemde iktidar alternatifi olmayışı, hatta seçimlerde de özellikle de sözkonusu dağınlığından ötürü- ciddi bir güç olarak ortaya

çıkamıyacağı kanısındır. Ancak sosyalist ve demokratik güçlere bir oy deposu olarak bakan, onlarla diyalogdan kaçınan; diğer yandan yerli ve yabancı sermaye ve tutucu çevrelerle bağlarını güçlendiren bir CHP iktidarını halktan yana iktidar diye nitelermeye de hakkımız yoktur. Sosyalistler, demokratik güçler CHP iktidarını kayıtsız şartsız desteklemek zorunda değillerdir. Bu destek, bugünkü şartlarda, CHP ancak sosyalist ve demokratik güçlerle diyalogdan kaçınmadığı, sosyalist ve demokratik güçlerin asgari bazı demokratik istek ve önerilerine katıldığı ve bunlar için mücadele ettiği zaman sağlanabilir. Sözkonusu DİSK eyleminde ise, MC'nin düşürülmesi ve yerine «halktan yana bir iktidar» önerilmiş olmasına rağmen, CHP'nin şimdilik iktidar olmayı düşünmediği açığa çıkmıştır. CHP, MC'nin içine düştüğü bataktaki biraz daha debelenmesini, yıpranmasını ve kesin çözümünü beklemektedir. Ancak o zaman, CHP'ye kesin iktidar yolu açılacağı kanısındadır. CHP'nin tavrı bu olunca da DİSK'in, adeta CHP'den habersiz bir CHP iktidarı önerdiği anlaşılıyor. Bütün bu nedenlerle de DİSK'in «MC'nin düşürülmesi» ve yerine «halktan yana bir iktidar kurulması» biçimindeki önerisi boşlukta kalmıştır.

Yukardan beri söylediklerimizden Eylül direnişi ile ilgili hataları, yanlışları ve zaafı şöyle özetleyebiliriz:

1. DİSK yönetimi direnişle ilgili olarak işçi kitlelerine açık seçik bir eylem programı götürememiş; tavrı belirsiz ve kararsız olmuştur. Bu da direnişi bir bakıma tabının insiyatifine bırakmış, merkezi bir yönlendirmeden yoksun kılmış; direnişin daha düzenli, güçlü ve geniş boyutlu olmasını olanak vermemiştir.

2. Önerilen bir kısım gösteri biçimleri (örneğin yürüyüş ve mitingler) uygulanamamış, bazı öneriler boşlukta kalmıştır. Bu da direnişin açık bir programa sahip olmadığı ve yöneticilerin kararsızlığının bir başka kanıtıdır.

3. Sol örgütler ve demokratik güçlerle dayanışma ve diyalogu oluşturmak için gerekenler yapılmamıştır.

4. İşçilerin direnişini en güçlü biçimde başarıya ulaştırmak yerine yasal endişeler ağır basmış, örgütün burnunu kanatmadan işin içinden sıyrılmaya tavrına girilmiştir. Bunda birkısım yöneticilerin burnunu kanatmama endişesinin de payı olabilir.

Bu son husus üzerinde biraz durmaya değer. Öteden beri

bir kısım DİSK yöneticilerinin tavırları ve sözleri bu bakımdan ilginçtir. Örneğin Kemal Türkler ve arkadaşları, 15-16 haziran olaylarında da, amaçlanan eylemin sınırlarını aşan bazı taşkınlıklar karşısında adeta paniğe kapılmış ve telaşla işçilere uslu olmaları çağrısında bulunmuşlardı. Bir eylemin yöneticileri, elbette, onun program dışına taşmasına, provokasyonlara açık hale gelişine karşı dikkatli, tedbirli olmakta haklıdırlar. Ama böylesine büyük direnişlerde daima bazı taşkınlıklar da olabilir. Buna bakarak hemen burjuvaziye hesap yerir biçimde telaşlı bildiriler yayınlamanın, «ben yasalara bağlıyım, ama bunu başkaları yaptı» derecesine masumiyet açıklamalarının hiç de gereği yoktur.

Bu direniş sırasında da Kemal Türkler'in, bir günlük tutuklamadan sonra verdiği demeç, aynı anlayışı göstermesi bakımından ibret vericidir. Türkler, Demirel'in bu bir günlük tutuklama ile kendisine «ikram» da bulunduğunu söylüyor ve 12 Mart dönemine dair tatlı anılarını şöyle anlatıyor:

«26 günlük bir tutuklama devremiz geçmiştir. Buna bir tutuklama mı demek, bir yerde misafirlik, tatil yapmak mı demek gerekiyor, bilmiyorum. Çünkü bu tutuklama ile ilgili olarak ifade alma, sorgu gibi bir işlem yapılmamıştır. Ve bunun ötesinde, çok sevdiğimiz Silâhlı Kuvvetlerimiz ve onun kumandanları, bize tutukluluğumuzu hatırlatmıyacak, en ince teferuatına kadar ellerinden geleni yapmaya çalışmışlar, bizi bir misafir, hem de bir büyük misafir şeklinde ağırlama politikası izlemişlerdir.»

Türkler'in bu talihsiz demecinde sözünü ettiği 26 günlük tutuklama, 12 Mart başlarında, Davutpaşa Kışlasında geçen 26 günlük gözaltı süresidir. Bu «büyük misafir» likten sonra Türkler ve yanındaki diğer DİSK yöneticilerinin bırakıldıkları doğrudur; ama başkaları öyle bırakılmadılar. Bizzat bu gözaltı süresince Davutpaşa'da Türkler'le birlikte bulunan başka birçok devrimci tutuklandılar, yargılandılar, ağır cezalara çarptırıldılar. Sayın Türkler, herhalde, bu aziz konukluğu sırasında bile işkence çarklarının başkaları için nasıl çalıştığını, ülke çapında binlerce kişinin ve bu arada pek çok da DİSK'li işçinin bu çarklardan geçtiğini, tutuklandığını, uzun süre hapislerde kaldığını, mahkûm olduğunu, işsiz ve sefil kaldığını bilmektedir. Onun için de aynı dönemde sayın Türkler'e böyle davranılmışsa bu övünülecek birşey değil, üzerinde düşünülecek birşeydir. Hele sayın Türkler'in bunu alayı vala ile açıklaması ve

bazı çevrelere belli göz kırpmaları, muhabbet açıklamaları kendisi ve çevresi için büyük bir talihsizliktir; Ama devrimci hareketimiz açısından, kimin nerede olduğunu daha da açıklığa kavuşturması bakımından, kuşku yok ki yararlı olmuştur.

Bu anlayış, devrimci işçi mücadelesini bu tür kavrama biçimi, ister istemez DİSK'in çalışmasında, çeşitli eylemlerinde yansımakta ve işçi hareketinin devrimci atılımlarına zararlar vermektedir. Bu, kendini yasalar içinde ve masum gösterme, işleri bir günlük tutuklamalarla atlatmaya öncelik verme çabaları, son işçi direnişinin etkinliğini de önemli çapta kırmış, harekette büyük bir zafif unsur olmuştur. Bir yandan, MC'yi düşürme ve yerine halktan yana bir iktidar geçirme gibi büyük iddialarla ortaya çıkılırken DİSK yönetimi üstüne scrumluluk almaktan, hareketi kararlı bir biçimde var gücüyle yönetmekten, kitle mücadelesini yönlendirip yükseltmekten kaçınmış, direniş 4-5 gün sonra son bulmuştur. Devrimci işçi hareketinde bu tür kararsızlığın yeri yoktur. Bir eylem planlanmışsa rizikoları da göze alınmış olmalıdır.

Eylül direnişinin önemini ve devrimci hareketimize kazandırdıklarını görmemek ne kadar yanlışsa, hareketin hatalarını, zaaflarını görmemek de o kadar yanlıştır. Bu hatalar ve zaaflar ancak iyi kavrandığı zaman onlardan kurtulmak, işçi sınıfının politik-ideolojik mücadelesini yükseltmek mümkün olacaktır.

Eylül Direnişinde Bazı Sol Kesimlerin Tavrı

Goşistler ve Maocular, Eylül Direnişi sırasında da her zaman ki bozguncu tavırlarını sürdürdüler. Maocular, «işçiler, direnişin yönetimini elinize alın» biçiminde harekete dışarıdan gazel okumaya çabaladılar. Bu tür çağrılar, onların mücadele anlayışlarına uygun düşmektedir. 12 Mart Muhtırasının hemen arkasından da, bir devrim çağının açıldığını sanan Maocular, hemen gerçekleştirmeleri içinde kitlelere bir devrimci program sunmuşlardı! Kitlelerin büyük direnişleri, ancak örgütlü, bilinçli biçimde ve en başta da devrimci örgütlerinin öncülüğünde başa götürebileceklerinden adeta habersiz görünen Maocular, kitlelere bu tür çağrılar yapma alışkanlıklarını her olayda sürdürüyorlar.

Diğer yandan, goşistler ve Maocular, DİSK örgütünün direnişteki hatalarını ve zaaflarını kullanarak, DİSK'i yıpratmak, onun birliğini baltalamak için de elden geleni yaptılar. Direnişte zaafları, yanlışları görmek ve göstermek elbette bir görevdir.

DİSK'in bütünlüğü içinde oportünist, kuyrukçu unsurlarla mücadele etmek, DİSK'in devrimci bir doğrultuda yürümesi için, devrimci işçilerin her kademedede daha etkin görevlere gelmesi için çaba göstermek elbette bir görevdir. Ama Maocu ve goşist unsurların yaptıkları bu değildir. Onlar, «işçiler yönetime» veya benzeri sloganları atarken tabandaki işçi kitleleriyle örgüt yönetimini, hatta bizzat örgütü anarşik bir biçimde karşı karşıya getirmekte, işçileri disiplinli, ilkel mücadeleyle değil, başıbozuk mücadeleye sürüklemek istemektedirler. Bu yöntemlerle sendikalarda devrimci yönde bir gelişim sağlanamaz.

Yine goşistler ve maocular, son direniş sırasında, DİSK yöneticilerinin hatalarından, kararsızlığından yararlanarak, bir kısım militan işçileri, işten atılanları kendi saflarına çekmek, kendi yanlış görüşlerini onlar arasında yaymak, onları sosyalist harekete karşı kışkırtmak için de bir hayli çaba göstermektedirler. Sosyalist bilinci gereği gibi pekişmemiş unsurlar arasında bu tür sürekli propaganda ve kışkırtmalar, özellikle de güç dönemlerde etkiler yapabilir. Son zamanlarda Maocuların, karşı devrimci görüşlerini özellikle hapisteki siyasi tutuklular arasında yaygınlaştırmaya çalıştıkları gözden kaçmıyor.

Türkiye İşçi Partisi ise, direniş başladığında, kendine özgü bir ifade biçimiyle direnişi kuşkuyla karşıladı. TİP Başkanlık Kurulu'nun bu bildirisinin yuvarlaklığı, belirsizliği, muğlaklığı bir yana, bu bildiride direnişle ilgili olarak «ince hesaplar» dan, «oyun içinde oyun» dan söz edilmektedir. TİP yöneticilerinin daha sonraki açıklamalarında ve Çark-Başak ile Yürüyüş dergisinde çıkan yazılarda bu «oyun içinde oyun» iddiası daha da işlendi. TİP hemen hemen açıkça, bu direnişi, DİSK içindeki sosyalistlerin -ki onlara göre bunlar TİP'lilerdi- tasfiyesi için düzenlenmiş bir «oyun içinde oyun» du. TİP son dönemde eleştirilerini DİSK yönetimine ve CHP'ye yöneltmekte ve onları sosyalist harekete karşı-yani kendilerine göre TİP'e karşı- birleşmekle, büyük sermayenin planı uyarınca TİP'i etkisiz kılma, CHP'den demokratik, DİSK'ten de sosyalist unsurları tasfiye ile suçlamaktadır.

Açıktır ki DİSK'in homojen bir yapısı yoktur. Bu büyük işçi konfederasyonu içinde çeşitli eğilimler bulunmaktadır. Bizzat sendika yöneticileri içinde de solun çeşitli fraksiyonlarına ve CHP'ye yakın kadrolar bulunmaktadır. Bu durumda DİSK içinde farklı görüşlerin etkinlik kazanma çabaları elbette varolacaktır. Yine herkesin kendine göre hesapları da bulunacaktır.

Nitekim DİSK'e bağı Petrol-Kimya İş, Sosyal İş, Turizm İş gibi sendikalarda TİP'li sendikacılarla diğer bazı fraksiyonlar arasındaki çekişme herkesçe bilinmektedir. Ancak buna bakarak, gerici MC iktidarına ve DGM'ne karşı mücadelenin en gergin döneminde konan Eylül Direnişini, «inci hesaplar»ın sonucu saymak veya onu «oyun için de oyun» diye nitelemek son derece olumsuz, dar-klikçi bir anlayıştır.

Böylesine büyük bir direniş başladığında, elbette, toplumdaki tüm güçler kendi çıkarları ve politikaları yönünden harekete karşı tavır alacaklardır. Nitekim MC iktidarı, hiç de, bu büyük sermayenin oyunudur deyip direnişi alkışlamamış, gerek gerici burjuva politikacıları, gerek işveren çevreleri ofkeye kapılmışlar, dişlerini göstermişler, direnen işçilere ve DİSK'e karşı harekete geçmişlerdir. TÜRK-İŞ yöneticileri işçi sınıfına karşı ihanetlerini bir kez daha çok açık seçik göstermişler, devrimci işçi hareketinin boğulması, DİSK'in tasfiyesi için gerici burjuvaziye yardımcı olmaya çalışmışlardır. Eğer gerici burjuvazi DİSK'e karşı daha fazlasını yapamamışsa, bu, daha çok MC iktidarının içinde bulunduğu çöküntüden ileri gelmiştir. Nitekim TÖB-DER'e ve Ankara Belediye Başkanı'na karşı yapılanlar iktidarın yüzüne çarpılmıştır. MC iktidarı o kadar çürümüş, yıpranmış ve varolan yasalar açısından da dayanaklarını yitirmiştir ki artık adli mekanizmaya bile büyük çapta ters düşmüştür.

Eylül direnişi başladığında sosyalistlerin yapacağı iş, onu oyun içinde oyun olarak niteleyip direnişe gölge düşürme, işçi kitlelerinde kuşku yaratma olamazdı. İşçi sınıfının böylesine geniş boyutlu politik genel grevini, burjuvazinin, ya da TİP'lileri tasfiye etmek isteyenlerin ince hesapları saymak, onu oyun diye nitelemek gülünçtür. TİP yönetimi bu tutumuyla, etkisi öyle çok görülme de, olumsuz bir rol oynamıştır.

Bu tutum, TİP yöneticilerinin kendilerini sosyalist hareketin biricik temsilcisi saymalarından ve Türkiye'de olan biten her olaya, sosyalist hareketin çıkarları açısından değil, kendi klik çıkarlarıyla bakmalarından ileri geliyor.

TİP yöneticileri, kendileri ve örgütleriyle ilgili olarak garip bir abartma içindedirler. Türkiye proleter hareketinin işçi sınıfı ideolojisiyle donanması yönünde hiç bir ciddi çabaları yokken, bugünden yarına değişen, el yordamıyla yürütülen ve bu nedenle de ilkesiz, sapmacı, sekter, kimi zaman da kuyrukçu bir politika içinde oyalanırken ve bu yüzden de işçi sınıfı par-

tisi anlamında militan bir kadrolaşmayla uzaktan yakından bir ilgisi yokken, TİP'i Türkiye işçi sınıfının tek sosyalist örgütü sayıyorlar. Onu, «iktidara yürüyen sosyalist hareket» olarak niteliyorlar. TİP yöneticilerinin kendilerini böylesine hoş duygularla avutmaları elbette kendilerinin bilecekleri bir şey. Ancak iş bununla kalmıyor. Onların harekete verdikleri zararlar da buradan kaynaklanıyor. Bu hayalci, sekter tutum, şu ya da bu olayda yüze vuruyor, ve bizzat sosyalist hareketin toparlanmasında olumsuz bir rol oynuyor.

Örneğin bu tutum DİSK içindeki sürtüşmelerin nedenlerinden biridir. Sosyalistleri kendilerinden ibaret sananlar, diğer güçleri tümüyle reddetmekte, bu da ister istemez karşıt tepkileri doğurmaktadır. Başkalarını sosyalist hareketin içinde saymak istemeyenler, işçi sınıfı içindeki etkinliklerine dair büyük düşler kuranlar, sonuçta DİSK'ten dışlanacak duruma geliyorlar ve öfkeyle bağırıp çağırıyorlar.

Bu tutum doğulu sosyalistlerle ilişkilerde de ortaya çıkıyor. Ulusal soruna işçi sınıfının dünya görüşüyle bakamıyan bu baylar, sekter tutumlarını o düzeye getiriyorlar ki, kendileri TİP'i terkedip giderken, TİP'in merkezi dışında Sinematek Derneğinde ayrı TİP merkezi oluştururken, hatta «TİP yıkılırsa yıkılır» tavrı içine girerken, o dönemde (1968-69) Türkiye işçilerinin tek legal politik örgütünün varlığını, birliğini korumak için örgüte sahip çıkan; hatta bu sekterler, biraz da Doğulu sosyalistlerin hataları ve iyiniyetleri yüzünden parti yönetimini aldıkları zaman bile partiyle bağlarını koparmayan, sosyalist harekete karşı bu denli sorumluluk duyan doğulu sosyalistler hakkında «önce Kürt sonra sosyalist» diye sözecek kadar patavatsızlıklarını ileri götürüyorlar. Bu tutumdur ki onları Doğuya ayak basamayacak duruma getiriyor. Doğu'nun gidebildikleri bir-iki ilinde ise, sosyalizmle ilişkisi olmayan bazı burjuva politikacılarına seçim örgütü kurduracak kadar sosyalist harekete karşı sorumsuzca davranıyorlar.

TİP yöneticileri neden şu soru üstünde azıcık düşünmüyorlar: DİSK'i kuran sendikacılar TİP üyeleri idiler, neden TİP DİSK'ten bu kadar uzaklaştı, niçin DİSK'te sağlıklı bir taban oluşturamadı? Çünkü TİP yöneticileri kadroları değerlendirmek, olanakları kullanmak ustalığına, sosyalist esnekliğine hiç bir zaman sahip olmadılar. Gençlik örgütlenmesinin başlangıcında büyük ölçüde TİP sempaticanıydı. Özellikle de Fikir Kulüpleri Federasyonu zamanında, TİP niçin gençlik içinde sağlıklı-

lı kadrolar oluşturamadı, niçin gençlik tabanı TİP'in altından hızla kaydı? Çünkü TİP yöneticileri bu ustalığa, bilince, sosyalistçe çalışma yöntemlerine hiç bir zaman sahip olamadılar. Doğulu sosyalistler TİP'in içinde idiler ve yeni TİP'in kuruluşunda da ona desteklerini esirgemediler; niçin TİP bu olanağı değerlendirmediydi? Çünkü TİP yönetimi sosyalist kadroları tutabilecek, birlikte çalışma için gerekli esnekliği gösterebilecek, bu dönemin gereklerine cevap verebilecek bir devrimci ideolojiden yoksundur. TİP yöneticileri bu sorular üstünde düşünmüyorlarsa, düşünmek işlerine gelmiyorsa, hâlâ TİP'ten bir umut bekleyenler, iyi niyetli üyeler bu sorular üstünde kafa yormalıdır. Ama kuşkusuz, TİP yöneticileri bütün bunları düşünmekte artık geç kalmışlardır. bu nedenle de bugün DİSK'e ve başkalarına, sosyalizm adına yönelttikleri öfkeli haykırışlar boşunadır.

TİP yöneticilerine göre, DİSK'in gelişmesini ve DİSK içinde sosyalistlerin - yani TİP'lilerin- etkinliğinin artmasını önleyemeyen burjuvazi DİSK'i CHP'ileştirmeye çalışıyor. Bu nedenle DİSK yöneticileri ve giderek büyük burjuvazinin güvenini kazanan ve iktidar alternatifine dönüşen CHP üst yönetimi elele vermişlerdir. Eylül Direnişi de böylece bu seneryonun bir parçası olmaktadır. Bu direnişten yararlanan işverenler «böyle fırsat bir daha ele geçmez» deyip çoğunluğu sosyalist olan işçileri ve temsilcileri işten atmışlardır.

Burjuvazinin DİSK içinde ve dışında sosyalist hareketin gelişmesini istemediği doğru elbette. CHP'nin son dönemde giderek kendi içindeki demokrat, ilerici unsurları tasfiye ettiği ve büyük burjuvazi, hatta dış gerici çevreler için güven verici bir hale gelmeye çabaladığı da, Burjuvazi, gelişmesini önleyemediği DİSK'i kontrol altına almaya da çalışacaktır ve çalışmaktadır. DİSK içinde hareketi CHP'nin kuyruğuna takmak isteyen, ekonomizme ve sendika ağalığına yatkın kadrolar da vardır. Bütün bunlar herkesin bildiği gerçekler. DİSK içindeki bu tür geriye dönük eğilimlerden ve bunlarla ciddi şekilde mücadele edilmesi gereğinden 2. sayımızda çıkan bir yazıda gereği gibi söz edilmişti. (Bak. DİSK ÜZERİNE- Kemal Burkay; Özgürlük Yolu, Temmuz 1975 sayısı). Ancak bütün bu doğrulardan yola çıkıp, ülke ölçüsünde, şimdiye dek görülmemiş bir büyüklükte, yüzbinlerce işçinin katıldığı bu direnişi burjuvazinin oyunu saymak gayriciddi bir tutumdur, işçi sınıfının mücadelesiyle burjuvazinin niyetlerini birbirine karıştırmaktır.

TİP yöneticilerinin, daha birkaç ay öncesine kadar, CHP ile, ilgili tutumları hiç de böyle sert değildi. Tersine CHP ile ilişkilerinin oldukça dostane olmasına özellikle dikkat ediyorlardı. Öyleki, 1975 ekim Senato seçimlerinde, soldaki diğer partilerin yaptıkları diyalog çağrılarını, birlikte hareket önerilerini reddederken CHP'ye şartsız destek sağladılar. Bazı konularda CHP'nin demokratik mücadeleye koyduğu ambargonun kuyruğuna takıldılar. Öyleki bu tavırları Ecevit'ten «bizim dışımızdaki akıllı sol» tanımlamasına hak kazandı.. TİP'in İstanbul'da düzenlediği 1 Mayıs gecesinde belediye otobüsleri gecenin dağılışına kadar emre hazır tutulurken Yürüyüş dergisi «Boran ve Ecevit TMMOB Kongresinde» diyerek Ecevit ve Boran'ı yanyana oturmuş sohbet ederken gösteren resimleri yayınlamaya dikkat ediyordu.. Yürüyüş'ün aynı sayfasında, Boran'ın ve Ecevit'in konuşmaları da yanyana veriliyordu. 4 Mayıs 1975 tarihli Yürüyüş'te «Demokrasi Mücadelesi, Ecevit—CHP» başlıklı yazıda, Ecevit'in sözlerinden övgüyle sözedildikten sonra konu CHP içinde Eyüboğlu-Topuz grubunun karşısındaki muhalefet gruplarına getiriliyor. Baykal, Kırkoğlu, Koç gruplarından hemen tümüyle olumsuz bir şekilde sözediliyordu. Çark-Başak'ın ve Yürüyüş'ün son sayılarında ise CHP merkez yönetimine ve Ecevit'e ateş püskürülmekte, CHP içindeki muhalefete el uzatılmaktadır. Yalçın Küçük, 1976 yılının özünü «Tıkama Politikası» olarak niteliyor; DİSK yönetiminin sosyalistleri, CHP yönetiminin demokratları örgüt dışına atmaya çalıştıklarını söylüyor. CHP merkez yönetimine karşı ansızın bu öfkeli tavra giren TİP yöneticilerine ve sözcülerine sormak gerekir: 1976 yılı boyunca CHP yöneticileriyle dostane ilişkiler içinde görünürken bunlar aklınıza gelmedi mi? Şimdiye kadar nerdeydiniz?

Daha üç ay öncesi yapılan TÖB-DER kongresinde sosyalistlerle ittifakı reddedip CHP'lilerle bir grup oluşturmaya çabalyanlar kimlerdi? Koltuklarının altında dergilerle CHP merkezine koşup, «bakın sizin için neler yazıyorlar!» diyenler; TÖB-DER kongresinin ardından sosyal demokratlara sayfalarını açıp, örgütün yeni yönetimi hakkında ispiyonculuğa varan karalamaları yaptırınlar kimlerdi? Bütün bu ayrıntılara girmek hoş değil, ama 1976 yılı sonunda CHP hakkında bu şamatayı koparanlara da bütün bunları hatırlatmak gerekiyor.

Biz elbette, CHP'ye karşı düşmanca bir tavır takınılmasını önermiyoruz. Dergimizde bu konuda çokça yazıldı, CHP'nin ne

olup olmadığı, sosyalistlerin CHP'ye karşı tavrının ne olması gerektiği gereği kadar vurgulandı. Şu var ki TİP yönetiminin CHP'ye karşı tavrı ilkeli bir tavır olmamıştır. TİP bu konuda ilişkilerini faydacı bir görüşle yürüttü. Kimi zaman «biricik sol parti», «akıllı sol» olduğunu CHP'ye onaylatmak, kendisini güvenliğe almak için CHP'nin kuyruğuna takıldı, kimi zaman da, CHP'nin sola duvar çekme taktiği nedeniyle sıkıştığında fevran etti, CHP'yi AP ile aynı kefeye koymaya kadar işi vardırıdı.

DİSK de, Eylül Direnişi de Objektif Bir Gözle Değerlendirilmeli

Eylül Direnişini devrimci harekete kazandırdıkları ve zaaf- larıyla bir bütün olarak değerlendirmeliyiz. İşçi sınıfı bu direniş nedeniyle kayıplar da verdi, binlerce nitelikli, bilinçli işçi iş- ten atıldı, bu kaçınılmazdı. Ama önemli deneyler de kazanıldı. İşçi sınıfı hareketi böylesine güçlü direnişler içinde pekişecek, hız kazanacaktır.

Diğer yandan bu hareketin başarılarını da zaaf- larını da bir tek politik çizgiye yüklemek yanlıştır. Arada, DİSK'i de belli bir politik çizginin karargahı gibi gösterenler, bu nedenle onun her yaptığını alkışlayanlar ya da reddedenler görülüyor. Bu tür spe- külayoncu tavırlar yanlıştır. Bu bakış açısıyla DİSK'te olup bi- tenler doğru biçimde kavranamaz.

Açıktır ki DİSK işçi sınıfının politik örgütü değil, sendikal örgütüdür. İçinde geniş işçi kitlelerini ve politik, ideolojik dü- zeyde çeşitli eğilimleri barındırmaktadır. Soldaki bölünmeler DİSK içindeki sosyalist kadrolara da yansımaktadır. Sendikal mücadele, işçiler arasında politik ve ideolojik çalışmayı, ör- gütün demokratik işleyişine zarar vermeden yürütmek gerekir. Tekkeci, inkârcı anlayışlar ve tutumlar, ne pahasına olursa ol- sun örgüt içinde tekel kurma çabaları sosyalist kadroları ve ör- gütü yıpratır, sosyalistlerin dayanışmasını zedeler ve burjuva- zinin manevralarına güç kazandırır. İşçi sınıfı içinde etkinlik kazanmak, onun güçlü politik örgütünü oluşturmak, herşeyden önce işçi sınıfının devrimci ideolojisine bir bütün olarak ciddi biçimde sahip çıkmaya, ülke gerçeklerine uygun bir devrimci programı benimseyip savunmaya ve devrimci taktikleri kararlı biçimde uygulamaya bağlıdır.

Diğer yandan, işçilerin eylül ayında yürüttükleri direniş, MC'ye ve DGM'ne karşı ülke ölçüsünde devrimci ve demokratik

güçlerin yürüttükleri genel mücadele ile bir arada, onun içinde düşünölmelidir. Sol partilerin, devrimci basın, ilerici ve demokrat yazarların, hukukçuların, demokratik örgütlerin ve CHP'nin (özellikle parlamentodaki engellemesiyle) DGM yasa-sının çıkarılmamasında ve MC'nin geriletilmesinde önemli pay-ları vardır.

TÜRKİYE BURJUVAZİSİ, YABANCI SERMAYE ve DEVLET ARASINDAKİ TARİHSEL "İŞBİRLİĞİ"

Sedat ÖZKOL

Bugünü anlamak ve bugünün bilinciyle geleceği şimdiden görebilmek için düne bakmanın gerekli olduğunu söylüyor bütün ustalar. Düne, olduğu gibi, hiç çarpıtmadan bakabilmek içinse, burjuva ve küçük burjuva yarılarıyla şartlanmalarının tümünden sıyrılmak zorunlu. İşte ancak o zaman bilince çıkartılabilir Saltanat'la Padişah'ın yerini neyin ve kimin aldığı.

KEMALİST — MDD'CI TEZ :

«Kurtuluş Savaşı'ndan sonra Türkiye'ye yabancı sermayenin girmesine izin verilmemiştir. Çünkü yeni Türkiye Devleti ulusal çıkarlardan yandı; yeraltı ve yerüstü zenginlikleriyle ülkenin insan gücünün 'ecnebi'ler tarafından sömürülmesine karşıydı, emperyalizm ve kapitalizm bir bütün olarak görülüyor ve her ikisine karşı mücadele veriliyordu ve Kemalist Devrim, aynı zamanda, yabancı sermaye egemenliğinin sona erdirilmesi, yabancı sermayenin Türkiye'den çıkartılması, daha doğrusu kovulması ile eş anlamıydı bir yerde».

Örnek: «Cumhuriyet idarecileri kapitülasyonları unutmadıklarından yabancılara karşı ekonomik sorumluluğu gerektirecek her şeyden şüpheleniyorlardı. Ve nihayet, rejimin temeli olarak kabul edilen milliyetçilik kendi görüşlerine uygun bir ekonomik siyaseti gerekli kılıyordu: Kendine güvenen ve kendine yeter bir ekonomi» (1)

Aynı tez değişik biçimleriyle de olsa Z.Y. Hershlag, Bernard Lewis gibi uluslararası finans kapitalin, daha bilinçli «ecnebi» sözcüleri tarafından da savunulmuştu. (Bak: A. Gündüz Ökçün, 1920-1930 Yılları Arasında Kurulan Türk Anonim Şirketlerinde Yabancı Sermaye s. 3.)

Bununla beraber Kemalist-MDD'ci Tez, sadece yerli ve yabancı finans kapitalin «bilinçli» sözcüleri tarafından değil, geçmişin şartlandırılması altındaki, yurtsever bilim adamlarımız tarafından da savunulmamış değildi: «Benzer görüşler bazı Türk yazarları tarafından da ifade edilmiştir. Örneğin, Doçent Baran Tuncer, 1923-1930 yıllarını 'Türkiye'ye yeni yabancı sermayenin girmediği dönem' olarak nitelendirmektedir. Profesör Kenan Bulutoğlu'na göre, İkinci Dünya Savaşı'nın bitimine kadar olan dönemde 'Türkiye'ye dolaysız yabancı sermaye yatırımı yapılmamıştır'. Dr. Mehmet Selik de, Türkiye'de yabancı sermaye üzerinde ilk ciddi araştırma niteliğini taşıyan çalışmasında, 'Cumhuriyet'in kuruluşundan İkinci Dünya Savaşı'nın sonlarına kadarki devre zarfında Türkiye'ye getirilmiş ve bir işe yatırılmış yabancı sermaye hemen hemen yoktur' demektedir. Bu yıl yayınladığı kitabında Türkiye Cumhuriyeti'nin toplumsal ve siyasal gelişmesi ile ilgili bir çok sorunu orjinal yorumlarla açıklığa kavuşturan Doçent Taner Timur da, iktisat yazarlarının konuyla ilgili beyanlarına dayanarak, 'Cumhuriyet'in... ilk yıllarında Türkiye'ye yabancı sermaye hiç gelmemiştir' demektedir.» (2)

Doğrusu, «ebedi» ve «millî» şef masallarıyla şartlandırılmağa çalışılan «Kemalist» genç kuşağın tüm peşin hükümlerden sıyrılması kolay değildi ve bu satırların yazarı da «Geri Bıraktırılmış Türkiye» adlı araştırmasında, yukarıda yeralan Kemalist görüşü, başka biçim ve kelimelerle savunmaktan geri kalmamıştı.

Demek ki Devlet'in «resmî» görüşü, kendisine yerli ve yabancı pek çok sözcü bulmuş, Kemalist Tez halkımızdan yana bilim adamlarımızın araştırmalarına bile sızmış ve sızdırılmıştı. Türkiye'de sosyal determinizm bir süre böyle işleyecekti.

Fakat, bir toplumda modern sınıflar gelişip gürbüzleştikçe, bu sınıflar yerlere işlev gören söz yerindeyse «ersatz»larının sosyal etkinlikleri de kaçınılmaz bir şekilde azalır ve azaltılır. Toplumun sayısal olarak büyük bir kesimini oluşturan küçük burjuvazi objektif olarak daha gerilere itilir ve bu geri itiliş küçük burjuva teori ve teorisyenlerinin de topyekun iflâsı

(1) Kemal N. Karpaz Turkey's Politics, The Transition to a Multi - Party System, Princeton University Press, 1959 s 84-85 ve Türk Demokrasi Tarihi, Sosyal Ekonomik ve Kültürel Temeller, İstanbul, İstanbul Matbaası, 1967, s. 78-79. Ökçün'den Naklen)

(2) (A. Gündüz Ökçün, 1920-1930 Yılları Arasında Kurulan Türk Anonim Şirketlerinde Yabancı Sermaye s. 3-4)

ile sonuçlanır er geç. Artık tümüyle gerici bir nitelik taşıyan burjuva sosyabiliminin yanında, sosyal gerçekliklere işçi sınıfı açısından bakmağa çalışılan yeni sozcüler, yeni bilim adamları çıkar ortaya ve nasıl «Felsefenin Sefaleti», «Sefaletin Felsefesi»ne son vermişse, nasıl «Anti Dühring» tüm Alman nanemollahğını ve sahte bilgiçliğini bir çırpıda kesip atmışsa, Türkiye sosyal gerçekliğinin «namusluca» yorumu da Kemalist MDD'ci sapma ve sapımalara ölümcül darbeyi vurur kaçınılmaz olarak.

ANTI TEZ :

«Aşağıdaki sayfalarda, 1920-1930 yılları arasında kurulan Türk Anonim Şirketleri ile ilgili olarak sunduğumuz veriler ve bazı Türk limited ve kolektif şirketlerinden verdiğimiz örnekler göstermektedir ki; bu konuda tartışılmadan kabul edilen genel kanıya aykırı olarak, Kurtuluş Savaşını izleyen yıllarda TÜRKİYE'YE YABANCI SERMAYE GİRMİŞTİR. Dolayısıyla, Profesör Hershlag'ın ve bazı Türk yazarlarının koyduğu biçimde Kurtuluş Savaşını izleyen yıllarda Türkiye'ye yabancı sermaye girmemiştir görüşü DOĞRU DEĞİLDİR.»³

«O tarihteki iktisadi ve toplumsal yapı, BAZI ŞARTLAR İLERİ SÜRMEŞİNE RAĞMEN, kural olarak YABANCI SERMAYE İLE İŞBİRLİĞİNE HAZIRDIR. Kurtuluş Savaşını yöneten siyasal kadronun... yabancı sermaye politikası da yabancı sermaye ile işbirliğine hazır olan iktisadi ve toplumsal yapının eğilimleri ile ilginç bir UYUMLULUK göstermektedir.»⁽⁴⁾

MUSTAFA KEMAL, KEMALİST-MDD'CI TEZİ YALANLIYOR:

Kurtuluş Savaşı'ndan sonra, savaşı yönetenlerin başlıca kaygusu, Türkiye ekonomisine bir çeki düzen vermek, toplumda herkesin «yerini» kesinlikle belirlemektir. 16 Ocak 1923 tarihinde, Mustafa Kemal Paşa, İzmir'te İstanbul basınının temsilcileri ile yaptığı görüşmede «Kemalist» Tez'e 50 yıl önceden karşı çıkar: «Ülkemizi kısa zamanda imar etmek için MİLLETİMİZİN YETERSİZ SERMAYESİ karşısında, DIŞ VASITALARDAN ve DIŞ İHTİSAS ELEMANLARINDAN YARARLANMAK GERÇEK ÇIKARLARIMIZA UYGUN DÜŞER.»⁽⁵⁾

Kısa bir süre sonra Bursa'da yapılan bir konuşmada Kemalist Devrim'in önderi, ne kadar anti Kemalist olduğunu açıkça ortaya koyar: «YABANCI SERMAYENİN ZARARLI OLMİYACAK BİÇİMDE MEMLEKETİMİZE GİRMESİNE İZİN VERMEK GEREKLİDİR.»⁽⁶⁾

Ve Türkiye'ye kimin egemen olduğunu açıkça belirleyen ve belirten ünlü İzmir İktisat Kongresi'nde Gazi Paşa verdiği nutukla, gelecekteki Kemalist MDD'ci tez'i, adeta büyük bir «ongörü» ile desteksiz, dayanaksız, savunmasız bırakır: «YABANCI SERMAYEYE DÜŞMAN OLDUĞUMUZ SANILMASIN. Ülkemizin olanakları geniştir. ÇOK İŞE ve SERMAYEYE İHTİYAÇ VARDIR. Kanunlarımıza saygılı olmak üzere YABANCI SERMA-

(3) (A. Gündüz Ökçün. a.g.e. s. 5)

(4) (A. Gündüz Ökçün. a.g.e. s. 13)

(5) (Türkiye İş Bankası 50. Yıl. s. 23)

(6) (Türkiye İş Bankası 50. Yıl. s. 23)

YEYE GEREKEN GARANTİYİ VERMEĞE HER ZAMAN HAZIRIZ. Bizim çalışmamıza ve sermayemize yabancı sermayenin katılması, hem bize hem onlara yarar sağlaması, isteklerimiz arasındadır.» (7)

Demek ki Kurtuluş Savaşı'nı hemen izleyen yıllarda bile «genç» Devlet'in en yetkili ve yetenekli sözcüsü böylesine «gerçekçi» ve pragmatiktir. Çünkü, sınıfsal kökeni ne olursa olsun, açıktır ki Mustafa Kemal bir küçük burjuva değildir ve küçük burjuvanın çıkarlarını savunmaktan da çok uzaktır.

Ama, herşeye rağmen «genç» Türkiye Devleti, bir yerde farklıdır Osmanlı Devleti'nden. Bu farklılıkta, yine Mustafa Kemal'in ağzından şöyle açıklanır İzmir İktisat Kongresi'nde: «Ancak yabancı sermayeyi eskisi gibi istemiyoruz. Geçmişte yabancı sermayeye seçkin haklar tanındı. Öyle ki devlet onun koruyuculuğundan başka bir şey yapmadı. Artık her uygar devlet gibi, yeni Türkiye de buna izin veremez.» (8)

Gazi Paşa 1923 yılı Ocak ayında ise şu değerlendirmeyi yapmak zorunluluğunu duymuştu: «Bugün için düşündüğüm tek şey kapitülasyonlardır. Bunca uğraştan sonra, kanla kaldırılmış kapitülasyonların, bir daha dirilmemek üzere yokluğa gömülmesini sağlamaktır.» (9)

Kurtuluş Savaşı ile, Osmanlılığın yadigarı azınlık kökenli «komprador burjuvazi» hemen bütünüyle tasfiye edilmiş, Müslüman - Türk burjuvazi yeni mevzi ve olanaklara kavuşmuştur. O halde yabancı sermaye ile «işbirliği» pazarlığına, ARACISIZ oturulacak, yeni çıkar ve mevziler daha «billiçli» bir şekilde savunulacaktır. Çağ, imtiyazsız, sınıfsız, kaynaşmış kitleler ve, «Bir Türk Dünyaya Bedeldir» çağıdır.

Elbette ki Kemalist-MDD'ci Tez, sadece Devrim Önderi'nin subjektif istem ve özlemleri ile inkâr edilmiyordu. Bu inkâr edişin temelinde Türkiye burjuvazisinin, özellikle İzmir İktisat Kongresi'nde su yüzüne çıkan sosyal sınıf varlığı bulunmaktaydı.

TÜRKİYE BURJUVAZİSİ KEMALİST-MDD'CI TEZİ YALANLIYOR :

Hangi dış ve iç koşulların etki-tepkisi ile ortaya çıkarsa çıksın, her modern sosyal sınıf, hiç değilse kendi sosyal sınıf çıkarları açısından, gerçekçi olmak zorundadır. Bu nedenle, toplumsal gerçekliği çözümlenebilir için modern sınıfların, yani burjuvazi ile proletaryanın söylediklerine ve söylediklerinden de çok yaptıklarına bakmak gereklidir. 1920'lerde kapitalistleşen, yani çarpık bir biçimde de olsa «modernleşme» yoluna giren Türkiye için de geçerlidir bu genel doğru ve «yeni» toplumun nereye yöneldiğini ve yönetildiğini kavrayabilmek için, küçük burjuvazinin ve tefeci bezirgânların değil, Müslüman-Türk burjuvazinin söylediklerine kulak vermek ve yaptıklarını izlemek boynuna borç olur her namuslu araştırmacının. Ve bu yapılırca görülür ki, Müslüman-Türk burjuvazi de, en az Kurtuluş Savaşı'nı yöneten kadrolar kadar gerçekçi ve pragmatiktir. «Kurtuluş Savaşı Türkiye'si'nin iktisadi ve toplumsal yapısını oluşturan sı-

(7) (a.g.e. s. 25)

(8) (a.g.e. s. 25)

(9) (a.g.e. s. 23)

nıf ve tabakalarda, savaşın acı izlerine rağmen, yabancı sermaye ile olan ÇIKAR ÇATIŞMALARINDAN soyutlanmış, sabit fikir niteliğinde, bir YABANCI SERMAYE DÜŞMANLIĞI GÖRÜLMEMEKTEDİR. Çıkar çatışmasının bulunmadığı ve özellikle çıkar birliğinin mevcut bulunduğu uğraşı alanlarında ise, yabancı sermaye ile işbirliği söz konusudur. Bu bakımdan MİLLİ TÜRK TİCARET BİRLİĞİ'nin 1923'te İzmir'de toplanan Türkiye İktisat Kongresi'ne yabancı sermaye ile ilgili olarak sunduğu teklifler ilgi çekicidir. Kongre'de okunarak AYNEN HÜKÜMETE SUNULMAĞA KARAR VERİLEN bu tekliflerin ilk yedi maddesi şöyledir:

1. Ecnebi sermayesinden müstağni kalamıyacağımız aşıkâr ise de, bu sermayenin memleket için muzır olmayacak şekillerde girmesinin temini.

2. Tamamen yerli sermayelere terkedilecek işlerin tayini ve bu işlere muvazaa tarikiyle ecnebi sermayesinin girmemesinin temini.

3. Kanunen Türk addedilmeyen şirketlere hiç bir gûna işletme imtiyazları ve müsaade-i mahsusa verilmemesi ve bunların Türk tebaa ve şirketlerine ait olan muafiyetten istifade edememeleri.

4. Kanunen Türk addedilmeyen şirketlerin Hükümet münakaşa ve müzayedelerine iştirak edememeleri ve Hükümetle hiçbir mukavele akdeylememeleri.

5. Bir şirketin Türk addedilmesi için atideki şartların temini lazımdır:

a. Memleket kanunlarına göre teşekkül eylemiş olması,

b. Lisanını kullanmağa ve memleket evladını istihdam etmeğe mecbur bulunması,

c. Türk'lere ait hisse senedi nisbetinde meclis-i idarelerinde Türk azatının mevcut olması,

ç. Tediye edilmiş sermayesinden 6 ncı madde muclbince münhasıran Türk tebaasına hisse tefrik edilmiş bulunması.

6. Münhasıran Türk'lere ait olarak tefrik edilecek sermaye şekli atide tayin edilir:

a. Seyrüsefain, merakib-i havayle, hususat-ı snaiye ve imtiyazlı bankacılığa ait işlerde umum tediye edilmiş sermayesinin % 75 i,

b. Orman işleri, sermayesi, 1.000.000 lirayı tecavüz eden hususat-ı snaiyeye dair şirketlerde umum tediye edilmiş sermayenin % 51 i.

c. Maden, şimendifer vesair şirketlerde, umum tediye edilen sermayesi 5.000.000 lirayı geçen teşebbüsatta tediye edilmiş sermayenin % 41 i,

ç. Sermaye-i umumisi 100.000.000 lirayı geçen şirketlerde umum tediye edilmiş sermayenin % 31 i.

7. İmtiyazlı olan şirketlerde, Türklere ait hisse senetlerinin müddet-i muayene zarfında, Türklere fûrûhtu kabil olmadığı taktirde, satılamıyan hisselerin imtiyaz alan şirket tarafından Hükümet namına tayin edilen bir bankaya tevdi lazımdır...» (1°)

(1°) (A. Gündüz Ökçün. a.g.e. s. 8-9)

Demek ki Müslüman-Türk burjuvazi, genel olarak «gavur»a karşı değildir. Yalnız sahip olduğu yeni ekonomik güçten sonuna kadar yararlanarak yabancı sermaye ile yeni koşullarla pazarlığa girişmek ve böylece artı-değer sömürsündeki payını arttırmak istemektedir. Bu da «Güneşin altındaki yeri»ni arıyan Türk burjuvazisi açısından çok anlaşılır bir şeydir. Nitekim gerçekçiliği sonuna kadar bırakmak istemiyen Müslüman-Türk burjuvazi, bankacılıkla ilgili kuruluşlarda sermayenin % 75 inin «münhasıran» Türk'lere ait olmasını şart koşarken, ödenmiş sermayesi 5.000.000 liryı aşan şirketlerde yabancı sermaye payının % 50 den fazla olmasına göz yummakta, hatta böyle bir işbirliğini söz yerindeyse, kışkırtmaktadır. Değerli bilim adamı Ökçün Müslüman-Türk burjuvazinin bu tutumunu şöyle değerlendiriyor: Maden ve demiryolları şirketleri ile sermayesi 5.000.000 TL. dan fazla olan (büyük) şirketlerde, yabancı sermayeli hisselerin % 50 den fazlasına sahip olabilme imkânını tanıma teklifi ilgi çekicidir. Bu teklif, kendini yeterli kadar güçlü hissetmeyen yerli sermayenin, böyle büyük işlerde yabancı sermayenin hakimiyetini önceden kabul etme eğilimini göstermektedir. Bu şartlar altında yabancı sermaye ile işbirliği yapmağa hazır olduğunu belirten yerli sermaye yabancı sermayenin ekonominin büyük sermayeyi gerektiren alanlarına hakim olabilme ihtimalini görmezlikten gelmektedir.» (11)

Diğer bir deyişle, Müslüman-Türk burjuvazi, içinden çıktığı tefeci-bezirgânlıktan taşıdığı tüm geleneklerle kendisinden üstününün elini öperek «işbirliği» masasına oturmaktadır.

Devrim'i yapan kadroların ve ekonomiye egemen olan sınıfın kelamı kadımı özetle bu kadar. Ama, sözlerden çok eyleme bakacak olursak şu soruları sormamız gerekmez mi? «Kurtuluş Savaşı'nı veren Türkiye'nin ilk onbir yılı (1920-1930) içinde kurulan Türk anonim şirketleri arasındaki, kurucu, hissedar ya da idare meclisi üyeleri yabancı olan şirketler var mıdır? Bu nitelikte anonim şirketler var ise, bunların kuruluş biçimleri ve yapıları nasıldır?

1920-1930 yılları arasında kurulup da kurucu, hissedar ya da idare meclisi üyeleri arasında yabancılar bulunan Türk anonim şirketlerinin, söz konusu devrede kurulan tüm anonim şirketler içindeki yeri ve önemi nedir?» (12)

MADDİ GERÇEKLIK VE SAYILAR KEMALİST-MDD'CI TEZİ YANLIYOR :

«Giriş bölümünde sorduğumuz birinci soruyu olumlu olarak cevaplandırmak durumundayız. Gerçekten, Kurtuluş Savaşı'nı veren Türkiye'nin ilk onbir yılı (1920-1930) içinde kurulan Türk anonim şirketleri arasında kurucuları ya da hissedarları yabancı olan şirketler mevcuttur.» (13)

Sayın Ökçün'ün bir temel eser niteliği taşıyan araştırması, 1920-1930 yılları arasında Türkiye ekonomisinin pek çok sektöründe yabancı sermayenin de iştirak ettiği anonim şirketler kurulduğunu açıkça ortaya koyuyor. Bu sektörler sırasıyla imalat sanayii (dokuma sanayii, gıda sanayii,

(11) (a.g.e. s. 9)

(12) (a.g.e. s. 14)

(13) (a.g.e. s. 17)

çimento sanayii, kimya sanayii), elektrik ve havagazı üretimi, maden üretimi, orman işletme, tarım, inşaat, tekeller, bankacılık, sigortacılık, haberleşme ve yayın, ulaşım ve ticaret şeklinde sıralanabilir. Bu şirketleri sadece yerli sermaye ile kurulan anonim şirketlerle «Sayısal» bakımdan karşılaştırdığımızda Tablo I. i elde ediyoruz.

TABLO I

1920-1930 Yılları Arasında Kurulan Yabancı Sermayeli ve Yabancı Sermayesiz Anonim Şirketlerin Sayısal Karşılaştırılması

Faaliyet Dalı	Yabancı Sermayeli	Yabancı Sermayesiz	Toplam	Yabancı Sermayeli Şirketler/Toplam Şirketler
	Anonim Şirketler	Anonim Şirketler		%
Dokuma Sanayii	3	9	12	25.0
Gıda Sanayii	3	19	22	13.6
Çimento Sanayii	4	1	5	80.0
Kimya Sanayii	3	2	5	60.0
Elektrik Havagazı Üretimi	7	5	12	58.3
Maden Üretimi	11	5	12	58.3
Orman İşletme	1	4	5	20.0
Tarım	1	3	4	25.0
İnşaat Şirketleri	3	2	5	60.0
Bankalar ve İstikraz Sandıkları	3	28	31	9.7
Sığorta Şirketleri	6	2	8	75.0
Haberleşme ve Yayın	1	2	3	33.3
Genel Olarak Ulaşım	1	5	6	16.7
Ticaret Şirketleri	9	20	29	31.0

(Kaynak: A. Gündüz Ökçün, 1920-1930 yılları Arasında Kurulan Türk Anonim Şirketlerinde Yabancı Sermaye, s. 17-82)

1920-1930 yılları arasında, yukarıda verilmeyenler de dahil, toplam olarak 201 anonim şirket kurulmuş ve bunların 66 tanesinde yabancı sermayenin de payı var. Diğer bir deyişle, toplam anonim şirketler içinde yabancı sermayeli şirketlerin ortalama sayısal payı % 32.8 kadar. Öte yandan belirli faaliyet dallarında bu oran % 80'e kadar yükselebiliyor. Bununla beraber aynı yıllar içinde kurulan bankalar ve istikraz sandıkları içinde yabancı sermayeli şirketlerin sayısal oranı sadece % 9.7 Anadolu'nun tefeci bezirgân kökenli sermayesi, tefeci geleneklerine sadık kalarak bu faaliyet dalını, hiç değilse başlangıçta, kendi inhisarında tutmak istiyor. Bu bakımdan Anadolu'nun pek çok şehir ve kasabasında 1920-1930 yılları arasında kurulan bankaları Batı'da olduğu gibi genel olarak sanayileşmeye paralel bir girişim gibi görmek Anadolu sermayesinin tarihi ve tabiatı ile taban tabana zıt bir yorum getirmektedir. Bu örgütlenmenin temelindeki bezirgânlık unsuru, aynı değerli bilim adamımız tarafından şu şekilde dile getirilmektedir:

«1920-1930 yılları arasında, yerli sermayenin Anadolu'nun çeşitli şehir ve kasabalarında yabancı sermaye ile ilişki kurmadan geniş bir biçimde örgütlenme yoluna girdiği son derece önemli bir oluşumdur. Aslında, Anadolu'da yerli sermayenin bankacılık alanında ve diğer alanlarda bu biçimde örgütlenmesi 1920 de başlayan bir olay değildir. Gerçekten, II. Meşrutiyetten başlayan bir süreç içinde Anadolu'daki yerli sermaye yabancıardan ve özellikle lövanten ve azınlıklardan bağımsız olarak, bazan onlara karşı, şirketler halinde örgütlenme yoluna gitmiştir. Ne var ki Kurtuluş Savaşı'ndan sonra bu oluşumun daha da hızlandığını ve Anadolu'nun içine yayıldığını görüyoruz.

ANADOLU'DAKİ YERLİ SERMAYENİN BANKALAR HALİNDE ÖRGÜTLENMESİ. SANAYİLEŞMİŞ AVRUPA ÜLKELERİNDE XIX YÜZYIL İÇİNDE GÖRÜLEN MALİ SERMAYENİN ANONİM ŞİRKETLER BİÇİMİNDE ÖRGÜTLENMESİ İLE AYNI NİTELİKTE DEĞİLDİR. Gerçekten Osmanlı devletinden, dışarıya hammadde ve yiyecek maddeleri satan ve dışardan mamul madde satın alan, sanayileşmemiş, geri bir tarım ülkesi miras kalmıştır. Böyle bir yapı içinde, Anadolu'daki yerli bankalar daha çok **YERLİ TİCARET SERMAYESİNİN (MERCHANT CAPITAL), KENDİ İÇİNDE, KREDİ VE BENZERİ YOLLARLA, KENDİSİNİ DESTEKLEME İHTİYACINI KARŞILAMAK ÜZERE KURULMUŞLARDIR.**» (14)

Demek ki Anadolu için «Merchant Capital», yani bezirgân sermayenin, Batı'da olduğu gibi sanayi sermayesi tarafından kontrol edilmesi, ikinci plâna atılması söz konusu değildir. Kapitalizmin serbest rekabetçi dönemini yaşayamamış, kapitalizm öncesi kalıntılar tasfiye edememiş Osmanlılığın hem devamı hem de inkârı olan yeni toplumda da bezirgân sermaye etkinliğini sürdürecektir ve daha sonra bu sermayenin bir kesimi Devlet'in ve uluslararası finans kapitalin desteği ile finans kapital boyutlarına ulaştırılacaktır.

Tablo I. de 1920-1930 yılları arasında kurulan anonim şirketler içinde yabancı sermayeli şirketlerin sayısal oranı verilmektedir. Bununla beraber, sayısal karşılaştırmadan daha da önemlisi yabancı sermayeli ve yabancı sermayesiz şirketlerin nominal ve ödenmiş sermayeleri bakımından karşılaştırılmalarıdır:

TABLO II

1920-1930 Yılları Arasında Kurulan Yabancı Sermayeli ve Yabancı Sermayesiz Anonim Şirketlerin Nominal Sermayeleri Bakımından Karşılaştırılmaları

Faaliyet Dalı	Yabancı Sermayeli	Yabancı Sermayesiz	Toplam	(1)/(3)
	Anonim Şirketlerin Nom. Sermayesi (TL)	Anonim Şirketlerin Nom. Sermayesi		
	(1)	(2)	(3)	
Dokuma Sanayi	3.866.400	2.810.000	6.476.400	% 56,6
Gıda Sanayii	3.650.000	4.028.000	7.678.000	47,9
Çimento Sanayii	5.160.000	600.000	5.760.000	89,6
Kimya Sanayii	344.000	320.000	664.000	51,8

(14) (A. Gündüz Ökçün. a.g.e. s. 101-102)

Elektrik ve Havagazı				
Üretimi	6.100.000	1.420.000	7.520.000	81.1
Maden Üretimi	9.330.000	5.435.000	14.765.000	63.2
Orman İşletme	1.500.000	1.240.000	2.740.000	54.7
Tarım	60.000	335.000	395.000	15.2
İnşaat Şirketleri	220.000	520.000	740.000	29.7
Bankalar ve İstikraz				
Sandıkları	1.430.000	38.889.654	40.319.654	3.5
Sigorta Şirketleri	1.250.000	1.500.000	2.750.000	45.5
Haberleşme ve				
Yayın	400.000	170.000	570.000	70.2
Genel Olarak Ulaşım	100.000	635.000	735.000	13.6
Ticaret Şirketleri	1.380.000	3.442.000	4.822.000	28.6

(Kaynak: A. Gündüz Ökçün, a.g.e. s. 85-115),

Yukarıda belirtilmeyenler de dahil olmak üzere 201 anonim şirketin toplam nominal sermayesi 112.815.054 TL tutuyor ve yabancı sermaye iştiraki bulunan anonim şirketlerin, yani 66 şirketin toplam nominal sermayesi ise 42.950.400 TL. Bu durumda yabancı sermayeli şirketler toplam nominal sermayenin % 38.1 ine sahip bulunuyorlar. Bununla beraber Tablo II. de bu değer çimento sanayii için % 89.6 değerine çıkarken, bankalar ve istikraz sandıkları için % 3.5 e kadar düşmektedir.

Ödenmiş sermaye bakımından yapılan karşılaştırma sonuçları da nominal sermaye karşılaştırmaları ile uyum göstermektedir:

TABLO III

1920-1930 Yılları Arasında Kurulan Yabancı Sermayeli ve Yabancı Sermayesiz Anonim Şirketlerin Ödenmiş Sermayeleri Bakımından

Faaliyet Dalı	Karşılaştırılmaları			(1)/(3)
	(1) Yabancı Sermayeli Şirketlerin Ödenmiş Sermayesi (TL)	(2) Yabancı Sermayesiz Şirketlerin Ödenmiş Sermayesi (TL)	(3) Toplam	
Dokuma Sanayii	3.666.400	1.421.198	5.087.598	% 72.1
Gıda Sanayi	3.425.000	2.806.158	6.231.158	55.0
Çimento Sanayii	3.990.000	387.850	4.377.850	91.1
Kimya Sanayii	269.000	276.250	545.250	49.3
Elektrik ve Hava-				
gazı Üretimi	5.450.000	1.067.560	6.517.560	83.6
Maden Üretimi	4.372.293	4.380.000	8.752.293	50.0
Orman İşletme	1.500.000	216.601	1.716.601	87.4
Tarım	600.000	170.500	230.500	26.0
İnşaat Şirketleri	37.000	252.000	289.000	12.8
Bankalar ve İstik-				
raz Sandıkları	1.230.000	22.040.327	23.270.327	5.3
Sigorta Şirketleri	900.000	1.125.000	2.025.000	44.4
Haberleşme ve				

Yayın	300.040	134.000	434.040	69.1
Genel Olarak				
Ulaşım	100.000	276.000	376.000	26.6
Ticaret Şirketleri	870.000	1.880.116	2.750.116	31.8

(Kaynak: A. Gündüz Ökçün, a.g.e. s. 85-116)

Yine toplam 201 şirketin ödenmiş sermaye toplamı 73.310.701 TL. tutmakta, yabancı sermayeli şirketlerin toplam ödenmiş sermayesi ise 31.477.233 TL. na ulaşmaktadır. Bu değerlere göre, yabancı sermayeli şirketlerin toplam ödenmiş sermaye içindeki payları ise % 42.9 u bulmaktadır. Böylece sayısal oran % 32.8 ken, nominal sermaye payı % 38.1 ve ödenmiş sermaye payı ise % 42.9 dur. Demek ki yabancı sermayeli şirketlerin gerçek etkinlikleri sayısal oranlarının da üzerindedir.

«İLGİNÇ» BİR ÖRNEK: TÜRKİYE KİBRİT İNHİSARI T.A.Ş.

Bu şirkette Devlet, yabancı sermaye, yerli burjuvazi, en çarpıcı «işbirlik»lerinden birini gerçekleştiriyorlar. Burada da sözlü gerçek sahibine, Sayın Ökçün'e bırakalım: «T.C. ADINA MALİYE VEKİLİ ÇANKIRI MEBUSU Mustafa Abdülhalik bey ile merkezi Brüksel'de bulunan OZİN ALLUMETIER de FLANDRE S.A. vekili ve murahhas üyesi Monsieur Robert de Bodt arasında 8 Aralık 1924 tarihinde imzalanan sözleşme OZİN şirketine verilen kibrît tekelini uygulamak üzere Monsieur R.de Bodt tarafından 18 Ocak 1925 tarihinde kurulmuştur. İdare merkezi İstanbul'dadır. Şirketin sermayesi 600.000 TL. iken 1927 de 1.200.000 TL. na çıkarılmıştır. 30 Nisan 1927 tarihli hissedarlar genel kurulunda temsil olunan hisselerin dağılımı şöyledir:

Adı	Hisse Sayısı
Societe Generale Allumetiére et Forestiere	2.900
Monsieur Paul Phillipart	100
Monsieur Robert de Bodt	100
Monsieur Victor Beaussillon	100
Monsieur (?) Desire de Bodt	100
Monsieur Edgard de Bodt	100
Monsieur Herman Teirlinck	100
Monsieur Leon Massoux	100
Monsteur Louis de Hombre	100
Monsteur Pierre Honneille	100
Monsteur J. Delmalle	100
Monsieur Armand Deproux	100
TÜRKİYE İŞ BANKASI	1.833
TÜRKİYE ZİRAAT BANKASI	800
İTİBAR-I MİLLÎ BANKASI	333
Mehmet Emin Bey	267
İSMET PAŞA (İNÖNÜ)	200
HAZİNE-İ CELİLE	176
MAHMUT CELAL BEY (BAYAR)	80
Yunus Nadi bey	80
Cemal Hüsnü Bey	80
Cevdet Bey	30
Alaeddinzade Ethem Bey	50

Bu toplantıda temsil olunan hisselerin % 50.57 si yabancılara aittir.»⁽¹⁵⁾

Görüldüğü gibi, daha kuruluşundan bir yıl sonra Türkiye İş Bankası, ve Türkiye İş Bankası ile birlikte Mahmut Celâl bey şirkette hazır ve nazırdılar. «Yeni» Devlet, kuruluşta Türkiye Ziraat Bankası, Hazine-i Celile ve İsmet Paşa gibi kurumlarla temsil olunmaktadır. Kimin kimin elinden tuttuğunun bundan daha açık, bundan daha somut bir örneğini bulabilen varsa beri gelsin.

«İŞBİRLİĞİ»NİN KAÇINILMAZ SONUCU: TEKELLEŞME

Kapitalizm öncesinin kalıntılarını tasfiye edememiş, tasfiye etmek ne demek, tefeci, bezirgânlıkla tüm ilişkilerini sürdürmüş ve sürdürmekte olan Müslüman-Türk burjuvazisinin Devlet ve yabancı sermaye ile işbirliğinin kaçınılmaz sonucu Türkiye ekonomisinin tüm sektörlerine tekelciliğin daha işin başında damgasını vurmasıdır. Burada, bir yandan iç pazarın sınırlı oluşu tekelciliği kışkırtırken diğer yandan işbirliği halindeki sermayenin Avrupa finans kapitali oluşu da dış ve iç dinamik arasında, tekelcilik açısından doğal bir rezonans, doğal bir uyum yaratır. Ve, daha önceleri de belirtildiği ve belirttiğimiz gibi, kapitalizmin serbest rekabetçi dönemini yaşamamış bulunan Türkiye toplumu tekelci kapitalizmin en yoz, en asalak ve en mürteci özellikleri ile karşı karşıya bulur kendisini. Ve tamamen «bağımsız» ve «tarafsız» bir araştırma yapmış bulunan sayın Ökçün de, Müslüman-Türk burjuvazi ile Devlet ve yabancı sermaye arasındaki işbirliğinin nasıl tekelci bir yapı oluşturduğunu somut olarak gözler önüne serer: «1920-1930 yılları arasında belirli yabancı sermaye grupları ve bazı yabancı gerçek-kişiler, bu devrede kurulan birden fazla Türk anonim şirketinde kurucu, hissedar ya da idare meclisi üyesi olarak bulunmuşlardır. Örneğin, merkezi, Paris'te bulunan The Oriental Industrial Monopolies Ltd. Şirketi, Pamuk ve Nebati Yağlar Sanayii A.Ş. de kurucu ve hissedar, Fethiye Şirket-i Madeniyyesinde kurucu, T.C. Barut ve Mevadd-ı İnfilakiye T.A.Ş., T.C. Revolver ve Av. Fişenkleri İnhisarı T.A.Ş. ve Ankara Palas T.A.Ş.'nde kurucu ve hissedardır. Deutsche Bank, Siemens Elektrik-Radyo T.A.Ş. ile Ergani Bakırı T.A.Ş.'ne kurucu ve hissedar olarak katılmıştır. Merkezi Berlin'de bulunan Stettiner Chamatte Fabrik A.G., vormals Didier, Ankara Elektrik ve Havagazı Türk Anonim Şirketlerinde kurucu ve hissedardır. Merkezi Paris'te bulunan L'azotte Français Şirketi ise, T.C. Barut ve Mevadd-ı İnfilakiye T.A.Ş. ile T.C. Revolver ve Av. Fişenkleri İnhisarı T.A.Ş.'nde kurucu ve hissedar olarak bulunmaktadır. Bu konuda yabancı gerçek kişilerden de örnekler verilebilir: O tarihlerde İstanbul'da avukatlık yapan Fransız vatandaşı Maître Adrien Billotti incelediğimiz devre içinde kurulan onaltı Türk anonim şirketinde kurucu, hissedar ya da idare meclisi üyesi olarak bulunmuştur. İtalyan vatandaşı Monsieur George Ralli beş Türk anonim şirketinde, yine İtalyan vatandaşı Monsieur Norberto Schorr dört Türk anonim şirketinde, Fransız vatandaşı Monsieur Pierre Motet beş, Fransız vatandaşı Monsieur Antoin Pios ile sabık Mısır Hidiv'i Abbas Hilmi Paşa üç, İtalyan vatandaşı mühendis Edouardo de Nari iki Türk anonim şirketinde kurucu, hissedar ya da idare meclisi üyesi olarak bulunmuşlardır. Bu örnekler, Türkiye'ye giren bir yabancı sermaye grubunun birden fazla Türk ano-

(15) (A. Gündüz Ökçün. a.g.e. s. 56-57)

nim şirketine hakim olma, BİR NEVİ TEKELLEŞME EĞİLİMİNİ göstermesi bakımından ilgi çekicidir.» (16)

«Evet, gelen yabancı sermaye zaten tekelciliğin tüm özelliklerini taşıyordu; ama ya küçük kırık yerli sermaye. Böylesine güçsüz, böylesine çapsüz, böylesine bağımlı bir sermaye nasıl olur da tekelci eğilimler taşıyabilir? Tekelcilik kapitalizmin en son aşamasıdır ve kaçınılmaz olarak emperyalizmle sonuçlanacaktır. O zaman, dışa bağımlı sapı silik yerli sermaye tekelci özellikler taşıyınca, Türkiye'de egemen olan sermaye de kaçınılmaz olarak emperyalist özellikler taşıyan bir sermaye olmuyor mu? Hem dışa bağımlı hem de emperyalist: olmaz, öyle şey» diyerek gerçekliğe gözlerini yummağa devam eden ve işçi sınıfının da gözlerini örtmeğe çalışan Kemalist-MDD'ci teorisyenlerin tümüne doğrudan doğruya eşyanın, gerçekliğin kendisi en «veciz» cevabı veriyor: «BENZER BİR TEKELLEŞME EĞİLİMİ. 1920-1930 YILLARI ARASINDA YABANCI SERMAYE İLE ORTAKLIK KURAN YERLİ SERMAYEDE DE GÖRÜLMEKTEDİR. Gerçekten, TÜRKİYE İŞ BNKASI. Bursa Dokumacılık ve Trikotaj T.A.Ş. de kurucu (ve muhtemelen hissedar), Siemens Elektrik-Radyo T.A.Ş.'nde kurucu ve hissedar. Bulgardağı Madenleri T.A.Ş. ile Zindan ve Çangal Ormanları (Zingal) T.A.Ş.'nde kurucu, Türkiye Kibrit İhisarı T.A.Ş.'nde hissedar, İspirto ve Meşrubatı Külliye İhisarı İşletme T.A.Ş. de hissedardır. Daha sonra, Türkiye İş Bankası ile birleşecek olan İtibar-ı Milli Bankası da Siemens Elektrik Radyo T.A.Ş.'nde kurucu, Ergani Bakır T.A.Ş.'nde yabancı bir sermaye gurubunu temsilen kurucu, Türkiye Kibrit İhisarı T.A.Ş.'nde hissedar olarak bulunmaktadır. Bu arada, bizzat DEVLETİN MALİYE BAKANLIĞI ya da HAZİNE olarak ALTI TÜRK ANONİM ŞİRKETİNDE YABANCI SERMAYE İLE ORTAKLIK YAPTIĞINI GÖRÜYORUZ. Gerçekten, Maliye Bakanlığı Ankara Çimentoları T.A.Ş. ile Ergani Bakır T.A.Ş. de hissedar, T.C Barut ve Mevadd-ı İnfllakıye T.A.Ş. ile Revolver ve Av Fişenkleri İhisarı T.A.Ş.'nde kurucu ve hissedardır. Hazine de Türkiye Kibrit İhisarı T.A.Ş. ile İspirto ve Meşrubat-ı Külliye İhisarı İşletme T.A.Ş.'ne hissedar olarak katılmıştır. Öte yandan, yabancı sermaye ile işbirliği yapan bazı Türk vatandaşlarının, bu işbirliği sonunda kurulan birden fazla Türk anonim şirkette kurucu, hissedar ya da idare meclisi üyesi olarak bulduklarını görüyoruz. Gerçekten madenci Sarıcazade Şakir bey ve İSTANBUL MEBUSU Edip Servet bey yedi Türk anonim şirkette, İZMİR MEBUSU ve TÜRKİYE İŞ BANKASI GENEL MÜDÜRÜ MAHMUT CELAL (BAYAR) bey ve Aynızade Tahsîn bey dört Türk anonim şirkette, SAMSUN MEBUSU Nusret Sadullah (Ayaşlı) bey, Babanzade Fuat bey, KASTAMONU MEBUSU ve İTİBAR-I MİLLİ BANKASI İDARE MECLİSİ REİSİ Necmeddin Molla bey ve İSTANBUL MEBUSU Süreyya Paşa üç Türk anonim şirkette, ÇORUM MEBUSU Münir bey, Arif Hikmet bey ve KÜTAHYA MEBUSU Nurlı bey iki Türk anonim şirkette kurucu, hissedar ya da idare meclisi üyesi olarak bulunmuşlardır. Azınlıklardan Danyal Burla efendinin de bu devre içinde kurulmuş olan yabancı sermayeli beş Türk anonim şirkette kurucu, hissedar ya da idare meclisi üyesi olarak bulunduğu görülmektedir.» (17)

Demek ki yerli sermayenin «bilinçli» kesimi, arkasına Devlet'i alır al-

(16) (A. Gündüz Ökçün. a.g.e. s. 154-157)

(17) (A. Gündüz Ökçün. a.g.e. s. 157-161)

maz tekelleşmenin yolunu yordamını aramakta doğrusu hiç gecikmiyor ve tekelleşme rüyasının başını da, ekonominin her kesiminde hazır ve nazır olan Türkiye İş Bankası çekiyor. «Türkiye'de tekeli sermaye mi olurmuş, hadi tekelliliği anladık ya finans kapital de neymiş?» diyenlere eşyanın, gerçekliğin cevabı ve şamarı bu işte.

ÖZET VE SONUÇ :

Değerli bilim adamımız Gündüz Ökçün'ün yukarıda defalarca alıntı yaptığımız bu çok değerli araştırması özetle hangi gerçekleri vurguluyor?

1 — Kemalist-MDD'ci Tez'in aksine, Kurtuluş Savaşı'ndan sonra iktidar Müslüman-Türk burjuvazinin elindedir. Ve Müslüman-Türk burjuvazinin çıkarlarını savunan Devlet te Müslüman-Türk burjuvazi de yabancı sermaye ile işbirliğine hazırdır.

2 — 1920-1930 yılları arasında kurulan Türk anonim şirketlerinin toplam sayısı 201 olup bu şirketler arasında 66 sında, yani toplam şirketlerin % 32.8 inde yerli sermaye yabancı sermaye ile işbirliği halindedir. Ayrıca 201 Türk anonim şirketinin nominal sermaye toplamı 112.815.054 TL.ni bulmakta ve bu toplam sermayenin % 38.1 i yabancı sermaye ile işbirliği yapan şirketlere ait bulunmaktadır. Aynı şekilde toplam olarak 73.310.701 TL. ni bulan ödenmiş sermayenin % 42.9 u, yani 31.477.233 TL da yine yabancı sermaye ile işbirliği yapan anonim şirketlere aittir.

3 — Yabancı sermaye-Devlet-Yerli Sermaye işbirliğinin doğal ve kaçınılmaz sonucu Türkiye Kapitalizmine tekelliliğin damgasını, daha işin başında, vurması olmuştur. Bu bakımdan Türkiye kapitalizminin bugünkü tekeli yapısının belirleyici unsurlarını, 50 yıl öncesinden görmek ve izlemek mümkündür. Yerli bezirgân sermayenin bir kesiminin giderek finans kapital boyutlarına ulaşması, Devlet'in ve bir yerde uluslararası finans kapitalin desteği ve yardımı ile gerçekleştirilmiştir. Böylece «EN ESKİ SOSYALİZM»in, yine yıllarca önce, belirttiği uluslararası finans kapital, devlet ve yerli finans kapital ortaklığı, sayın Ökçün'ün araştırmasıyla da, çok zengin bir şekilde doğrulanmış bulunuyor.

4 — Kemalist-MDD'ci Tez özünde Türkiye'de hangi sınıfın ekonomi ve politik iktidara egemen olduğunu gizleme işlevini yüklenmiş ve yükümlenmiş bir Tez'dir; bilim dışıdır. Türkiye somut gerçekliği, Türkiye sınıflar diyalektiği ile uzaktan yakından bir ilişki ve ilintisi yoktur.

ÖNERİ :

Sayın Ökçün'ün eserinde, daha pek çok «bret» verici gerçek ve örnek var. Bu nedenle bu kitabı okumak ve okutmak Türkiye'yi tanımak ve tanıtmak isteyenlerin boynuna borçtur hatta, temel bir görevdir. Bununla beraber, çok zengin istatistik bilgiler ve tarihsel belgelerle donanmış bu gerçekten bilimsel eseri okuduktan sonra da kişi halâ Kemalist-MDD'ci Tez'de ısrar ediyorsa o zaman zekâ yaşını ölçtürmesini önermekten başka bir şey gelmiyor elimizden.

ÖZÜMLEME ve KURTULUŞ HAREKETLERİ

Ihsan AKSOY

Sömürgeci ve emperyalist ülkeler kuşattıkları ve zorla kendilerine bağımlı kıldıkları ülkeleri sömürü altına aldıklarında yalnız o ülkelerin doğal varlıklarını gasp etmez ve fakat bununla birlikte o ülkede yaşayan insanların emek gücünüde sömürürler. Sömürücü güçler bununlada kalmayarak sömürge ve bağımlı ülkelerin kültürlerini baskı altına alır ve onu eritmeye, özümlemeye ve giderek yok etmeye çalışırlar. Sömürücüler sömürge halkın kültürününün yaşaması halinde onların direnişlerinde yaşayacaklarını iyi bilmektedirler.

Sömürge ve bağımlı ülkelerde sömürüyü devamlı kulmanın yolu halkın kültürel varlığını yok saymak, onun gelişimini önleyerek kendi yoz emperyalist ve sömürgeci kültürlerini yerleştirmeye çalışıp ulusal uyanışın önüne geçmekten geçer. Ulusal değerleri ayakta duran bir halkın çeşitli zamanlarda yenilmelerine rağmen baş kaldırması her zaman mümkün ve kaçınılmazdır. Bu olanağa yer vermemek için sömürücü güçlerin büyük çabalar harcayarak baş vurdukları yol özümleme yoludur.

Sömürücüler özümleme politikasını yürütebilmek için ırkçı

görüşlerden hareket ederler. Bir taraftan emperyalist ve sömürgeci kültürün «yüceligini» yayarlar; diğ er taraftanda sömürge ve bağımlı halkın kültürünün geriliğini ve çağdıılığını yaymaya çalışır ve halkı buna inandırmak için çeşitli yollara başvururlar. Bazı yerlerde sömürge halkının aslında ayrı bir halk olmadığını ve bu halkın sömürgeci ve emperyalist ulusun bir parçası olduğunu söyler ve bunların kültürlerinin zaman içinde bozuşmuş emperyalist ve sömürgeci kültürün «ilkel» biçimi olduğunu ileri sürerler...

Fransız emperyalizmi Cezayiri sömürürken; kökü tarihin derinliklerinde bulunan son derece zengin Arap dili ve kültürünü inkar ederek Cezayir halkını Fransızca konuşmaya Cezayirli çocukları Fransızca öğretime zorlamışlardır. Fransız parlamentosuna Cezayirlilerinde «temsilci» (!) göndermelerine olanak vererek Cezayir halkını, Cezayirin Fransanın bir eyaleti olduğuna inandırmaya çalışmışlardır.

Portekiz sömürgecileri Angola, Mozambik ve diğ er Afrika ülkelerini sömürürlerken bu halkların kültürlerini ve ulusal değerlerini baskı altına almış, buraları Portekizin birer eyaleti olarak göstermeye ve kendi yoz kültürlerini benimsetmeye çalışmış ve bunun için halka zorba metotlar uygulamışlardır.

Sömürücülerin bu çabaları işbirlikçi kesimde taraftar bulmuş ve işbirlikçiler benliklerini inkar etmeyi çıkarlarına uygun düştüğü için kabullenmişlerdir. Fakat bu özümleme politikası yalnız işbirlikçilerin onayını almakla kalmaz ve fakat bununla birlikte sömürge halkının bazı tabakalarında onay bulur. Sömürge toplumunun bazı tabakaları sömürücülerin kültürlerini benimseme yolunu seçerler. Özellikle memurlar ve bürokrasiyle ilişkili bulunan şehir küçük burjuvazi ulusal benliğinden uzaklaşarak sömürgecilerin özümleme politikasını benimseme yolunu seçerler.

Ulusal gurur ve «vakar» dan uzak bu kesimler işbirlikçilerle birlikte sömürgecilerin ırkçı asimilasyonist politikasına hizmet ederler.

Çıkarları ve dünya görüşleri bu kesimleri «aşağılık duygusu» içinde sömürücülerin kültürlerini benimsemeğe götürmüştür. Uzun emperyalist baskı ve kuşatmalarla, sömürgeci istilalar altındaki sömürge ve bağımlı ülke halkları, feodal bölünmüşlükler içinde bir ulusal kültürünü, dilini geliştirememekte ve büyük ayrılıklar gösteren çeşitli lehçe ve şivelerle konuş-

sınırlayacağını düşündürebilir. Hiç de değil: Suriyeli strateji uzmanları, Lübnan sağıyla işbirliği halinde ortaya çıkardıkları askeri makinayı bundan böyle kontrol altında tutuyorlar. Bütün cephelerde, İsrailden gelen silahların (mal) teslimi bakımından en ufak bir güçlükle karşılaşmıyorlar, hattâ tam tersi oluyor. Suriye Tel El-Zaatar katliamında suç ortaklığı yapıyor. Kamp'ın düştüğü gün Suriye «hizmetkârlarının» patronlarından biri olan albay Madani'nin kaygısızca halk hareketi içinde yer aldığını bütün dünya gördü. Suriyeli uzmanların, kampı top ateşine tutan ve bugün de ilerici güçleri bütün cephelerde bombalamakta olan falanjist topçu kuvvetinin yanında yer aldığı anlaşıldı. Daha tiksindirici olaylar da var: Tell-El-Zaatar'da uzun süre kalmış olan eski Saika üyeleri 12 Ağustos günü Falanjistlerle birlikte hiçbir Filistinlinin intikamını almak için kaçınmayacağı «yaşayanların», seçim işleminde yer aldılar. Ve bu iğrenç sayımı tamamlayıcı olarak Suriye görevlileri, katolik faşistlerin kendi bölgelerinde tüm anti-faşist hristiyanları tasfiye etmek için giriştikleri insan avında yer aldılar.

2) İşgal edilmiş bölgeler: Bekâayı ve dağı boydan boya geçtik, yani Şam tarafından kontrol edilen «Lübnan şehirlerini». Burada asıl söz sahibi Suriye silahlı kuvvetleridir. Esat'ın portreleri bütün kamu kuruluşlarında boy gösteriyor. Ortadan kalan Lübnan devletinin yerini Suriye devleti almıştır. «Halk direnişinin» oluşturulmasından sonra, Filistinliler tarafından teşkil edilen birlikler, ilerici Lübnan partileri, hattâ Şam ile işbirliği yapmak isteyenler dehşet içinde yaşamaktadırlar. Şiileri Suriye bayrağı altında topladığı kabul edilen imam Musa Sadr bile artık tedbirsiz olarak dışarı çıkmaya cesaret edemiyor. Baskı bitmek bilmiyor. İşgalciler vargüçleriyle tutukluyorlar ve sorgusuz sualsiz ölüm infazları arttırılıyor.

3) Düşmanlık alanında: Suriye kuvvetlerinin Batı Beyruta ve Güneydeki şehirlere doğru ne zaman «ilerleyeceği» üç aydır soruluyor. «Çetin hattın» kazanılması, Şam için, nihai saldırıyı kaçınılmaz kılıyor. Suriyeliler zaten ilericileri devamlı olarak «top ateşi» altında tuttular. Ağustos sonunda Trablus'a karşı girişilen saldırı muhtemelen yeni bir hücumun başlangıcıdır.

«Fakat bunun, sonunla ilgili bütün belgeleri değiştireceği FKÖ'de doğrulandı...» İlerici güçlerin lideri Kemal Canpolat ile konuşmamızın tekrar başlamasını beklerken, «Hafız El Esat kiral Abdullah'ın derslerini iyi öğrenmişe benziyor: Filistinlileri korumak isteğinde olduğunu belirterek onların davasını kendi kırallığının sınırlarını genişletmede kullanıyor.»

Büyük Oktobr Sosyalist Devrimi insanlık tarihinde yeni bir dönem, sosyalizm ve ulusal bağımsızlık dönemi açtı. Oktobr Devrimi ile birlikte tutsak halklar sömürgeci emperyalist güçlere karşı baş kaldırarak, uluslararası hayata etkin bir şekilde katılmağa, insanlığın genel ilerlemesine katkıda bulunmağa başladılar.

Çağımızın üç ana devrimci gücünün-dünya sosyalist sistemi, uluslararası işçi sınıfı bareketi ve ulusal kurtuluş hareketleri- daha da bütünleşmeleri, onların emperyalizm, sömürgeçlik üzerindeki kesin zaferlerinin bayraklaştığı günümüzde, Büyük Oktobr Devriminin önemi daha da artmaktadır. Oktobr Devriminin 59. yılını kutlarken, LENİN'in Devrimin I. yıldönümünde yaptığı konuşmayı yayınıyoruz.

1917 DEVRİMİ YILDÖNÜMÜ ÜZERİNE BİR KONUŞMA (6 Kasım 1918)

V.İ. Lenin

(Lenin Salona girince uzun alkışlarla karşılanır.) Yoldaşlar, devrimimizin yıldönümünü, uluslararası işçi sınıfı hareketinde çok önemli olaylar meydana geldiği bir sırada kutluyoruz. İşçi sınıfının ve genel olarak çalışan halkın en şüpheli ve kuşkulu unsurları için bile, dünya savaşının ne anlaşmalarla ne de eski hükümet ve eski egemen burjuva sınıfının cebri hareketleri ile biteceği, ve bu savaşın Rusya'yı olduğu gibi, bütün dünyayı bir dünya proleter devrimine ve işçilerin sermaye karşısındaki zaferine götürdüğü açıkça belli olmuştur. Sermaye yeryüzünü kana bulamıştır, ve Alman emperyalizminin şiddet ve zulmünden sonra Avusturya ve Almanya'nın desteklediği İngiliz-Fransız emperyalizmi aynı politikayı gütmektedir.

Bugün, devrimimizin yıldönümünü kutlarken, devrimin geçtiği yol üzerine bir göz atmak uygundur. Devrimimize dünyadaki hiçbir işçi devriminin hiçbir zaman karşılaşmayacağı kadar olağanüstü koşullar içinde başladık. Bunun için de, geçtiğimiz yolu bir bütün olarak gözden geçirmeye bu devredeki başarılarımızın bir muhasebesini yapmaya ve geçtiğimiz yılda başlıca, gerçek, kesin ve temel görevimiz için kendimizi ne kadar hazırladığımızı görmeye çalışmamız özellikle önemlidir. Dünya proleter ve sosyalist ordusunun bir kolu, bir birliği olmalıyız. Dünya çapında bir mücadele-

nin içinden gelen devrimimize, Rus proleteryaasının her hangi bir erdemi yüzünden, ya da diğerlerinden önde olduğu için girişme durumunda olmadığımızı daima farketmişizdir. Tersine, sadece kapitalizmin özel bir güçsüzlüğü ve gerilgi ve askeri stratejik koşulların özel bir baskısı yüzünden, bize yetişip ayaklanmalarını beklemeden olayların akışında diğer kolların önüne geçtik. Şimdi, gelecek devrimde karşımıza çıkacak savaşların hazırlığının muhasebesini yapmak için bu incelemeye girişiyoruz.

Böylece, yoldaşlar, geçtiğimiz yılda ne gibi büyük değişiklikler yaptığımızı kendi kendimize sorarsak, şunları söyleyebiliriz: İşçi sınıfının ilk adımları olan işçilerin kontrolünden ve ülkenin bütün kaynaklarını elden çıkarma durumundan, şimdi sanayi işçiler tarafından yönetimini yaratmanın eşine geldik; şimdi kırık alanlardaki proleter ve yarı-proleter unsurların kendilerini toprak için genel köylü mücadelesinden, milli burjuva demokratik karakterli bir mücadele olan köylülerin toprak sahiplerine karşı mücadelesinden, ayırdıkları bir devreye vardık: Çalışan ve sömürülenler diğerlerinden kendilerini ayırdılar ve yeni bir hayat yaratmaya başladılar: En çok ezilen kırık alanlardaki halk, kendi köylü kulak burjuvazileri de dahil olmak üzere burjuvaziyle sonuna kadar mücadele ediyorlar.

Dahası var, Sovyet teşkilatlanmasının ilk adımlarından şimdi, Yoldaş Sverdlov'un Kongreyi açarken haklı olarak belirttiği gibi, Rusya'da ne kadar uzak olursa olsun, Sovyet otoritesinin kendini belli etmediği ve çalışan ve ezilen halkın mücadelesinin kazandırdığı uzun deneylere dayanan Sovyet Anayasasının bir parçası haline gelmediği, tek bir yerin bile olmadığı bir döneme vardık.

Sömürülen yığınlar arasında nefret ve tiksinti uyandıran, onları son derece zayıf ve yorgun bırakan, devrimi Alman ve Avusturya emperyalizminin darbelerine karşı savunmasız olduğumuz çok zor ve acımasız bir devreye mahkum eden son dört yıllık savaştan sonra, tamamen savunmasız kalacağımız yerde, şimdi güçlü bir Kızıl Ordu'ya sahibiz. Son ve en önemli olarak, hem Ekim'de hem de yılın başında bize çok zarar veren uluslararası çerçevede tecrit olma durumundan, tek ama sağlam müttefikimiz çalışan ve ezilen dünya halklarının sonunda isyan ettiği bir duruma geldik. Batı Avrupa proleteryaasının Liebknecht ve Adler gibi liderlerinin, emperyalist savaşa cesurca ve kahramanca muhalefet toplamaya çalıştıkları için hapisshanedeyler geçiren bu liderlerin, Viyana ve Berlin'de hızla gelişen işçi devrimlerinin baskısı altında serbest bırakıldıkları bir döneme eriştik. Tecrit edilmek yerine şimdi uluslararası müttefiklerimizle yana, omuz omuza yürümek durumundayız. Geçen yılın başlıca başarıları bunlardır. Geçtiğimiz yol, bu geçiş devresi hakkında birkaç kelime söylemek istiyorum.

Önce sloganımız işçilerin kontrolüydü. Dedik ki Kerensky hükümetinin bütün vaatlerine rağmen kapitalistler üretimi sabote ediyor ve planları devamlı bozuyor. Bunun tam bir çöküşle sona erebileceğini şimdi görebiliyoruz. Şu halde her sosyalist işçi hükümetinin atmak zorunda olduğu ilk temel adım işçilerin kontrolüdür. Sosyalizmi sanayide baştan aşağı ilân etmedik, çünkü sosyalizm ancak işçi sınıfının ekonomiyi nasıl yöneteceğini öğrendiği ve çalışan halkın otoritesinin sıkıca yerleştiği zaman biçimlenebilir ve pekiştirilebilir. Sosyalizm bu olmadan sadece bir iyi niyettir.

Biz bu yüzden işçilerin kontrolünü getirdik. Bunun çelişkili ve eksik bir tedbir olduğunu takdir ediyorduk, ama bu işçilerin kendilerinin sömürücüleri olmadan ve onlara karşı, büyük bir ülkede endüstrinin ortaya çıkmasındaki önemli görevlerin hakkından gelebilmeleri için temel bir tedbirdi.

Bu çalışmada doğrudan doğruya, hatta dolaylı olarak yer alan herkes, eski kapitalist rejimin zulüm ve vahşetinden geçen herkes, çok şey öğrendi. Tamamlananların az olduğunu biliyoruz. Biliyoruz ki, işçilerin yoluna sayısız engel ve duvarların bulunduğu bu son derece geri ve yoksul ülkede, işçilerin endüstriyi yürütmeyi öğrenmeleri uzun zaman alacaktır. Ama işçilerin kendilerinin bu işin üstesinden gelmelerini, ve sanayinin başlıca bütün kollarında karmakarışık, teşkilatsız, ilkel ve eksik olması muhakkak olan işçilerin kontrolünden, ulus çapında işçilerin endüstriyel yönetimine geçmemizi çok önemli ve değerli buluyoruz.

Sendikaların durumu değişti. Şimdi onların başlıca görevi, temsilcilerini bütün yönetim kurullarına ve merkezi organlara, harap ve bilhassa sabote edilmiş bir endüstriyi kapitalizmden devralan yeni teşkilatlara göndermektir. Endüstriyle aydınların yardımı olmadan başatmışlardır. Aydınlar daha işin ta başından, sömürücülerin bulunmadığı, toplumun sahip olduğu bir ekonomiyi kurarken halka yardım etmek yerine, insanlığın bilgi dağarcığının sonucu olan bilgi ve eğitimlerini sosyalizmin amacını boşa çıkarmak için bilhassa kullanmışlardır. Bu adamlar bilgilerini tekere çomak sokmak, yönetim işiyle başa çıkmak yolunda eğitilmemiş işçilere engel olmak için kullanmak istedikler.

Başlıca engelin ortadan kaldırıldığını şimdi söyleyebiliriz. Son derece güçlü bu, ama burjuvaziye meyleden bütün kişilerin sabotajları durduruldu. İşçiler büyük engellere rağmen bu temel adımı atmaya, sosyalizmin temellerini kurmayı başardılar. Abartmıyoruz, ve gerçeği söylemekten çekinmiyoruz. En yüce amacımız açısından, tamamlananların az olduğu bir gerçektir. Ama temelleri sağlamlaştırmak için çok şeyler, çok çok şeyler yapılmıştır. Sosyalizmden söz ederken, işçilerin büyük kısmının kitap ve broşür okumaya başlamaları anlamında bir siyasi bilinçle temelleri kurduklarını söyleyemeyiz. Siyasal bilinç derken, bu heybetli görevin altından kendi elleriyle, kendi çabalarıyla kalktıklarını anlatmak istiyoruz. Ve her birinden kendilerinin zarar gördüğü binlerce hata işlediler. Fakat her hata onları şimdi kurulmuş olan ve sağlam temeller üzerinde yükselen, endüstriyel yönetimi teşkilatlandırma yönünde eğitti ve çelikleştirdi. İşlerinin bittğini gördüler. Bundan sonra çalışma değişik olacak, çünkü şimdi bütün işçiler, sadece liderler ve bilinçli işçiler değil, işçilerin büyük kısmı, sosyalizmi kendilerinin, kendi elleriyle inşa etmekte olduklarını, daha şimdiden temellerini attıklarını, ve ülkede hiçbir gücün onları bu işi tamamlamaktan alıkoyamayacağını biliyorlar.

Çok kişiye uzun görünen, ama aslında çok kısa olan ve işçilerin kontrolünden, işçilerin yönetimine giden bir yolu katetmek zorunda olduğumuz endüstri kesiminde güçlük çekmiş olabiliriz. Ama daha geri olan kırsal bölgelerde daha da büyük hazırlık çalışmaları yapmak zorunluydu. Kırsal hayatı inceleyen ve köylülerle ilişki kuran herkes kentsel Ekim devriminin ancak 1918 yaz ve sonbaharında gerçek bir kırsal Ekim Devrimine dönüştüğünü söyleyecektir. Petrograd işçileri ve Petrograd garnizonu as-

kerleri aldıkları zaman, köy teşkilatlanma işlerinde büyük zorlukların çıkacağını tam anlamıyla kavramışlardı. Oradaki ilerlememiz daha yavaş olmalıydı, kooperatif çiftçiliği buyrukla başlatmaya çalışmak ise budalalığın en büyüğüydü, zira sadece önemsiz sayıda aydın köylüler bizi destekleyebilirdi, büyük çoğunluğun gözünde ise böyle bir amaç olamazdı. Bu yüzden kendimizi devrimi ilerletme açısından mutlaka ihtiyaç duyulanlarla sınırlandırdık- halkın gelişmesinin önüne geçmeye hiçbir şekilde çabalamamak ama, kendi deneyleri ve mücadeleleri sonucunda ileri bir hareketin ortaya çıkmasını beklemek. Ekim'de, kendimizi köylülerin yüzlerce yıllık düşmanı feodal toprak ağaları ve büyük toprak sahiplerini bir darbede silip süpürmeye hasrettik. Bütün köylülerin katıldığı bir mücadeleydi bu. Bu safhada, köylüler henüz proleterler, yarı-proleterler, yoksul köylüler veya rjuvazi olarak ayrılmamışlardı. Biz sosyalistler böyle bir mücadele olmadan sosyalizm olmayacağını biliyorduk, ama aynı zamanda, bunu bilmenin yeterli olmadığını da anlıyorduk- milyonların ayağına götürülmeliydi bu, hem propaganda yoluyla değil, onların kendi deneyleri yoluyla. İşte bu nedenle, bir bütün olarak köylüler sadece eşit toprak tasarrufuna dayanırsa devrimi kavrayabileceklerine göre, 26 Ekim 1917 tarihli kararlarımızda, başlangıç noktası olarak Toprakta Köylü Mandasını alacağımızı açıkça ilân ettik.

Açıkça, bunun görüşlerimize uygun düşmediğini, bunun sosyalizm olmadığını, ama sadece kendi programımıza uygun onlarınkine ise aykırı olan bir şeyi, köylülere zorla kabul ettirmeyeceğimizi söyledik. İşçi kardeşlerle olduğu gibi onların da yanında yürüdüğümüzü, devrimin gelişmesinin onları da bizim vardığımız sonuçlara götüreceğine bütünüyle güvendiğimizi söyledik. Bu politikanın sonucu köylü hareketidir. Tarım reformu, görüşlerimize uygun düşmediğini açıkça ilân etmemize rağmen oy verdikimiz ve yürüttüğümüz toprağın sosyalizasyonu ile başladı. Eşit toprak tasarrufu fikrinin büyük çoğunluk tarafından desteklendiğini biliyorduk, ve onlara herhangî bir şeyi zorla kabul ettirmek arzusunda değildik. Köylülerin kendi kendilerine bu fikirden vazgeçmelerine ve ileriye adım atmalarına kadar beklemeye hazırlanmıştık. Böylece bekledik ve güçlerimizi hazırlayabildik.

O sırada çıkardığımız kanun genel demokratik ilkelere, zengin kulak köylüsünü yoksul köylü ile birleştiren şeye dayanıyordu: toprak sahibine duyulan nefret. Kanun eski kiralık sistemine karşı ele alınınca, kuşkusuz devrimci bir fikir olan genel eşitlik fikrine dayanıyordu. Bu kanundan köylülerin ayırımına geçmemiz zorunluymuştu. Toprak sosyalizasyonu kanunu herkes tarafından kabul edilmişti; hem bizim hem de Bolşevik politikasını tasdik etmeyenler tarafından benimsenmişti. Toprağa kimin sahip olacağı konusunda tarım komünlerine en büyük söz hakkını tanıdık. O sırada, yani Ekim 1917 de daha hazır olmadıklarını bilmemize rağmen sosyalist çizgide gelişmesi için tarımın yolunu açık tuttuk. Hazırlık çalışmalarımız, şimdî aldığımız, diğer hiçbir ülke, hatta en demokratik bir cumhuriyet tarafından bile atılmamış, dev ve çağ açan bir adımı atmamızın yolunu açtı. Bu adım, bu yazbütün köylüler, hatta Rusya'nın en irak köylerindekiiler tarafından bile atıldı. Gıda güçlükleri çıktığı ve hastalık tehdit ettiği zaman, geçmişin mirası ve lanetlenmiş dört yıllık savaşın sonuçları kendilerini belli ettiği, karşı devrim ve iç savaş bizleri en zengin tahıl bölge-

mizden ettiği zaman, bütün bunlar bir doruğa eriştiği ve kentler hastalıkla tehdit edildiği zaman, hükümetimizin tek, en güvenilir ve sağlam siperi, şehirlerin ve sanayi bölgelerinin ileri işçileri toptan kırılık bölgelere gittiler. İşçilerin, oraya işçiler ve köylüler arasında silâhlı çatışma çıkarmak için gittiğini söylemek bir iftiradır. Olaylar bu iftirayı açığa çıkarmıştır. İşçiler, halkın açlıktan kırıldığı bir sırada tahıldan kâr elde ederek muazzam servetler yapan köylü sömürücüleri, kulakları bastırmak için gittiler. Yoksul köylülere yani köylük nüfusun çoğunluğuna yardıma gittiler. Kulak isyanlarının bütün Rusya'ya yayıldığı Temmuz krizi yaptıklarının boşa gitmediğini, ittifak elini uzattıklarını ve hazırlık çalışmalarının köylülerin çabaları ile kaynaştığını açık ve seçik olarak gösterir. Çalışan ve sömürülen kırılık bölge halkı her yerde ayağa kalkarak ve şehir proleteryası ile ittifak yaparak Temmuz krizini halletti. Yoldaş Zinoviev bugün telegraf bana 18.000 kişinin Petrograd'daki Yoksul Köylüler Komiteleri Bölgesel Kongresi'ne katıldığını ve dikkate değer bir heves ve neşe içinde olduklarını söyledi.

Rusya çapında olaylar açıklığa kavuştuğunda, köy yoksulları, kulaklara karşı mücadelelerini ne olduğunu eyleme geçtiklerinde kendi deneyleriyle anladılar. Kentleri yiyeceksiz bırakmamanın ve kırılık bölgelerin onsuza yaşayamayacağı mal değerini toluşunu tekrar başlatmanın şartı köy burjuvazisi ve kulaklardan ayrılmaktı. Onların ayrı teşkilatlanmaları zorludur. Ve şimdi kırılık bölgelerdeki sosyalist devrimin ilk ve en önemli adımını atmış bulunuyoruz. Bu adımı Ekim'de atamazdık. Halka yaklaşabileceğimiz anı tarttık. Ve şimdi kırılık alanlarda sosyalist devrimin başladığı, her köyde, hatta en uzağında bile, köylünün, tahıl vurgunculuğu gördüğü bildiği noktaya vardık.

Ve böylece köylük bölgeler, köylü yoksullar, öncülerini şehir işçileriyle birleşerek gerçek bir sosyalist payının gereği olan sağlam ve dengeli temel bize ancak şimdi sağlıyorlar. Sosyalizmin insansı köylük bölgelerde ancak şimdi başlayacak. Ancak şimdi, büyük çapta kooperatif çiftçilik için sistematik olarak çalışan, basit, ilkel insan kültürünün bile eskinin geri ve cahil hayat tarzına dayandırılmayacağını anlayarak bile, bilim ve teknolojiyi tümüyle kullanmaya gayret eder Sovyetler ve çiftlikler kuruluyor. Burada iş sanayiden çok daha güç, ve mahalli komitelerimiz ile Sovyetler çok daha fazla hatalar yapıyorlar. Ama yanlışları onlara ders oluyor. Hatalar, sosyalist kuruluşa insafli davranan alelade kişiler tarafından işlenirse korkmayız, çünkü sadece kendi halkımızın deneylerine ve çabalarına dayanıyoruz.

Ve şimdi, köylük bölgelerde bunca kısa zamanda biz sosyalizme götüren müthiş ayaklanma, bu kavganın başarıyla taclandığını gösteriyor. Kızıl Ordu bunun en çarpıcı ispatıdır. Emperyalist dünya savaşı sırasında, Rusya'daki koşulların halkın hayatını dayanılmaz hale getirdiğinde içinde bulunduğumuz durumu biliyorsunuz. O zaman tamamen çaresiz durumda olduğumuzu biliyoruz. Çalışan halka tüm gerçeği açıkça söyledik. Gizli emperyalist anlaşmaları, Muazzam bir yalan aracı vazifesini gören ve hurjuva emperyalist demokratik cumhuriyetlerinin en ilerisi olan Amerika'da bugün her zamankinden daha fazla halkı aldatan ve hurunlarından sürdüleyen bir politikanın meyvelerini meydana çıkardık. Savaşın emper-

yalist hareketleri herkes tarafından açıkça görüldüğünde, burjuvazinin gizli dış politikasını param parça eden tek ülke Rus Sovyet Cumhuriyeti oldu. Gizli anlaşmaları açıkladık ve yoldaş Troçki vasıtasıyla dünyanın bütün ülkelerine şunu ilân ettik: Sizi, bu savaşa demokratik yollardan, ilhaklar ve tazminatlar olmadan son vermeye, sadece burjuva hükümetlere karşı yapılacak bir devrimin son vereceği gerçeğini, acı ama ne olursa olsun gerçeği gururla söylemeye çağırıyoruz. Ama yalnız kaldık. Bu yüzden Brest-Litovsk Anlaşmasının bizi zorladığı ve bir çok sempatiçanlarımızı üzüntü ve umutsuzluğa boğan o çok acı barışın bedelini ödemek zorunda kaldık. Çünkü yalnızdık. Ama görevimizi yaptık ve herkesin görebilmesi için savaşın amaçlarını meydana çıkardık. Alman emperyalizminin saldırısı bizi altetti, çünkü işçilerimizin ve köylülerimizin teşkilatlanması zaman aldı. Ordumuz yoktu. O zaman: Bütün elimizde olan, askerlerin desteklemediği ve sempati duymadığı amaçlar için savaşa sürüklenen eski, düzensiz, emperyalist orduyu. Böylece çok ızdırap veren bir devreden geçtik. Halkın korkunç emperyalist savaştan sonra bir nefes almak istediği ve yeni bir savaşın başladığını anlamak zorunda olduğu bir zamanda bu. Sosyalist Devrimimizi savunmak için yapacağımız savaşa, bizim savaşımız olarak bakmaya hakkımız vardır. Bu milyonlarca, on milyonlarca insanın kendi deneyleriyle kıymetini öğrenmeleri gereken bir şeydi. Aylar sürdü. Bunun iyice anlaşılması için uzun ve çetin bir savaş gerekti. Ama bu yaz gelince hepimiz, herkesin bunu anladığını ve engellerin aşıldığını gördük. Herkes anlamıştı ki, halktan gelen ordunun, kendini feda eden, ve dört yıllık kanlı katliamdan sonra yine savaşa gitmeye hazırlanan ordunun, Sovyet Cumhuriyeti uğruna çarpışması için, savaşa giden halkın yorgunluk ve umutsuzluğunu ülkemizin değiştirmesi gerekiyordu. Kendi savaşı, işçi ve köylü Sovyetleri, ve sosyalist cumhuriyet uğruna ölüme gittiğini halkın açıkça anlaması zorunluuydu. Bu başarılı.

Yazın Çeklere karşı kazandığımız zaferler ve şimdi aldığımız büyük zafer haberleri, bir dönüm noktasına vardığımızı gösteriyor. En zor görev olan dört yıllık korkunç savaştan sonra halkın politik bilinçle, sosyalist yolda teşkilatlandırılması başarılı. Bu politik bilinç halkın iyice içine işledi. On milyonlarca kişi çok zor bir işi becermeye çalıştıklarını anladılar. Ve bugün bizden daha güçlü olan dünya emperyalist kuvvetlerinin bize karşı bir araya getirilmesine, yalansız dolansız bizden daha güçlü olduklarını söylediğimiz halde Sovyet hükümetinden gelecek tehlikeyi anlayan ve onu boğmaya hazır olan emperyalistlerin askerleri tarafından sarılmamıza rağmen, bu bilinç umutsuzluğa kapılmamamız için bizi temin ediyor.

Gelişiyoruz diyoruz, Sovyet Cumhuriyeti gelişiyor. Proleter devrimin davası, emperyalist güçlerin bizi sarmasından daha çabuk gelişiyor. Rus Sosyalist Devrimi kadar, dünya sosyalist devriminin çıkarları uğruna savaştığımız için ümit ve güven doluyuz. Zafer ümitlerimiz daha çabuk büyüyor, çünkü işçilerimizin politik bilinci fazlalaşiyor. Geçen Ekim ayında Sovyet teşkilatlanmasının durumu neydi? Daha ilk adımlar yeni atılıyordu. Mükemmelleştiremiyor, uygun bir temele oturamıyorduk. Ama şimdi Sovyet Anayasası elimizde, Temmuzda onaylanan Sovyet Anayasası, bildiğimiz gibi, bir komisyonun icadı, hukukçuların yarattığı bir anayasa ya da başka anayasalardan kopya edilmiş bir belge değildir. Dünya şimdiye kadar bizimki gibi bir anayasa görmemiştir. Bu anayasa işçilerin yurt-

ta ve yabancı ülkelerde sömürücülere karşı teşkilatlanma ve mücadele deneylerini kapsar. Bir savaş deneylerini kapsar. Bir savaş deneyleri hazinesine sahibiz biz. (Alkışlar). Ve bu deney hazinesi, teşkilatlanmış işçilerin, memurlar, hazır ordu, ve imtiyazlar (burjuvazi için işleyen imtiyazlar) olmadan bir Sovyet hükümetini, ve fabrikalarda yeni bir sistemin temellerini yarattıklarının çarpıcı bir ispatıdır. Artık işe başlıyoruz ve eğer Sovyet Anayasası yürürlüğe sokulacaksa bize çok gerekli olan yeni yardımcıları yanımıza çekiyoruz. Şimdi yeni gönüllülerimiz, genç köylüler hazır, işin içine sokulmaları ve görevi yürütmemize yardım etmeleri gerekiyor.

Değirmek istediğim son sorun uluslararası durumdur. Diğer ülkelerdeki yoldaşlarımızla omuz omuzayız, ve Rus proleter devriminin onlarla birlikte dünya devrimine gideceği yolundaki inançlarının ne kadar istek ve azim dolu olduğunu gözlerimizle gördük.

Devrimin uluslararası önemi büyüdükçe bütün dünyadaki emperyalistler daha da yakınlaştılar ve bize karşı daha büyük bir hiddetle birleşteler. Ekim 1917'de Cumhuriyet ciddiye alınmayacak dikkate değmeyen bir garabet olarak görüyorlardı. Şubat'ta, ciddiye alınmaması gereken, sosyalizm konusunda bir deney olarak gördüler. Ama Cumhuriyetin ordusu büyüdü, ve çok zor olan bir sosyalist Kızıl ordu yaratma görevi başarılan kadar güç kazandı. Davamız güçlendikçe ve başarıları çoğaldıkça, bütün ülkelerdeki emperyalistlerin muhalefeti ve nefreti kudurmuşçasına artıyordu. Olaylar öyle bir safhaya geldi ki Wilhelm'in düşmanları olduklarını söyleyen İngiliz ve Fransız kapitalistleri, Sosyalist Sovyet Cumhuriyetini boğmak için bu aynı Wilhelm'le güçlerini birleştirmenin eşigindeler. Çünkü bunun bir garabet yada bir sosyalizm deneyi olmaktan çıktığını, dünya sosyalist devriminin fıskırdığı yer olduğunu anlamaya başladılar. Dolayısıyla, düşmanlarımızın sayısı, devrimimizin başarılarıyla birlikte çoğaldı. Durumun ciddiyetini hiç saklamadan önümüzde bizi neyin beklediğini, görmeliyiz. Onu göğüslemeye yalnız değil, aynı mücadeleye girmeye başlayan ve belki de ortak davamıza daha büyük bir disiplin ve sınıf bilinci getirecek olan Viyana ve Berlin işçileriyle birlikte gideceğiz.

Sovyet Cumhuriyetinin üzerinde bulutların nasıl biriktiği ve bizi bekleyen tehlikelerin ne olduğu hakkında bir fikir verebilmek için Alman Hükümetinin, konsolosluğu vasıtasıyla bize gönderdiği Notanın tamamını size okuyacağız:

«G. V. Chicherin, Dış İşleri Halk Komiseri, Moskova, 5 Kasım 1918.»

Alman İmparatorluk hükümetinin emirleri üzerine, Alman İmparatorluğu Konsolosluğu, Rus Federatif Sovyet Cumhuriyetinin dikkatini aşağıdaki hususlara çekmekle şeref duyar: Brest-Litovsk Anlaşmasının 2. maddesinde aykırı olduğu halde resmi Rus yetkililerin beyanlarıyla Alman devlet kurumlarına karşı girişilen göz yumulamayacak kampanyaya karşı Alman Hükümeti iki kez protestoda bulunmak durumunda kalmıştır. Ancak, hükümetimiz sadece Anlaşmanın söz konusu maddelerinin ihlali değil aynı zamanda normal uluslararası tabakatlardan ciddi bir ayrılığı gösteren bu kampanyaya karşı artık protestolarla yetinemez.

Barış Anlaşmasının tamamlanmasından sonra Sovyet hükümeti Ber-

lin'de Diplomatik Temsilciliğini açtığında, atanan Rus temsilcisi Herr Joffe'nin Almanya'da ajitasyon ve propagandaya kalkışmaması konusunda açık şekilde dikkatli çekildi. Buna, Brest-Litovsk Anlaşmasının 2 inci maddesini bildiği ve yabancı bir devletin temsilcisi olarak Almanya'nın iç işlerine karışmaması gerektiğinin farkında olduğu şeklinde cevap verdi. Herr Joffe ve emrindeki servislerle buna göre Berlin'de ülke kanunları haricinde tutulan dış temsilciliklere normal olarak gösterilen güven ve dikkat gösterildi. Ama bu güvene hıyanet edildi. Bir süredir Rus temsilciliğinin Almanya'daki politik düzenin zorla değiştirilmesi için çalışan bazı kişilerle yakından ilişkili olduğu açığa çıkmıştır, ve bu gibi kişileri hizmetine alarak Almanya'dak varolan sistemi zorla değiştirmeyi amaçlayan hareketle ilgilenmiştir.

Aşağıdaki, 4 üncü kez meydana gelen olay, Rus mümessilliğinin dışarıdan devrim çağırısı yapan bildiriler getirerek varolan düzeni zorla değiştirmeyi amaçlayan hareketlere hatta aktif olarak katıldığını, böylece diplomatik kurye kullanma imtiyazını kötüye kullandığını açığa çıkarmıştır. Dün Berlin'e gelen Rus kuryesinin resmi bagajındaki kutulardan biri nakliye sırasında parçalandığı için, kutuların Almanca devrimci bildirilerle dolu olduğu ve yazılanlara bakılırsa Almanya'da dağıtılmak üzere hazırlandığı belli olmuştur.

Sovyet Hükümetinin İmparatorluk Büyükelçisi Kont Mirbach'ın suikaste kurban gitmesinin cezalandırılması konusunda takındığı tavırda da Alman hükümeti şikayetçidir. Rus hükümeti büyük bir ciddiyetle suçluları mahkemeye çıkarmak için elinden geleni yapacağını ilân etmiştir. Ama Alman hükümeti suçluların yargılanması ve cezalandırılmasının taahhüt edilmesine, hatta böyle bir şeye istekli olduğuna ilişkin hiçbir belirtiyerastlamamıştır. Katiller, Rus hükümeti Halk Güvenliği memurlarının dört bir tarafını korudukları bir evden kaçmışlardır. Bütün bu olayın arkasındaki olduklarını herkesin önünde kabullenen suikast kışkırtıcıları da bugüne kadar cezalandırılmamışlar, ve hatta alınan bilgiye göre affedilmişlerdir.

Alman hükümeti Anlaşma ve kamu hukukunun böyle ihlallerini protesto eder. Bundan böyle Barış Anlaşmasına aykırı olan ajitasyon ve propaganda yapılmayacağına dair Rus hükümetinden garanti talep etmek zorunda kalmıştır. Cinayetin kışkırtıcıları ve faillerini cezalandırarak Büyükelçi Kont Mirbach'ın öldürülüşünün hesabının sorulması konusunda ısrar etmek zorundadır. Bu talepler yerine getirilinceye kadar, Alman Hükümeti, Sovyet Cumhuriyetli Hükümetinden Almanya'daki diplomatik ve diğer temsilcilerini geri çekmesini rica etmek zorundadır. Berlin'deki tam yetkili Rus elçisine, Berlin'deki diplomatik ve konsolosluk temsilcilerini götüreceği trenin yarın gece hazır olacağı, ve bütün Rus personelinin Rus sınırına kadar rahat gidişlerini temin için tedbir alınacağı konusunda bugün bilgi verilmiştir. Sovyet hükümetinden de Moskova ve Petrograd'daki Alman temsilcilerinin bütün nezaket kurallarına uygun olarak aynı anda ülkeden ayrılmasının temini rica edilmiştir. Almanya'daki diğer Rus temsilcileri ve bunun gibi Rusyanın diğer kısımlarındaki Alman memurları bir hafta içinde birinciler Rusya'ya, ikinciler Almanyaya olmak üzere ayrılımları için haberdar edileceklerdir. Alman hükümeti sonuçta ikinci kısım Alman memurlarının ayrılışında aynı şekilde nezaket kurallarına uyulacağını ve diğer Alman vatandaşları ile Almanyanın koruduğu diğer kişi-

lerin istedikleri takdirde rahat bir şekilde ülkeyi terketme fırsatı verileceğini beklemektedir.»

Çok iyi biliyoruz ki yoldaşlar, Alman hükümeti, Alman sosyalistlerinin Rus elçiliğinin misafirperverliğinden yararlandıklarının ve Alman emperyalizmini destekleyenlerin Rus elçiliğinin eşliğini bile geçemediklerinin tamamen farkındaydı. Elçiliğin arkadaşları, savaşa karşı olan sosyalistler ve Karl Liebknecht'i sevenlerdi. Bu kişiler, açılışından itibaren Elçiliğin misafiri oldular ve biz sadece onlarla iş gördük. Alman hükümeti bunun mü-kemmelen farkındaydı. Hükümetimizin her temsilcisinin hareketlerini, II Nikola hükümetinin yoldaşlarımızın hareketlerini izlettirmesi kadar gayretle izlediler. Alman hükümeti bu hareketi, durumun herhangi bir şekilde değişmesinden dolayı değil, önceleri kendini güçlü hissettiği ve Berlin sokaklarında «yanan» bir evin bütün Almanya'yı yakacağından korkmadığı için yapıyordu Alman Hükümeti ne yapacağını şaşırmıştır ve şimdi Almanyanın tümü tutuştuğu için polis hortumunu tek bir eve tutarak yangını söndüreceğini sanmaktadır. (Coşkun alkışlar).

Bu sadece bir budalalıktır. Eğer Alman hükümeti diplomatik ilişkileri kesmek istiyorsa, bizim bütün söyleyeceğimiz, keseceğini önceden bildiğimiz, ve İngiliz ve Fransız emperyalistleri ile ittifak yapmak için herseyi yaptığıdır. Wilson hükümetinin, Alman birliklerinin Polonya, Ukrayna, Estonya ve Latviya'da kalması yolunda telgraf üstüne telgraf aldığıni biliyoruz. Anglo-Amerika emperyalizminin düşmanları oldukları halde, Alman birlikleri görevlerini yerine getiriyorlar: Bolşeviklerin işini bitiriyorlar. Antant yanlısı «Kurtuluş orduları» Bolşevikleri boğmak için sahnede belirdiğinde bu birlikler geri çekilebilir

Neler olup bittiğinin çok iyi farkındayız, hiçbiri de beklenmedik şeyler değildirlir. Sadece tekrar ediyoruz ki, Almanya tutuştuğuna ve Avusturya alevler içinde olduğuna göre, Liebknecht'i serbest bıraktıklarına ve başlarına Liebknecht olduğu halde Rus ve Alman sosyalistlerinin birleşik bir toplantı yapmak üzere Rus elçiliğini ziyaret etmesine izin verdiklerine göre, Alman hükümetinin attığı bu adım savaş isteklerinden dolayı değil, tamamen şaşırdukları içindir. Bu onların karar veremediklerini gösterir, çünkü hepsinden de vahşi bir düşman olan Anglo-Amerikan emperyalizmi onlara doğru ilerlemektedir. Öyle bir düşman ki Avusturyayı, Brest-Litovsk Barış Anlaşmasından yüz kere daha ağır barış şartlarıyla ezmiştir. Almanya bu kurtarıcılarını onu da boğmak, ezmek ve iskenceden geçirmek istediklerini görmektedir. Ama aynı zamanda çalışan adamın Almanyası, isyan etmektedir. Alman ordusunun savaş için işe yaramadığı ve uygun olmadığı bellidir. Bu disiplinin güçsüzlüğünden değil, savaşı reddeden askerlerin Doğu cephesinden Batı Alman cephesine gönderilmelerinden ve beraberlerinde burjuvazinin dünya Bolşevizmi dediğini götürmelerindedir.

İşte bu yüzden Alman ordusu savaş için uygun değildir ve bu yüzden bu belge Almanya'nın tam anlamıyla saskınlığının en iyi delilidir. Biz bu durumun, diplomatik ilişkilerin kesilmesine ve eğer beyaz muhafız birliklerini sürüklemek için güc bulabilirse savaşa doğru bile gideceğini söylüyoruz. Bu yüzden bütün Sovyetlere bir telgraf yolladık. Bu telgraf onlara dikkatli olmalarını, kendilerini hazır bulundurmalarını ve bütün güçlerini toplamalarını ihtar ederek sona ermektedir. Çünkü bu, uluslararası emperyalizmin başlıca amacının Bolşevizmi devirmek olduğunun sadece baş-

ka bir bellrtisidir. Bu sadece Rusya'nın yenilmesi anlamına gelmez. Her ülkede işçilerin yenilmesi anlamına gelir. Ama, bu kararı nasıl bir vahşet ve zulüm izlerse izlesin, başaramayacaklardır. Bu akbabalar Rusya'nın üzerine Güneyden, Çanakkale'den, yada Bulgaristan ve Romanya yoluyla inmeye hazırlanıyorlar. Almanya'da Rusya'ya karşı kıskırtılacak bir Beyaz Ordunun kurulması üzerinde tartışılıyor. Bu tehlikenin tamamen farkındayız ve oldukça sade bir şekilde, bir yıl boyunca boş yere çalışmadığımızı söylüyoruz; temelleri attık. Sıra kesin savaflara, gerçekten de kesin olarak savaflara geliyor. Ama yalnız değiliz: Batı Avrupa proleteryası faaliyete geçmiştir ve Avusturya-Macaristan'da ayakta duran bir şey bırakmamışlardır. Ülkedeki hükümet 1917 Şubatı sonunda Nikola Romanov'un hükümeti kadar ne yapacağını hiç bilemez, delicesine şaşkın, ve zavallı durumdadır. Sloganımız şöyle olmalıdır: Bütün gücünü bir kez daha mücadeleye koy, ve son, kesin savafla girdiğimizi hatırla. Yalnızca Rus devrimi için değil, dünya sosyalist devrimi için!

Emperyalist akbabaların halâ bizden daha güçlü olduklarını biliyoruz. Halâ ülkemize zarar, vahşet ve canavarlık saçabilirler. Ama dünya devrimini yenemezler. Vahşi nefretle dolular, bu yüzden, karşımıza ne çıkarsa çıksın, her Rus işçi ve köylüsünün görevini yapacağını ve eğer devrimci savunmanın gereğiyse ölüme de gideceğini kendi kendimize söylüyoruz. Emperyalistler bize hala nasıl acı verirlerse versinler, bu onları kurtarmayacak. Emperyalizm mahvolacak ve dünya sosyalist devrimi bütün engellere rağmen zafere erişecek! (Coşkun alkışlar ve devamlı tezahürat).

Osmanlı Devlet Mekanizması ve Bir Halk Ayaklanması

Mehmet BAYRAK

Osmanlı toplum yapısı ve yönetim mekanizması üstüne bugüne dek değişik niteliklerde çalışmalar yapıldı.

Bu çalışmaların çok önemli bir bölümü dinci ve bireyci dünya görüşlerine dayanıyordu. Bu doğrultuda çalışma yapanlar, kendilerine temel kaynak olarak Osmanlı tarihlerini alıyorlardı. Hem bakış açısı, hem de kaynaklar bilimsel bir temele yaslanmayınca, yanılğı kaçınılmaz oluyordu.

Cumhuriyet döneminde yapılan çalışmaların bir bölümünde de, tarihlerle yetinilmemiş; Mühimme Defterleri ve Şer'iyye Sicillerine yönelinmiştir. Bu tür çalışmalar, esas kaynağa yöneldiğinden daha tutarlıdır. Ancak bu çalışmalarda da olgulara yaklaşım ve yorumlama çoğu kez sağlıklı olmaktan uzaktır. Yine de bu doğrultudaki çalışmalara önemli kaynaklık edecek niteliktedirler.

Başka alanlarda olduğu gibi, bu alanda da en tutarlı çalışmalar günümüzde yapılıyor. Yeterli olmamakla birlikte bu konuda önemli bir noktaya gelindiği kabul edilebilir.

Toplumcu dünya görüşü ile konuya yaklaşanlar ve sorunları işlerlik, uygulama açısından ele alanlar şu noktalarda birleşiyorlar: Osmanlı toplum düzeni feodalizmdir. Feodallerin aynı zamanda büyük bürokrat olmaları ve bazı nüaslardan dolayı buna «Osmanlı feodalizmi» de denebilir. Yönetim mekanizmasını bu özellikler belirler. Feodal-bürokrat özdeşliği, yönetime alabildiğine karmaşık, düzensiz bir görünüm vermiştir. Bir

anlamda bir düzensizlikler, entrikalar düzenidir Osmanlı düzeni..

Çetin Altan, bir yazısında salt entrikalar, cinayetler açısından soruna yaklaşırken bu gerçeği şöyle özetliyordu:

«Bütün Osmanlı tarihi, birbirini ya cellat kemendine, ya cellat kütüğüne göndermek için tepinmiş durmuş saray politikacılarının oyun ve dramlarıyla örülmüştür. Ve altı yüz yıllık siyasal cinayetler, koca Anadoluyu kerpiçe tezekten bir adım öteye götürememiştir. (Politika; 21.9.1976).

Aşağıda vereceğimiz örnek, bu yapıyı simgelemesi bakımından oldukça ilginçtir. Bu örneklemede başvurduğumuz kaynaklar, Şeriiye Sicilleri ve olaylara tanık olmuş bir şairin manzumesidir. İki kaynak arasındaki uyum, toplum yapısı araştırmalarında ve toplumsal olayların incelenmesinde halkın sözcülüğüne başvurmanın zorunluluğunu da kanıtlıyor.

Sözü edilen halk ayaklanmasını anlatan olay tanığı şair hakkında kaynaklarda şu bilgiler veriliyor:

«Mustafa Ruhi Efendi, H. 1213, M. 1798'de vefat etti. Kilis'te medfundur. Sürürî'nin «Cihândan Mustafa Ruhi efendi göçdü Cennâtâ mısraı vefatına tarihtir.» (Tuhfe-i Nâili, 1. Cilt, s. 549).

«Rûhi Mustafa Efendi, fuzelâ-ı şuarâdan bir zat olup Kilislidir. Münşeât ve Divan'ı ile Rûhu's-Şurûh nâmında mufassal Pend-i Attar şerhi vardır. 1213'te Kilis'te vefat eyledi. Kâmûs mütercimi meşhur Âsım Efendi bu zâttan edebiyat tahsil etmiştir.» (Bursalı Mehmet Tahir: Osmanlı Müellifleri; 2. Cilt, s. 194)

Bu bilgilerden, Kilisli Mustafa Ruhi Efendinin 1798'de öldüğü, çeşitli eserlerinin bulunduğu ve tanınmış Osmanlı sözlükçüsü Mütercim Asım Efendi'ye edebiyat dersleri verdiği anlaşılıyor. İlginin şiirinden de, Arapça ve Farsçayı çok iyi bildiği anlaşılıyor.

Kilisli Ruhi'nin, bütün detaylarıyla anlattığı halk ayaklanmasını doğrulayan ilginç belgeler var elimizde. Bunların birinde, olayın baş kahramanı Kilis ve Azaza Mutasarrıfı Daldabanoğlu Mehmed Ali Paşa'nın öldürülmesinden sonraki gelişmeler anlatılıyor. Belge aynen şöyle:

«Halep Valisi Osman Paşa ve Antep Kadısına:

Öldürülen Daldabanoğlu Mehmet Ali Paşa'nın öldürülme olayı sırasında yağma edilen mallarının bedeli olup hazineye

ödenmesi Antep halkı tarafından kabul ve taahhüt edilen paranın tahsili için eski Halep Valisi Mustafa Paşa'ya hitaben emir gönderilmişti. Ancak maktul Mehmet Paşa'nın yaptığı çeşitli gasblardan mali yetersizliğe düştüklerinden bu paranın 20.000 kuruşunun 30-40 güne kadar, kalanının da gelecek yıl içinde ödenmesi Mustafa Paşa'nın mektubunda ve Antep Kadısının ilamında bildirilmişti. 40 günlük süre geçtiği halde borç ödenmediği bu yılın cemâziyelâhirinde Mustafa Paşa'ya yazılmış, sonra da bu yazı tek'kit edilmiş ise de bugüne kadar ödenmemiştir. Bundan sonra müddet verilmeyeceği gibi ödenmediği takdirde zorla tahsil yoluna gidilecektir. Acele tahsil edilerek, bu işe görevlendirilen Hassa silahşörü eski âyân Süleyman ile gönderilmesi ve Hazine-i Amireye teslimi. «(Cilt: 135, sayfa: 108 Ferman, Tarih: Zilhiççe 1206/Temmuz-1792)

Şer'iyye sicillerini yayımlayan C. Cahit Güzelbey ve Hulusi Yetkin, buradan ve olayı anlatan öteki belgelerden giderek şu notu düşüyorlar:

«1203 yılında Antep'e gelerek idareye elkoyan, kızların çeyiz sandıklarına kadar gasbeden Daldabanoglu Mehmet Ali Paşa, halkın ayaklanması üzerine öldürülmüş ve malları yağma edilmişti. Böylece halk, kendinden gasbedilen malların bedelini tam olmamak üzere geri almıştı. Paşa öldürülünce o zamanki devlet gelenekleri icabı mallarına elkonulmak gerektiğinden, ancak bu mallar halk tarafından yağma edilmiş olduğundan, halka bunun karşılığı olarak para ödemesi yükletilmiştir. Yani halk önce Mehmet Ali Paşa, sonra da devlet tarafından soyuluyor.» (Cemil Cahit Güzelbey-Hulusi Yetkin: Gaziantep Şer'i Mahkeme Sicillerinden Örnekler, 1729-1825, Gaziantep-1970)

Olayla ilintili bir başka sicilde de, olayın bir kesiti şöyle anlatılıyor: «... Daldabanoglu Antap'e girince senet verenlerin kimini öldürmüş, kimini kaçırmış, adı geçen kadıya (Antep kadısı) 1000 kuruş verip senetlerini (4500 kuruşluk senetler) cebren elinden almıştır» (age, s. 94)

Ayaklanma olayını burada bütünüyle anlatmak gereksiz. Çünkü sözü edilen ve aşağıya alıntılanan şiir, olayı başlangıcı, gelişme ve sonuç süreçleriyle yansıtmaktadır.

Şiir, dinsel dünya görüşüyle yazılmış ve olayın daha iyi anlatılabilmesi için kimi zaman abartı ögesine başvurulmuş olmasına karşın bütünüyle gerçeklerden kaynaklanıyor.

Şiir, yalnız olayın anlatımı açısından değil, Osmanlı dön-

minde merkez-taşra ilişkileri, yöneticilerarası ilişkiler ve yönetici-halk ilişkileri açısından da dikkat çekicidir. Yalnız bu örnek bile, Osmanlı yönetim mekanizması konusundaki görüşlerimizi kanıtlayacak niteliktedir. Ve şeriye sicilleri, benzeri olayları kanıtlayacak örneklerle doludur. Köle ticaretinden, düşüncelerinden dolayı insanlarıyla birlikte toptan ateşe verilen köylere kadar içler karartan, tüyler ürperten yığınla olayla doludur Osmanlı Şer'iyye Sicilleri.

Sözü daha fazla uzatmamak için, ayaklanma olayını bütün boyutlarıyla kucaklayan şiire başvurabiliriz. Osmanlıca metnin altına açıklamalarını da koyduğumuzdan olayın izlenmesi kolay olacaktır.

KİLİSLİ MEŞHUR ŞAİR RÖHİ'NİN VAKTIYLE ANTEP'TE BİRÇOK MEZALİM YAPAN DALTABANOĞLU HAKKINDA BİR ŞİİRİ

Şâh olursan fi-l-mesel ey dil bu heft kişvere
Gunre olma devlet-i dünyâyı pür şûr-i şere

Ey gönül, sözgelimi yedi ülkeye şah olursun; dünyayı gürültüye, şamataya kötülüğe, şiddete, zora boğma.

Serteser ibret gözüyle bak bu milk-i âleme
Mâlik-i hâliklerin fikreyle hâlin bir kere

Baştanbaşa ibret gözüyle dünya mülküne bak ve fâni sahiplerinin durumunu bir düşün.

Adları şehnâmelerde yâd olan şehler kanı
Feth-i gûş et kıssa-i dârâ ile İskendere²

Şehnâmelerde adları anılan şahlar, padişahlar nerede? Dâra ile İskender'in maceralarına bir kulak ver.

Tâk-ı eyvânına eller yetmeyen Kısraların³
Kasredüp ömrün felek döndürdü Rûm-i Kayser'e⁴

Felek, şatolarının kemerlerine eller yetişmeyen Kısraların (İran hükümdarlarının) ömürlerini kısaltıp Kayser Rum'a döndürdü.

Saltanat dâvası ile can veren canlar kanı
Gittiler dâvâlarının faslı kaldı Maşşere

Saltanat davasıyla can veren insanlar hani, nerede? Kendi lerileri gittiler, davalarının sonuçlandırılması maşşere kaldı.

Nice Şeddâdi⁵ binâ bünyâd eden zalimlerin
Yıktı evin rûzgâr uğrattı bâd-ı sarsara

Zaman, Şeddâd gibi nice görkemli yapı kurduran zâlimlerin evlerini fırtınaya uğratıp yıktı.

Nice bin mir ü vezirin rahtların bade'l-vefât

Verdiler sük-i fenâda kal için zerd-gere

Bu dünyada nice beyin, valinin, vezirin ziynet eşyası, ta-kıntısı, ölmeden önce işlenmek üzere kuyumcuya verildi.

Akibet bâlîni kabre baş koyan sultânların

Zahmeti değmez safâ-yı taht ü tâc ü efsere

En sonunda yüreğini toprağa verecek sultanların zahmeti, taht ve taç safasına değmez.

Mâlîna mağrûr olan mahkûn olur engâm-ı kâr

Görmedin mi mâl ile husf oldu Kârûn yerlere

Malı mülküyle gururlanan işin sonunda kahrolur, Kârûn'un malıyla yerlere girdiğini görmedin mi?

Arzû-yi nefsine esb-i hevâ ile binen

Yorulur yolda erişmez kûy-i Aşık Kanber'e

Nefsinin dürtülerine heves atıyla binen yolda yorulup kalır, Aşık Kanber'in diyarına erişemez.

Zulm ile çok sim ü zer cem eyleyen ehl-i tamâ

Kor gider çok sevdiği malın adû-yi ekbere

Zulümle çokça gümüş ve altın toplayan açgözlüler, doyum-suzlar; sonunda bu çok sevdikleri mallarını en amansız düşmanlarına kor giderler.

Nitekim Kilis ile Azaza ibn-i Daldaban

Vaz-ı engüş-ti hükümet eyledikte yek-sere

Nitekim Daltabanoğlu Kilis ve Azaza yöresine bir başına hükmedince,

Kendinden evvel, geçen hâkimlerin inadına

Kâni olmayıp tamâ zehriyle döndü ejdere

Kendinden önce gelip geçen yöneticilerin yaptıklarıyla yetinmeyip doyumsuzluk oğusuyla bir ejderhaya döndü.

Kürd ü Türkmân ü Arab Rişvan ehl-i Ayıntap

Malların def'at ile gasbetti sattı âhere

Kürt, Türk, Arap Rişvan demeyip tüm Antep halkının mallarını defalarca zorla ele geçirerek başkalarına sattı.

Akl u fikre gelmeyen bid'atleri ihdas edüp

Haddeden çekti ilin mâlın misâl-i cendere

Akla, fikre gelmeyen kurallar koyarak onun bunun malını cendere örneği haddeden (tel yapmakta kullanılan delikli maden levha) çekti.

Vârîsi mevcûd olan mevtâların mâlın tamâm

Zâbtedüp eytâmın el bastırdı yâbis yerlere

Varisi bulunan ölülerin mallarını bütünüyle ele geçirip, yetimleri kuru çula oturttu.

Sâlyân vaz etti emläke hilâfû'l-âde hem

Nice sâhib mülkü sâil-veş düşürdü derlere

Taşınmaz mallara kuralları çiğneyerek yıllık bir vergi koyup, nice mülk sahibini dilenci gibi kapılara düşürdü.

Harmânı sâlyânesine yetmiyen çok ehl-i zer

Devredüp tâlip arardı bi ü bağal cercere

Harmanı vergisine yetmeyen çoğu çiftçi, çiftini-çubuğunu devredecek istekli arardı.

İşbu etrafın hubûbâtın tamamen zabtedüp

Vakf-ı tiymâr ü zeâmet geçti dest-i ez'âre

Yörenin tüm tahılını ele geçirerek tiymar ve zeamet vakfı zahibi oldu o gaddar ve zâlim.

Siyma bostan vardı kim câmiine vakfiken

Zabdedüp mâlum deyu sebt etti anı deftere

Camilere vakfedilmiş güzelim bostanı ele geçirip, malım diye deftere yazdı.

Durumu oldukça mağduriyeti câmilerin

Alimün ibram edüp bağlattılar muakkere

Camilerin durumu kötüleşince, durumdan haberli olanları sıkıştırarak sorunu kapattılar.

Kürtlerin dibs ü zeminin cebren edüp iştirâ

Halka tarh edüp satardı kıymetinden evfere

Kürtlerin hurma pekmezlerini ve topraklarını (?) cebirle yok pahasına ellerinden alıp, çok yüksek fiyatlarla halka satardı.

Sağdı Ayıntap illerini nice sâl sağmal misâl

Ba'dehü sağım tasın çaldırdı sath-ı mermere

Yıllarca Antep yöresini sağmal inek gibi sağdı, o andan sonra da sağım tasını mermerin yüzüne çaldırdı.

Nice kervân aldı Ayıntab'ın deyu reh-zen mizâl

Yine paşalık ile çaldırdı tabl ü mehtere

Yolkesici gibi, Antep'in diye nice kervan alıp, davullu mızıkalı törenler yaptırdı.

Bâç ihdâs eyleyip yollara, koydu bâçidâr

Cahşe yarım, bir kuruş vaz'etti halm-i estere

Ortaya bir vergi, harç (baç) çıkarıp, yollara vergi toplayıcı (bâçidârın) koydu. Dişi eşekten yarım, yük katırından bir kuruş vergi aldırdı.

Mâlik-i gencine-i mâl ü menâli bi'l-hesap

Olmuş iken hırsı müzdâd oldu etti zâtere

Sayırsız varlık hazinelerinin sahibi olmuşken, yine de hırsı arttı, aç ve yırtıcı kaplana döndü (?)

Vaz-ı siym ü zen için kârün misâli câbecâ

Bi-adet sanduklar yaptırdı haylu dülgere

Gümüş ve altın koymak için Kârün gibi yer yer yığınla marangoza sayısız sandıklar yaptırdı.

Masrafın bundan kıyas eyle zenân-ı hâs hep

Nânı ma'düden bulup yerlerdi ekser fahfere

Fahferenin (?) çoğunluğu arasına yemek bulurken, onun karılarının (imtiyazlı kadınların) masrafını bundan kıyasla.

Cümle esnâfın alup emvâlini bād-ı hevâ

Kimseye bir akçe vermezdi meğher kim berbere

Tüm esnafın mallarını yok pahasına alırken, değil berber, hiç kimseye bir akçe vermezdi.

Hem birisi cümleden aylık alırdı Kör Bilâl

Kabrine düzehten açılısın hezârân pencere

Hem, Kör Bilâl diye birisi topundan aylık alırdı; mezarına cehennemden binlerce pencere açılısıca..

Ekl ü şurbu zihriye zakkum ola ender cahim

Teşneler kandıkta cennet içre âb ü kevsere

Susuzlar cennette kesvere kandıkça, yeme içmesi cehen nemde zehirle zikkim olasıca..

Çünkü ol deyyüs u menhüs u muhannes kâfiri

Mu'temet nasbetmiş idi her umür-i münkere

Çünkü o deyyus, uğursuz, alçak, kalles kâfiri güvenilir kişi seçmişti kendisine, her yasaklamış işi yapmak için.

Nitekim hân ile hammâm ü sarây bünyâd için

Haylu hâne yıktırıp çektirdi taşın harlere

Nitekim han, hamam ve saray yapımı için yığınla ev yıktırıp, taşını yıkıntılara (ya da eşeklere) çektirdi.

Öyle bir Şeddâd'dan geçkin Frenk idi kim ol

Nice ehl-i ırzı muhtaç etti fûls-i ahmere

O, Şeddad'dan da geçkin öyle bir Frenk'di ki, nice namuslu insanı kızıl mangıra muhtaç etti.

Sayd-ı mazlûmu tamam anlar bu a'ver it deyu

Haylu ruhsat verdi Paşası habis-i bed-şere

Yoksulları avlamayı bu kör it yeğın bilir diye, Paşası (Dal-taban) haylı ruhsat verdi alçak herife

Asiyâb-ı devlet-i ikbâli ancak Kör Bilâl

Döndürür âherden artık der idi âherlere

Geleceğin devlet değirmenini ancak K r Bilâl döndürür
deyip dururdu ona buna.

Hâsılı c ml  um r-i mel'anette d im 

Kullanıp yüz vermiŐ id i ol kabih 'l-manzara

Sözün kısısa, tüm kötü işlerde kullanıp yüz vermiŐti o su-
ratsıza.

Pes nice yüz vermes n ol k fire zir  kim ol

Her gece binle gel rd  o misâl-i Şeb-pere

Sonra, nasıl yüz vermesin o k fire, ki o her gece yarasa
gibi binle (?) gelirdi.

Müslümana buĖz u kin eylerdi ol mel' n leyk

Dinine kurban olam derdi Sinekli Kesper'e'

Müslümana kötülük yapar, kin beslerken o mel n, «dinine
kurban olayım» derdi Sinekli Kesper'e.

Ehl-i Ayıntap ile Battalzâde Paşa' n gih n

BozuŐup yeniŐeriler döndü c n Őir-i nere

Tam bu dönemde Antep halkıyla Battalzade Paşa ansızın
bozuŐtular, yeniŐeriler birer erkek arslana dönmüŐlerdi.

H liy  serd r-ı kassapz de İbrahim AĞa

İki efendi nakib ile edüp hem meŐvere

Bu arada kasapzade baŐı İbrahim AĞa, iki yöneticiyle da-
nıŐıp, söyleŐerek,

Daldabanoğlu'nu Battalzâde'ye tesbit işin

Belde-i Ayıntap'a dâvet ettiler birdenbire

Daltabanoğlu'nu, Battalzâde'ye sataŐtırmak işin birdenbire
Antep'e ھاırdılar.

Emir ile memn  iken Ayıntap'tan ibn-i Daldaban

Bakmayup mazm n-u ferm n-ı ad let-göstere

Antep'ten emirle yasaklanmıŐken, Daltabanoğlu fermana
bakmayıp,

Yine beş yüz kisenin arasına girem deyu

Her ne m l görür isen al bakma kıl   eksere

Yine beş yüz keseye kavuŐayım diye, zevkten dörtköŐe
olup K r Bilâl'e,

İki yüz sekb n olup Ayıntap'a var benden selef

Her ne m l görür isen al bakma kıl   eksere

«İki yüz asker (sekb n) alıp benim yerime Antep'e git; her
ne mal görürsen bütünü al.»

Pes sana kim m ni olursa ah liden hem n

Ver cev bın darple al sal debb s-i ŐeŐ-pere

«Halktan sana kim engel olmaya yeltenirse, altı dilimli to-
puzla vur tepesine, yatır yere» dedi.

Gönderüp bu emrile Ayıntab'a çün ol kâfiri

Derakap asker ile vardı o şehri dil-bere

Bu emirle o kâfiri Antep'e gönderip, arkası sıra bu gönül
alıcı kente vardı.

Ateşe vaz'ettiler zulm u sitem dağlağısın

Bastılar malı olan eshâb-i nâm ü eşhere

Zulum ve sitem dağlağısını (dağlama gerecini) ateşe koy-
dular ve malı olan şöhret sahiplerine bastılar.

Bir kaba sapı külünk alup eline Kör Bilâl

Başladı kapu kırıp ahz-ı libâs-ı efhere

Kör Bilâl, eline kaba saplı bir külünk alıp, başladı kapı kı-
rıp kıymetli giysileri almaya.

Aldu sanduk u sepetler dolusu kâlâları

Geldi nöbet ba'dehü ahz-ı cihaz-ı duhtere

Sandık ve sepetler dolusu kumaşları aldıktan sonra sıra
kızların çeyiz takımlarını almaya geldi.

Çok havâtini soyup aldı külliyâtını hep

Ekserini saldı sim ü zâr ile zen-mâdere

Kadınları soyup varını yoğunu üstlerinden aldı ve çoğunu
altın gümüş takımlarıyla kaynanasına saldı.

Öyle zen-mâder ki nüş etse idi deryâları

Bulamazsın yaş yerin benzer vücûd-u süngere

Onunki öyle bir kaynanaydı ki, denizleri içse ıslak yerini
bırakmaz, emerdü sünger gibi.

Nitekim dâmâdı ol kör puştun on yıldan beru

Cebini bir lâhzada itlâf ederdi göz göre

Nitekim damadı o kor puştun on yıldan beri cebini bir an-
da göz göre göre boşaltırdı.

Zira ol kör kâfirin rüyâda bed-rüyün gören

Korkudan gül benzi dönerdi anın nilüfere

Çünkü o kör kâfirin çirkin yüzünü düşünde görenin, kor-
kudan gül benzi nilüfere dönerdi.

Çün ol puştun her bir etbâı birer ifrit olup

Kaptılar çok hâtunun başın el atup çenbere

O puştun adamlarının her biri birer ifrit olup nice hatunun
başlığını kapıp aldılar.

Geru evlerde olan emvâl için ol bed-fiâl

Zabt edüp hem silleyi urdu nice simin-tere

O başbelası adam geriye kalan evlerde de nice genç kızı to-
katlayıp eşyasını aldı.

İptidâ Paşâ ile Müftünün anbarın kırıp

Hep hubûbâtın alıp sattı bekiyl-i sendere

İlkin Paşayla Müftünün anbarını kırıp, tahıllarını alıp bak-
kallara (bekiyi-i sendere)? sattı.

Sonra Kadızâdenin sildi süpürdü hânesin

Soydu hep hâatunların döndürdü mürğ-i bî-pere

Sonra Kadızâdının silip süpürdü evini, tüm ev kadınlarını
soyup tüysüz - kanatsız kuşa çevirdi.

Sonra Paşanın saray içre olan emvâlini

Aşıkâre zabtedüp yükletti vâfir estere

Daha sonra Paşanın saraydaki mallarını açıktan açığa alıp
çok sayıda katıra yükletti.

Basmacıoğlu evin sekmâna yağma ettirip

Soydu hem avretlerin döndürdü sâk-ı arare

Basmacıoğlu'nun evini askerlere yağma ettirdi, karlılarını
da soyup dağ servilerininin dalına çevirdi.

Hem dahi Battal Beyin cümle metâ-ı beytini

Nakledüp hammâl ile çekti sarây-ı edbere

Battal Beyin de bütün ev eşyasını hamalle nakledip uzak-
taki saraya çekti.

Sadık Ağayı ol esnâda edüp ahz ü girift

Cürmünü yüz kiseye kat'etti yazdı deftere

Sadık Ağayı o orada tutturup, yüz kese para cezası kesti
ve cezasını deftere geçirdi.

Mâl ü eşyâsın satup vermişken onbeşbin kuruş

Rahm ü şefkat etmeyüp yine o abd-i kemtere

Varını yoğunu satıp onbeşbin kuruş vermişken, yine de bu
zavallı adama acımayıp,

Haylu takkîr ile hepsi renc.ü itâp eyleyüp

Câbecâ darp eyleyüp korlardı Baba Câfer'e

Aşağılayarak, işkence ederek, yer yer de döverek Baba Ca-
fer'e -yer adı- korlardı.

Nitekim soygun veren kâripleri cerme kesüp

Hapsedüp her birlerin hergün döğerdi bir kere

Nitekim soyulan köylüleri suçlayıp tutuklar ve her birini
hergün bir kez döğerdi.

Darb-ı nisvâne Tüfenkçibaşayı tayın edüp

Leyk Odabaşı me'mur idi darb-ı erlere

Tüfenkçibaşayı kadınları, Odabaşayı da erkekleri dövmele
görevlendirdi.

Kör Köpek tahsil-i cirm için kamu mahpusları

Darbedüp çöp ile gâhi el atardı hançere

Kör Köpek cisimleri toplamak (tahsil-i cirm) için bütün
mahpusları sopayla döver, bazan da bıçakla tehdit ederdi.

Bu taaddiler kamu Paşa'ya ma'lûmter iken

Hiç ölüm fikrini getürmezdi dil-i sengin-tere

Bu zulmetmelerin, işkencelerin bütününü Paşa'ca bilinirken,
hiç ölüm düşüncesini taş yüreğine getirmezd.

Akrabasının hele şehir ü kuraya ettiği

Dil ile tâbir olunmaz ki deyem sen servere

Hele yakınlarının köye, kente yaptığı dillerle anlatılamaz
ki anlatayım.

Kör Frenk etbânının şerrinden ise ehl-i sük

İstiaze ederek derhâl seğirdir ma'bere

Kör Frenk'in (Kör Bilâl) adamlarının şerrindense sokaktaki
insanlar öylesine korkarlardı ki, bunları görür görmez yüz-
lerini büker bir yana sığınırldı.

Hâsılı Ayıntap binâ oldu olalı lâcerem

Çatmamıştı ehli bir böyle Azrâil pekere

Sözün kisası Antep kuruldu kurulalı, halkı böylesi bir Ezrail
çehreliye çatmamıştı.

Nâdim oldu bunları dâvet eden divâneler

Üştür-âsâ her biri gûyâ bakardı baytara

Bunları çağırın divaneler, safdiller yaptıklarına öylesine
pişman oldular ki, her biri devenin baytara baktığı gibi
bakar oldu bunlara.

Kuyruk asmış olmuşuz kurdun yüzüne diyerek

Kavrulup nâz-ı nedâmetle misâl-i cezdere

Bunların tümü pişmanlık ateşiyle kavruldular, kızartılmış
kuyruk örneği.

Cümleten dergâh-ı Mevlâya tazarru ederek

Dediler zâlim bizi sıktı misâl-i ma'sara

Hepsi, «zalim bizi sıkacak gibi sıktı» diye Tanrı'ya yalvar-
maya başladı.

Bu belalı Kör Bilâl'i âcilen kahret deyu

Yalvarup Hakka tevessül edicek Peygâmbere

«Bu belalı Kör Bilâl'i hemen kahret» diye Tanrı'ya yalvarıp,
peygâmbere sarılınca,

Derâkâp te'sir-i nâr-ı inkisâr-ı halk ile

Kaynadı her cânibi şehrin misâl-i tencere

Halkın yakarış ve ilençlerinin ateşinin etkisiyle kentin her
yanı tencere gibi kaynamaya başladı.

Gayret ile cem'olup cem'iyet eyledi zuhür

Basdılar Pâşâ'yı ulaştırmadılar askere

Bir anda koskoca bir insan topluluğu ortaya çıkıp Paşa'yı,
asker çağırmaya fırsat bırakmadan basıverdi.

Güya şehbâz-ı kazalar Hakka sayyâd-ı ecel

Dâvet emrini işâret birle saldı zâtere

Sanki Tanrı kaza kahramanı ve ölüm avcısı gibi arslanlarını tek işaretle ortaya saldı

Her taraftan attılar binlik Saraya kurşunu

Değdi kurşunun biri Pâşâ'ya geçti yerlere

Paşa'nın o görkemli sarayı dört bir yandan kurşun yağmuruna tutuldu, kurşunlardan biri de Paşa'yı delip yere geçti.

Ah ü feryâdile der sâat zemine diz çöküp

Cânı hulkuma gelüp güya ederken gargara

Büyük bir ahuferyatla yerlere yığılıp, canı çıktı.

Kestiler baş ile bir kolun Paşa'nın aldılar

Soydular cismin leşi seyroldu ehl-i mahzara

Paşa'nın başıyla bir kolunu kesip aldılar, tüm vücudunu soyup soğana çevirdiler.

Kör Bilâl'in kellesin hem çeşmede kat'eyleyüp

Sürdüler sakalını necs-i galiyz-i asgara

Kör Bilâl'in kellesini de çeşme başında kesip, sakalını pisliğe sürdüler.

Hem Tüfekçibaşı Mirâhur ile maktül olup

Leşleri su burcunu hem eylemişti kapkara

Tüfekçibaşı da sarayın ahur müdürü (Mir-âhür) ile katledilmiş ve leşleri su burcunu kapkara etmişti.

Lâhm-i Pâşâ'yı fakat ol şeb yedi vâfik kilâp

Sonra defnoldu cevâp için Nekîr ü Mürker'e

Paşanın etlerini o gece eşdesi köpekler yedi, sonra da sorgu meleklerine hesap vermek için gömüldü.

Ba'dehû maktül olanları nice erbâb-ı hayr

Götürüp defnettiler her birlerin bir makbere

Daha sonra hayır sahipleri öteki ölüleri götürüp her birini bir yere gömdüler.

Sağ kalan etbâ'ü huddâmın kamusun soydular

Anadan doğmuş gibi döndü cemi'an andere

Sağ kalan adamlarının ve hizmetçilerinin bütünü soydular, tümü anadan doğmuş gibi meret'e döndüler.

Atto Ağa'yı velâkin kalede bendettiler

Düştü zincir-i kazâ içre belâ-yı dâvere

Atto Ağa'yı, eski yöneticilerin belasına istemeyerek düştüğü için kalede zincire vurdular.

Kör Bilâl'in getürüp sonra ser-i mürdârını

Sardılar bazı yerin bir pâre boklu astara

Kör Bilâl'in kellesini getirip bir boklu astar parçasına sar-
dılar.

Sonra bir bok saksısını it bokuyla doldurup
Tütsü verdiler müneccis cismine mâmücmere

Sonra bir bok saksısını it bokuyla doldurup Körr Bilâl'in
pislenmiş cismine tütsü verdiler.

Gerdânına ol hârın zen-mâderi bir tıp takıp
Oynatırdı anı ayü-veş misâl-i mashare

Kaynanası o eşğin (Kör Bilâl) boynuna bir ip takıp ayı ve
maskaralar gibi oynatırdı.

Öyle zen-mâder ki ol kör kâfirin her kârını
Kendisi rü'yet edüp vermezdi nöbet duhtere

Öyle bir kaynanaydı ki o, kör kâfirin her işini kendisi görür,
kızına fırsat bırakmazdı.

Öyle bir kemçik kekeç duhter ki ra'yı ya okur
Hem dü-çüşm-i a'veri benzer şikeste-câbere

Öyle bir kemçik, kekeç kızdı ki «r»yi «y» okurdu. Hem de
kör gözleri, gözü dönmüş zalime benzerdi.

Boklu bostanda leşin bir hufreye ilkâ için
Hayuhuy ile getirdiler anı bahçelere

Bir huyuhuyyla leşini boklu bostanda bir çukura atmak için
getirdiler.

Kabre varınca o kör puştı tamâmen soydular
Hande kılsunlar deyu döndürdüler anı kaşmere

Kabre varınca o kör puştı tamamen soydular, eğlensinler
diye onu soytarıya döndürdüler.

İki ayak kaldırıp katloldu bu tarihte
Bir tavil sap saktular kün-i Bilâl-i a'vere

Bu tarihte iki ayağı kaldırılıp katlolunan Kör Bilâl'in
kıçına uzun bir sopa saktular.

İki ayağın harfleri olan sekiz ihraç olundukta

1211

8

1203

Tarih-i diğér

Şükür kim oldu vücûdu nâ-yâp
Daldaban cifesine kondu gurap
(1203)

Şükür ki vücudu yokolup gitti, Daltaban'ın leşine kargalar
kondu.

(*) Şiir, eski Türkçeden yeni Türkçeye Ş. S. Yenen tarafından aktarılarak daha önce Başpınar, sayı: 35-36/1942'de yayımlanmıştır. Osmanlıca metin üzerinde bazı düzeltmeler yapılmış her beytin altına açıklaması konmuştur.

1 — Dârâ: Eski İran'da Pershanedanından bazı hükümdarların adı.

2 — İskender: M.Ö. yaşamış ve Büyük İskender olarak bilinen Makedonya kralı.

3 — Kisrâ: Sâsâni İmparatoru.

4 — Kayser-i Rûm: Eski Roma ve Bizans imparatoru.

5 — Şeddâd: Yemen'de Ad kavminin hükümdarı. Büyük binaları, bu arada cennete benzetmek isteğiyle yaptırdığı İrem bağı ile ün almıştır. Bu bağdaki koşke girmeden Tanrı gazabına uğrayarak hepsi yerin dibine geçmiştir.

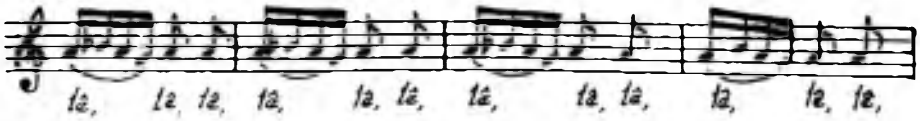
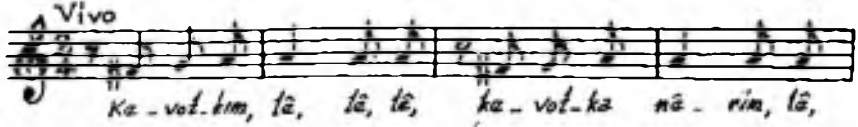
6 — Kârûn: İsrailoğulları'nda sonsuz zenginliğiyle tanınmış bir adam

7 — Sinekli Kesper: Özel ad.

8 — Battalzâde Paşa: Battaloğlu Mehmet Paşa adıyla bilinen ve Daltabanoğlu'nun yaşadığı tarihlerde Antep'i haraca bağlayan ve dehşet saçan bir eşkiya. Kendisine paşalık rütbesi verilen bu adamın Antep'teki maceralarına ilişkin oldukça ilginç belgeler var elde. Daltabanoğlu'nun Antep'e girdiği dönemde Battalzade'nin adamlarıyla arası açılmıştı. Yukarıda sözünü ettiğimiz Şer'iyye Sicillerinden öğrendiğimize göre, Battalzâde'nin yakalanarak öldürülmesi yolunda birçok kez buyruklar gelmiş, ancak ilgilinin yakalanması pek kolay olmamıştır. Battalzâde, kapısını kırarak sığındığı kalede 75 gün mahsur tutulmuş, ancak bu süre sonunda ele geçirilerek Rakka Valisince idam edilmiştir.

KÜRT HALK TÜRKÜLERİ

Ez Kevotkım

Kevotkım lē, lē, lē, kevočka nērım, lē,
Lē, lē, lē, lē, lē, lē, lē, lē, lē, lē, lē,

Ez kevoşkım, way, way,

Serkê bana, bın bana ez diçêrım, way, way,

Deşt û zozan, lê, lê, lê, tewd anime, way, way,

Ez aşiqê, lê, lê, lê, maldınyae, way, way,

Ez aşiqê, lê, lê, lê, maldınyae, way way.

Kevoşkım, lê, lê, lê, kevoška şınım, lê,

Lê, lê, lê, lê, lê, lê, lê, lê, lê, lê, lê,

Ez kevoşkım, way, way,

Serkê bana, bın bana ez diçêrım, way, way,

Deşt û zozan, lê, lê, lê, tew danime, way, way,

Ez aşiqê, lê, lê, lê, çavê şınım, way, way,

Ez aşiqê, lê, lê, lê, çavê şınım, way, way,

Kevoşkım, lê, lê, lê, kevoška spime, lê,

Lê, lê, lê, lê, lê, lê, lê, lê, lê, lê, lê,

Kez kevoşkım, way, way,

Serkê bana, bın bana ez diçêrım, way, way,

Deşt û zozan, lê, lê, lê, tew danime, way, way,

Ez aşiqê, lê, lê, lê, çavê reşım, way, way,

Ez aşiqê, lê, lê, lê, çavê reşım, way, way,

Kevoşkım, lê, lê, lê, kevoška reşım, lê,

Lê, lê, lê, lê, lê, lê, lê, lê, lê, lê, lê,

Ez kevoşkım way, way,

Serkê bana, bın bana ez diçêrım, way, way,

Deşt û zozan, lê, lê, lê, tew danime, way, way,

Ez aşiqê, lê, lê, lê, çavê reşım, way, way,

Ez aşiqê, lê, lê, lê, çavê reşım, way, way,

Ez nızanım, xelq tēli delal sala isalin hivya kē ma,
Tu dini, tu dini, tu dini, ēlē kawē.

İro Roja Rehetiye

Allegro

The musical score consists of three staves of music in G major (one sharp) and 2/4 time. The tempo is marked 'Allegro'. The lyrics are written below the notes.

i - ro ro - ja re - het - iyē, bi - li - vin em
ha - ni - ne de - wa - tē, tē - kav - na san
go - ven - diyē, ha lā - xın, lā - xın, lē - xın.

İro roja rehetiye,
Bılıvin em herne dewatē,
Têkevne ser govendiyē,
Ha lēxın, lēxın, lēxın.

Têkevne sar govendiyē,
Ha lēxın, lēxın, lēxın.
Bılızın listıka cımetē,
Lawko xırpani lēxın.

Sazbendē me Şeroye,
Ha lēxın, lēxın, lēxın.
Lēxın qeydē heroye,
Lawko xırpani lēxın.

Hoy Can

Allegro

Hoy can, hoy can, hoy ca - nê, hoy ca - nê,

hoy can, hoy can, hoy ca - nê, Ri - hanê.

Hoy can, hoy can, hoy canê, hoy canê,
Hoy can, hoy can, hoy canê, Rihanê.

Hoy canê, erdi hışk bû, hoy canê,
Rihanê, erdi hışk bû, Rihanê.

Tije lê mer û mişk bû, hoy canê,
Tije lê mer û mişk bû, Rihanê

Me qırar kır bı xıret, hoy canê,
Me qırar kır bı xıret, Rihanê.

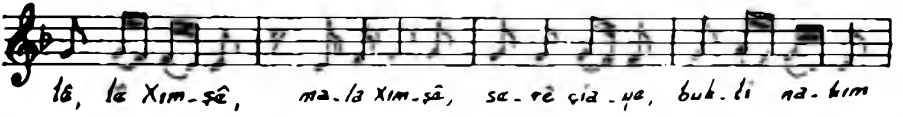
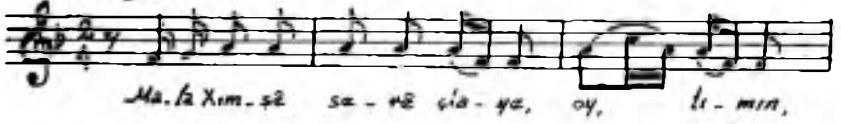
Çekır cawê avdanê, hoy canê,
Çekır cawê avdanê, Rihanê.

Deşt ji bûne zozane, hoy canê,
Deşt ji bûne zozane, Rihanê.

Bona pala gundyane, hoy canê,
Bona pala, gundyane, Rihanê.

Xımşe

Allegretto

Mala Xımşe serê çia-ye,
Oy, li min, oy, oy li min, oy, oy li min,
Oy, oy li min, lê, lê Xımşe,
Mala Xımşe serê çia-ye,
Bukti nakım bextê teme,
Gidi yeman lê, lê Xımşe.

Dilê qiza xorta maye,
Oy, li min, oy, oy li min, oy, oy li min,
Oy, oy li min, lê, lê Xımşe.
Dilê qiza xorta maye,
Bukti nakım bextê teme,
Gidi yeman lê, lê Xımşe,

Mala dostê mî dergeye,
Oy, li min, oy, oy li min, oy, oy li min,
O, oy li min, lê, lê Xımşe,
Mala dostê mî dergeye,
Bukti nakım bextê teme,
Gidi yeman lê, lê Xımşe.

Bejnê

Allegro

Çi baj - na - ke lê, ha - tî - bû

der - da lê, baj - nâ lê, baj - na ke, baj - na kâ?

Çi bejneke lê, hatîbû derda lê,
Bejnê lê, bejnê lê, bejna kê?
Çi zerike lê, hatîbû derda lê,
Gelo lo zerya mî jî konê kê?

Mî vê bejnê têr xeberda lê,
Bejnê lê, bejnê lê, bejna kê?
Mî vê zeryê lê têr xeberda lê,
Gelo lo zerya mî jî konê kê?

Çemê Zengûê lê xuşe-xuşe lê,
Bejnê lê, bejnê lê, bejna kê?
Çemê Zengûê lê xuşe-xuşe lê,
Gelo lo zerya mî jî konê kê?

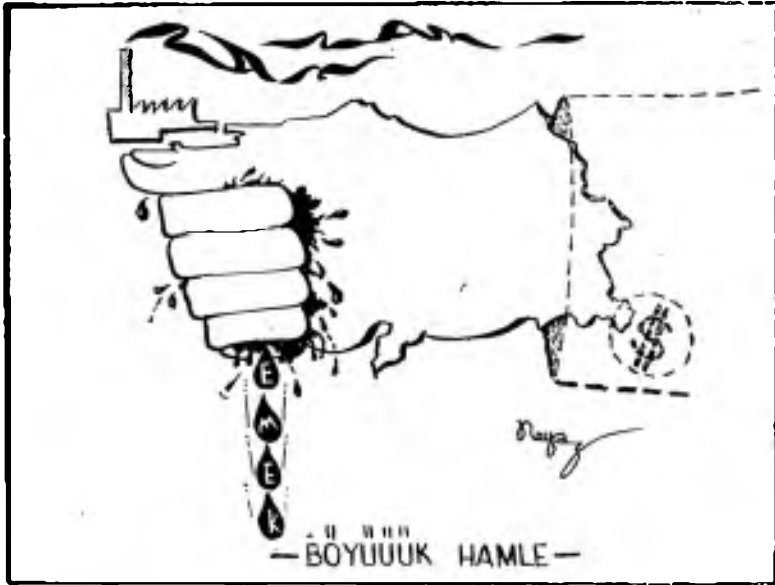
Ha lî ber dîçe lê qal û qırşe lê,
Bejnê lê, bejnê lê, bejna kê?
Ha lî ber dîçe lê qal û qırşe lê,
Gelo lo zerya mî jî konê kê?

Memîkê kawê lê sêvê tırşe lê,
Bejnê lê, bejnê lê, bejna kê?
Memîkê kawê lê sêvê tırşe lê,
Gelo lo zerya mî jî konê kê?

Çemê Zengûê lê hurme-hurme lê
Bejnê lê, bejnê lê, bejna kê?
Çemê Zengûê lê hurme-hurme lê,
Gelo lo zerya mî jî konê kê

Ha li ber dıçe lê qal û qırme lê
Bejnê lê, bejnê lê, bejna kê?
Ha li ber dıçe lê qal û qırme lê,
Gelo lo zerya mın jı konê kê?

Memikê kawê lê sêv û xurme lê,
Bejnê lê, bejnê lê, bejna kê?
Memikê kawê lê sêv û xurme lê,
Gelo lo zerya mın jı konê kê?

olaylar-yorumlar

MC KITLELERİN DEMOKRATİK DUVARINA ÇARPTI

Geçtiğimiz ayda, Devlet Güvenlik Mahkemeleri yasasını çıkararak olağanüstü mahkemeler, bir bakıma mahkeme olmayan mahkemelerle baskılarını sürdürmek isteyen gerici MC iktidarı, demokratik güçlerin direnişi karşısında önemli bir yenilgiye uğradı.

Cumhuriyet Halk Partisinin Parlamento içindeki olumlu direnişinin yanısıra, işçilerin, demokratik kitle örgütlerinin, ilerici, devrimci basının, namuslu hukukçuların, kısacası geniş kitlelerin tepki ve direnişleri MC iktidarını adeta bunalıttı. DGM yasasını meclislerden geçiremeyeceğini anlayan iktidar mensupları, bu bunalımın verdiği öfkeyle, adeta, DGM olmadan da biz bu işi yaparız dercesine, yasalara bir yana iterek İçişleri Bakanının bir işlemiyle Ankara Belediye Başkanı Dalokay'a işten el çektirirken, Ankara Valisinin bir işlemiyle de TÖB-DER genel merkezini ve dolayısıyla tüm şubelerini kapattılar. İki milyonluk Başkent halkının seçtiği bir belediye başkanına, yetkisi olmadığı halde işten el çektirecek ve 120 bin üyeli TÖB-DER'i, ilerici öğretmenlerin bu büyük kitle örgütünü kapatmaya kalkışacak kadar gözleri kararan, yasalara ayaklar altına alan iktidara gerekli cevabı en başta DANİŞTAY verdi. Danıştay her iki işlemi de kısa sürede iptal ederek yasalara çığneyenlerin yüzüne çarptı. Ancak

baylarımız Danıştay kararlarını uygulamamaya nasıl olsa alışkıntılar. Bu kez de denediler ama başaramadılar. Dalokay varıp belediyedeki işinin başına geçerken TÖB-DER yöneticileri de haklı olarak, sökülmesi gereken mühür sökmeven kişileri daha fazla beklemeden kendi elleriyle onu söküp attılar. Ankara Valiliği TÖB-DER'i yeniden mühürlettiyse de bu örgütün açılmasını birkaç gün geciktirmekten başka işe yaramadı.

MC iktidarı giderek daha ilginç bir hal almaya başladı. Bu iktidar giderek çok daha açık biçimde varolan yasalara ve yargı organlarına ters düşüyor. Örneğin bu iktidarın Adalet Bakanı, nuruçluk kitaplarının toplanmaması için savcılara direktif verirken savcılar bu tamimleri geri çeviriyor ve Yargıtay Başsavcısı Adliye Bakanının tutumunu sert bir biçimde protesto ediyor.

Sınıflı toplumlarda egemen sınıflar düzeni korumak, sömürü ilişkilerini sürdürmek için gerekli kurumları oluşturur ve bu arada çıkarlarına uygun olarak hukuk sistemine de biçim verirler. Egemen sınıfların hukukçulardan istedikleri, hukuk sistemini kendi sınıf çıkarlarına uygun biçimde yürütmeleridir. Onlar yargıçlardan da bunu beklerler. Genel bir ilke olarak bu böyle işler. Ama yine toplum hayatında öyle zamanlar olur ki bizzat ege-

men sınıflar kendi koydukları ya-saları çiğnemek gereğini duyarlar. Örneğin şu MC iktidarı kadar top-lumun varolan hukuk sistemini çiğ-neyen, yargıya ters düşen ve biz-zat yargı organlarının kararları-ya perişan hale gelen iktidarlara az rastlanır. Bu durum, aynı zaman-da, ülkenin sorunlarına çözüm ge-tiremeyen, sömürü ve baskıyı gide-rek daha ağır ve çırkın bir duru-ma getiren egemen sınıfların zaa-fını göstermektedir. MC çürümüş, acze, bunalıma düşmüş bir iktida-rı temsil ediyor.

Pahalılıktan, sömürden, bas-kıdan bunalan; özgürlük ve insanca bir yaşam isteyen geniş kitle-ler gibi ülkenin namuslu hukukçu-ları da bu iktidarın oyunlarına gel-memekte ve ona karşı tavır almak-tadırlar.

TÖB-DER'e Karşı Artan Sal-dırıları

TÖB-DER'in son büyük kong-resinden sonra, öğretmenlere ve örgütlerine, özellikle de Doğu'da saldırıların arttığı göze çarpıyor-du. Gericiler, faşist beslemeler Ma-latya'da, Maraş'ta, Elazığ'da, Bin-göl'de ve daha pekçok yerde gemi aziya almış, himaye ve destek al-tında saldırılarını yürütüyorlardı. Malatya'da TÖB-DER'e ve diğer demokratik örgütlere, ilercilerle-re karşı Ağustos sonunda ve Eylül başında yöneltilen saldırılar sıra-sında, halkı ilericilere karşı kıskır-tmak için hazırlanıp dağıtılan şu bildiri, gerici güçlerin ne ilkel ve aşağılık yöntemlere başvurduğunu açıkça gösteriyor:

«EY MÜSLÜMANLAR...

«Tam yarım asırdır gizli bir esaret seni yok oluşa doğru sürük-lüyor. Öz mukaddesatın, tarihin, hukukun, kültürün, sanatın, İslam ve edebiyatın, ahlakın, aile düze-nin her gün alçakça darbelerle ma-ruz kalıyor hergün senin olan bir

şey tahrip ediliyor, canından bir parça kopartılıyor.

«Bir zamanlar dünya'ya devlet, millet Ümmet düzen insanîyet ve adalet neymiş gösteren ve üstün bir örnekteskil eden Müslüman halkımız yeni bir sahîlîyyet çağı-nın kararlıklarında körletilmek isteniyor.

«EY MÜ'MİNLER...

«Dini, maneviyatı, Ahlak ve faziletli tanımayan, paradan, men-faetten ve dünya zevklerinden baş-ka gözleri hiç bir şey görmeyen şu mübarek Ramazan-ı Şerif gün-lerinden Müslümanlara adeta kü-für edercesine gündüzleri açıktan açığa üç buçuk soysuza yemek ik-ramlarında bulunan (1) LOKAN-TACILARA yüzüne sigara duma-nını küstahça üflüyen MOSKOF uşaklarına, bar, pavyon çalıştıran ZİBİDİLERE kolları sıvayıp had-lerini bildirmenin zamanı gelmiş-tir.

«EY MÜSLÜMAN SEN ne yapı-yorsun?

Düşman şehre inmiştir artık. Sen hala tezgah başındamı otura-caksın? Bu dem oturma zamanı değil, bu dem ALLAH'A sadakatını, Peygambere sevdiğini gösterme anıdır. Cihad zamanı Yorgan altın-da örtünmek bir Müslümana ya-kışmaz.

«EY İMAN EDENLER

ŞUNU İYİ BİLİNİZ Kİ :

Soygun ve vurgun düzeninin dejenere olmuş mensupları senden değildir. Kibleleri Şavington, Mos-kova, Pekin, Tel-Aviv ve diğer kü-für ve dalalet merkezleri olanlar senden değildir. Ramazan'ı şerif günlerinde hayasızca Oruç yiyen-ler senden değildir.

«EY MÜSLÜMAN DOSTUND - DÜŞMANINI TANI VE HAZIR OL CENGE İSTER İSEN SULH-U SA-LAH SAHİPSİZ OLAN VATANIN BATMASI HAKTIR SEN SAHİP

**OLUR İSEN BU VATAN BATMA-
YACAKTIR.**

«Söz verdik ALLAH'A Kal-u
beladan
Bu yolda kesilmiş İkrarımız var

Üç günlük ömür için kahpe
dünyada
Kula kul olmamaya kararımız
var»

BİTLİS VALİSİNİN TUTUMU VE YARGIÇ KARARI

TÖB-DER Genel Merkezi daha Ankara Valiliğince kapatılmadan önce, TÖB-DER Bitlis şubesi Bitlis Valisinin bir kararıyla kapatılmıştı. TÖB-DER Bitlis şubesinde, öğretmenlerin yaptıkları bir toplantıyı ve bu toplantıda yapılan tartışmaları gerek gösteren valilik kararı, Bitlis Asliye Ceza Mahkemesinin kararıyla iptal edildi. Valt, bu iptal kararına rağmen örgütü açmamakta direndiyse de sonuçta karar savcılık yoluyla yerine getirildi. Bitlis Asliye Ceza Hakimî sayın H. Şahin Koçer'in bu kararını, çağdaş ve ileri bir hukuk anlayışını dile getirmesi bakımından, tüm olarak sayfalarımıza alıyoruz:

«Bitlis Top-Der Şubesi Başkanlığınca verilen 23.9.1976 tarihli dilekçe ile Valilikçe verilen Kapatılma kararının kaldırılması talep edilmiş olmakla bu konudaki evrak ve İddia makamının yazılı düşüncesi incelendi. Bitlis Valiliğinin konu ile ilgili Savcılık Makamına verdiği 20.9.1976 gün ve Bitlis Emniyet Müdürlüğü Der. Mas. 456 Sayılı yazısı ve ekl TÖB-DER Şubesine hitaben yazılmış aynı mahreçli 18.9.1976 gün ve 443 sayılı yazısı ile aynı günü TÖB-DER Şube başkanlığınca İl Makamına yazılmış yazı örneği ve 18.9.1976 gün Saat 14.00 tarihli tutanak getirildi gerekli inceleme yapıldı.

«Valilik Makamının kapatma kararı yapılan toplantının TÖB-DER'in tüzüğüne 4/b bendine ve

171 sayılı Yasaya aykırı olduğu 1630 sayılı Dernekler Yasasının 35. maddesine de ters düştüğü belirtilmiştir. Evraka ilişkin tutanakta da anlaşılacağı üzere toplantı TÖB-DER'in üyeleri arasında ve Lokalinde kapalı olarak yapılmıştır. Konuşanlar ve dinleyenler tümüyle TÖB-DER üyesi kişilerdir. Bu toplantının Derneğin tüzüğüne ve amacına ters düştüğü söylene-
mez. Şöyleki, Çağ dışı bir düşünceden sıyrılıp çağdaş düşünce içinde durum tahli edildğinde, konu bütünüyle Derneğin amacı içine girer. Çünkü ilerisi için eğitimin daha tutarlı, daha bilinçli ve ülke yararına olmasını sağlamak ortaya çıkarmak içindir. Buda ancak gerekli tartışmalar ve konuşmalar sonucunda ortaya çıkacaktır. Anayasamız Demokratik hakların ve özgürlüklerin zedelenmemesi kuralına ters düşmemek koşulu ile kişilerin her konuda fikirlerini açıklayabilmek ve yayınlatabilmek özgürlüğünü tanımıştır. Bu Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Temel İlkeler bölümünde yer almıştır. Dernekler Yasasının Derneğin amacı dışında beyanda bulunamayacağı kuralı koymuş olmasının Anayasasının bu temel ilkesine aykırı olduğu açık olarak belli isede, konu dışı olduğundan burada tartışılmamıştır.

«TÖB-DER tüzüğünün 3. maddesini birlikte okuyalım,» Madde 3 — Derneğin amacı Atatürk Devrimleri, İnsan Hakları Evren-

sel Beyannameyi ile Anayasamızın Milli Demokratik, Layık ve Sosyal Hukuk devleti kapsamı içinde üyelerinin Tüm Ekonomik, Sosyal, ve Özlük haklarını koruyup geliştirerek Birleşmelerini ve dayanışmalarını sağlamaktır.» denilmiştir.

«Demekki, Türkiye'de Devlet Güvenlik Mahkemelerinin kurulması konusunda Türkiye'nin en büyük öğretmen kuruluşu olan TÖB-DER'in kendi üyelerinin en azından sosyal ve özlük haklarını korumak yönünden konu ile ilgilenmesi tüzüğüne aykırı değildir. Bunun yanında Yukardan beri açıklandığı gibi Yapılan konuşmaların Dernek adına değilde Dernek içinde üyelerin kendi aralarında kişisel görüşlerinin açıklanması ve tartışılması niteliğindedir. Bunun da Derneğin tüzüğü ile ilgisi olmadığı açıktır. Kişilere yukarda açıklanan Anayasanın verdiği bir hak ve özgürlüktür.

«Kaldığı, Yasaların çıkarılışında Tüm Demokratik ülkelerde uygulanan Kamu oyu yoklaması Devlet Radyo ve Televizyonlarından izlediğimiz gibi Ülkenin birçok Demokratik Kuruluşu tarafından yapılmış tartışılmıştır. Bu yöntem Yasaların daha iyi, daha sağlıklı «Milli İradeye» daha uygun bir biçimde çıkmasını sağlar.

«Valiliğin yukarıda anılan yazısında bildirilen Dernekler Yasasınının 45/21. maddesinin bu olayda gerçekleşmediği de açıktır. Bilindiği gibi Devlet Güvenlik Mahkemeleri 1970 dönemi sonrası çıkarılmış Özel Kanunla kurulmuş Özel bir mahkemedir. Bundan önce de ve bu gün olduğu gibi Türk Devletinin gereğinde Ülkesi ve Milleti ile Bütünlüğünü Millî Güvenliğini, Kamu Düzenini ve Genel ahlakını koruyacak bağımsız Yargı organları görev yapmıştır. Ve hiç bir su-

rette yukarda açıklanan İlkeler zedelenmemiştir. Bu sebeple Devlet Güvenlik Mahkemelerinin kurulmuş olmasına karşı çıkmak bu madde kapsamına belki ters düşmez, tersine bu mahkemelerin kurulması durumunda belli Siyasi çevrelerin Anayasa ile kurulmuş bulunan üç organdan birine Yargı organına güvensizlik sonucu yukarıda sayılan ilkeler zedelenmiş olur. Kaldığı olayımızda toplantı, dernek lokali içinde üyelerin kişisel tartışmaları biçiminde yapıldığı ilgili evraktan anlaşılabilir olduğundan Devletin Ülkesi, Milletiyle Bütünlüğünü Sarsacak bir durum kesinlikle söz konusu olamaz. Böylece yukarda açıklanan gerekçelerden de anlaşılacağı gibi Bitlis Valiliğinin Kapatma kararı Yasaya, Anayasaya ve Hepsinin üstünde İnsan Haklarına aykırı ve kaldırılması gereken bir karardır. Bu kararın kaldırılmasına karar verilmiştir.

«Y A R G I : Yukarda açıklanan nedenlerle, Bitlis Valiliğinin yine yukarda açıklanan gün ve sayılı Kararının **KALDIRILMASINA** Kararın gereğinin yerine getirilmesi için C. Savcılığına verilmesine evrak üzerinde yapılan inceleme sonunda 24.9.1976 gününde İstem gibi karar verildi.»

MC.'NİN TUTUMUNA KARŞI TEPKİLER

TÖB-DER'in kapatılması ve Başkent'in ilercii Belediye Başkanı Dalokay'a karşı yapılan işlemler ülke ölçüsünde sert tepkiler doğurdu. Adana'daki demokratik kuruluşlar da TÖB-DER'in kapatılması nedeniyle aşağıdaki basın bültenini yayınladılar ve TÖB-DER'e desteklerini belirttiler:

B A S I N B Ü L T E N İ

«MC İktidarının faşist tirmanışının yeni bir halkasından biri olarak ülkemiz öğretmenlerinin en

güçlü demokratik kitle örgütü TÖB-DER (Tüm öğretmenler birleşme ve dayanışma derneği), Ankara Valiliği'nce faaliyetten alıkonulmuştur. Böylece, genel merkezle birlikte tüm yurt çapında 615 şubenin kapısına kilit asılmıştır.

«MC partilerinin - Bizzat kendi ifadeleriyle, «Hükümet edemez» duruma geldikleri ve başta işçi sınıfımız olmak üzere, tüm emekçi halkımızın, aydınların, yurtseverlerin, ilericilerin ve demokrasiden yana güçlerin muhalefetinin yükseldiği bu dönemde siyasal iktidar, artık ne yapacağını bilemez bir halde, demokrasiyi yok etme amacına yönelik olarak gelişen kitle muhalefetini ve onların örgütleri üzerindeki sindirme ve baskılarını yoğunlaştırma yolunu seçmiştir.

«Öğretmenler üzerindeki bu baskıların yoğunlaşmasının nedeni açıktır:

— Çünkü, öğretmenler, işçi sınıfının ve emekçi halkın aydınlarıdır.

— Çünkü, öğretmenler, emekçi halkımızın bağımsızlık ve demokrasi mücadelesinin, işçi sınıfına en yakın, en uyanık kesimleridir.

— Çünkü, öğretmenler, yabancı sermaye ve sömürücülerinin boyunduruğuna karşı, işçi sınıfımızın ve emekçi halkımızın hakları için, yılmadan, yıllardan beri mücadele etmektedirler.

— Çünkü öğretmenler, kendi mücadelelerinin, işçi sınıfı ve emekçi halkının mücadelesiyle iç içe, onun bir parçası olduğunu biliyorlar.

— Çünkü öğretmenler, örgüt-lüdürler.

— Çünkü öğretmenler, görevlerinin sadece okullarda alfabe öğretmek değil, bağımsız, insanın insanı sömürmediği, özgür bir toplum için, halkın demokratik iktidarı için mücadele etmek olduğu-

nu biliyorlar.

«Tüm öğretmenler üzerinde ve onların güçlü örgütü TÖB-DER'e karşı sürdürülen bu baskı ve şiddet yönetimini, Genel Merkez'e de yönelten MC İktidarı ne ölçüde özgürlük, demokrasi ve halk düşmanı olduğunu bir kez daha göstermiştir.

«Biz aşağıda adları bulunan demokratik örgütler bu uygulamayı protesto eder, bu tür faşizan baskıların karşısında olduğumuzu kamu oyuna duyururuz.»

TÜM-DER, ÇUKOSEN

GIDA-İŞ

GIDA-İŞ BÖLGE TEMSİLCİ-LİĞİ

BESİM-İŞ

BAYSEN-İŞ

GENEL-İŞ 1. NO.LU ŞB.

GENEL-İŞ 2. NO.LU ŞB.

TEKSTİL BÖLGE TEMSİLCİ-LİĞİ

TEKSTİL ÖZBUCAK

TEKSTİL ÇIRÇIR

DEVİRİMCİ YAPI-İŞ

TURİZM-İŞ

NARLICA HALK ODASI

DENİZLİ HALK KÜLTÜR DERNEĞİ

YUKARIDAKİ DEMOKRATİK KURULUŞLAR ADINA SEKRE-TARYA

TÖB-DER

MEHMET DANIŞMAN

(KAPATILDIĞINDAN İMZA-LAYAMAMIŞTIR)

TÜM-DER

SÜLEYMAN ATAY

T. GIDA-İŞ

KAYHAN SOHTA

TEKSTİL ÖZBUCAK

MEHMET BULUT

GAZİOĞLU'NUN ACIK-LAMASI

TÖB-DER'in Ankara Valiliği-nin kararıyla faaliyetten alıkonul-masından sonra basına bir demeç

veren Genel Başkan Gültekin Gazioğlu, örgüte karşı takınılan tavır şöyle yorumluyordu:

«TÖB-DER NİÇİN KAPATILMAK İSTENİYOR?»

«TÖB-DER'in faaliyetten alınmaması, MC'nin tüm gerici ve faşist güçlerin yasalastırmak için yoğun çaba gösterdikleri DGM'lere karşı her gün gelişen ve güçlenen toplumsal muhalefeti sindirme ve kamuoyunun tepkisini kırma girişimlerinin bir parçasıdır.

«Yaşadığımız bu dönemde, başta işçi sınıfımız olmak üzere tüm emekçi sınıf ve tabakaların emperyalizme ve faşizme karşı verdiği temel hak ve özgürlükleri koruma ve genişletme mücadelesi hızla büyüyor. Bunun içindir ki, MC ve onun arkasındaki yerli-yabancı karanlık güçler Türkiye işçi sınıfının ileri sendikalar örgütü DİSK'e ve Türkiye eğitim emekçilerinin öncü demokratik kitle örgütü TÖB-DER'e çılgınca saldırmaktadır. MC iktidar olduğundan bu yana altı üyemiz öldürülmüş, yüzlercesi yaralanmış, binlercesi sürülmüş, bir o kadar öğretmen ailesi de parçalanmıştır.

«Tüm bu cinayet, saldırı ve lerinin demokratik mücadelesi durmamış, aksine güçlenerek gelişmiştir. Çünkü emekçi halkımızın ve onun ilerici, devrimci örgütlerinin mücadelesi her geçen gün yükseliyor.

«Halkımızı işsizlik ve pahalılık cehenneminde inim-inim inleyen sömürücü faşist güçler, artık yoksulluğun kader olmadığını anlamaya başlayan emekçi halkımızın bilinçli tepkisinden korkmaktadırlar.

«Çünkü emekçi halkımız daha mutlu, daha özgür ve insanın in-

sana kul olmadığı bir düzenin kendi elleriyle yaratılabileceğini kavramaya başlamıştır. Biz öğretmenler, halkımızın bağımsızlık, demokrasi, barış ve özgürlük mücadelesine olanca gücümüzle katıldık, katılmaya devam edeceğiz.

«TÜM ÖĞRETMENLER ARKADAŞLARIMA SESLENİYORUM!»

«Türkiye eğitim emekçilerinin öncü demokratik kitle örgütü TÖB-DER'e yapılan bu anti-demokratik baskılar bızleri asla yıldırmayacak, şimdye kadar olduğu gibi bundan böyle de bu faşist baskıları etkin bir şekilde göğüsleyecek, temel hak ve özgürlüklerimizi halk düşmanı güçlere çığnettirmeyeceğiz.

«Türkiye devrimci-demokratik güçleriyle olan demokratik güç birliğimizi sürdüreceğiz, saflarımızı daha da sıkılaştıracağız. Sermaye sınıfının tahriklerine gelmeden, amma asla teslimiyetçiliğe ve pasifizme düşmeden demokratik mücadelemizi geliştireceğiz.

«TÜM İLERİCİ, DEVRİMCİ, DEMOKRATİK GÜÇLERE SESLENİYORUM!»

«MC iktidarının işgali altındaki TRT'nin ve gerici basının kasıtlı yayınlarına aldırmadan sizin olan TÖB-DER'in mücadelesine omuz verin!

«Dün olduğu gibi bu gün de faşizme geçit vermeme mücadelesindeki mevzilerimizi terk etmeyeceğiz. Bağımsızlık, demokrasi, barış ve özgürlük mücadelemizi daha da yükselteceğiz.

«YASANIN TÜRKİYE EĞİTİM EMEKÇİLERİNİN BAĞIMSIZLIK, DEMOKRASİ, BARIŞ ve ÖZGÜRLÜK MÜCADELESİ...»

«YAŞASIN TÖB-DER.»

PROFİLO OLAYI

Geçtiğimiz eylül ayında genel olarak Faşist tirmanışa ve özel olarak da DGM'ne karşı başta işçi sınıfı olmak üzere tüm demokratik güçlerin başlatmış oldukları kararlı direniş hareketleri, Tekelci sermayeyi telaşa düşürdü. Tekellerin egemenliğini kan ve zulüm üzerinde sürdürmek isteyen MC İktidarı, işçi sınıfına ve tüm demokratik kuruluşlara yönelttiği saldırılar, Profilo'da cinayetle sonuçlandı.

İstanbul, İzmir ve Adana gibi büyük sanayi merkezleri olmak üzere birçok yerde giden işçiler, DGM'lerin yasalaşmaması için kararlı bir şekilde direndiler. Ancak bunu fırsat bilen işverenler daha önce hazırlamış oldukları listelerle öncü ve bilinçli işçileri işten atmaya başladılar.

Bu militan işçilerin işten atılmaları suskunlukla geçiştirilemedi; çok yerde işçiler, işten atılan arkadaşlarının yeniden işe aldirtmak için direnişe geçtiler. Bu dayanışma direnişinin büyüdüğü yerlerden biri de Profilo idi. Dört bin PROFİLO işçisi günlerce kararlı direnişlerini sürdürdüler.

29 Eylül sabahı Profilo işçileri işbaşı yaparken iş akitleri feshedilen 18 arkadaşlarını da işyerine aldılar. Bunun üzerine işveren polis birliklerinden derhal fabrikayı boşaltmalarını istedi. Bu emirle polisler, işçilerin üzerine ses, sis, göz yaşartıcı bombalar ve ateş açarak yürüdüler.

Profilo'nun Telra ve AEG kısımlarında işçiler bu hunhar saldırıya yığılınca göğüs gerdiler. İşçiler-

le polis arasındaki çatışma saatlerce sürdü. Bu arada etraftan toplanan halk, polisin vahşî saldırısını protesto ediyor, ve işçilere yardım ediyorlardı. Bu kararlı direniş karşısında polis birlikleri o akşam çekilmek zorunda kaldı.

Ertesi sabah saat 08.00 sırasındada önceki gün dışarda kalmış işçiler fabrikaya girmek isteyince, polisin müdahalesiyle daha da şiddetli bir çatışma başladı. Polis hedef gözeterek ateş açtı. Yakup Kesser adlı işçi vurularak öldü. Çok işçi yaralandı. Ancak işçiler direnişlerini sürdürdüler.

Daha sonra olay yerine gelen İl Jandarma komutanı albay, işçilerden fabrikayı boşaltmalarını istedi. İşçiler bunu kabul edeceklerini, ancak polisin gitmesini ve hiç kimsenin gözetilmesine alınmamasını şart koştu. İl Jandarma komutanı bu talebi kabul ederek, işçilerin askeri araçlarla evlerine gönderileceklerine dair teminat verdi.

Bunu kabul eden işçiler askeri araçlara bindiler. Fakat Profilo işçileri evlerine götürüleceğine, Emniyet I. şubeye bırakıldılar. Burada işçiler ağır işkencelere ve hakaretlere maruz kaldılar.

Profilo'da işçilerin kararlı direnişi ve sarsılmaz dayanışmaları işçi sınıfımızın gelişen siyasal bilincinin önemli bir kanıtıdır. Ne hakim sınıfların, işçi sınıfının ekonomik-siyasal mücadelesine yönelik faşist DGM yasa çabaları, nede hakim sınıflara uşaklıkta birinci gelen sarı sendikacılık ihaneti, sömürü ve zulme başkaldıran emekçilerin mücadelesini durduramaz.

BİNGÖL GENÇLİK DERNEĞİ KAPATILDI

Kısa adı (BGD) olan Bingöl Gençlik Derneği 6 Ekim 1976 tarihinde «Kürtçülük ve komünizm» propagandası yaptığı iddiasıyla polis tarafından basılarak aranmış ve süresiz kapatılmıştır. Yapılan arama sonunda dernekte bulunan bazı şiir ve afişler gerekçe gösterilerek (BGD) yöneticilerinden Haydar Küçükagaoglu, Ahmet Bulmuş tutuklanmış, diğer yöneticiler aranmaktadır. Yöneticilerden Cemal Boracı'ta halen bir başka siyasi suçtan dolayı tutuklu bulunmaktadır.

Yine danıştayın TÖB-DER'le ilgili kararının uygulanmasını isteyen TÖB-DER Bingöl Şube Başkanı Mehmet Karasungur Emniyet Müdürlüğüne alınıp dövülerek koma haline sokulmuş, daha sonrada

tutuklanmıştır.

Diğer taraftan hiç bir suçu olmadan bir süre önce tutuklanan devrimci arkadaşlar henüz serbest bırakılmamışlardır.

Ayrıca DENG kitabevi üzerinde sürdürülen baskılar yoğunlaşmış, bazı dergi ve kitaplar keyfi olarak toplatılmıştır.

Halkımızın birlik ve eşitlik yolunda yükselen özgürce yaşama istekleri; baskı, sömürü, zulüm ve işkencelerle bastırılmayacaktır. Demokratik derneklerin kapatılması, dergi ve kitapların toplatılması, havadan sudan suçlamalarla toplu tutuklamalara girişilmesi ilerici gençliğin ve devrimcilerin, halkımızın gelişen mücadelesiyle bütünlüğünü engelleyemez.

ŞIRNAK'TA İNSAN AVI

18 Eylül günü Siirt'in Şırnak ilçesi Balveren köyü yakınlarında, Başçavuş Mikail Temiz beraberinde bulunan jandarma erleriyle birlikte yolları keserek gelen araç ve yayaaları aramaya koyulmuştur. Aramalar sırasında Uludere istikametinden gelen bir kamyon ve bir taksitde bulunan yolcu ve personeller indirilerek sıraya sokulmuş, üstleri aranmıştır. Bu sırada 9-10 yaşlarında bir çocuğun gülümsemesine hiddetlenen Mikail Temiz, bu suçsuz, mahsum insanları makineli tüfekle tarayarak dört kişiyi ağır şekilde yaralamıştır.

CHP Siirt Gençlik Kolları ve TÖB-DER Şırnak Şubesi birer bildiri yayınlayarak olayı protesto etmişlerdir.

CHP Siirt Gençlik Kolları bildirisinde: «Olay bu güne kadar ba-

sına yansıtılmadığı gibi idarecilerinde Başçavuş hakkında herhangi bir cezai tedbir almadıklarını öğrenmiş bulunuyoruz. Halkımıza pervasızca ateş açanlar güçlerini nereden almaktadırlar? Cahil eşkıya çeteleri dahi yolları kesip yolları soyduklarında, canice ve vahşiyane bir biçimde halka ateş edip cana kastettikleri bu güne kadar görülmemiştir.»

TÖB-DER Şırnak Şubesi de yayınladığı bildiri de resmi görevlilerin bölgemizde bu tür keyfi uygulamalarını had safhaya vardığını belirterek şöyle demektedir: «Ağrı, Van, Şırnak, İdil ve daha bir çok yerde yapılan katliamlardan bir benzeri Şırnak'ta sahnelenmiştir. Bu ve buna benzer terör ve baskıları kınar, halkımıza duyurmayı görev bilmekteyiz.»

VAN'DA DERGİMİZ VE YAYINLARIMIZ YASALARA AYKIRI OLARAK TOPLATILDI

19.10.1976 günü Van'da polis Toplum Kitabevine giderek, elinde mahkemeden bir toplama kararı olmadan Milli Mesele adlı kitabımızı ve Özgürlük Yolu Dergilerini toplayıp götürmüştür. Bunun yanısıra başka kitapları ve kartpostalları da yine usulsüz olarak götürün polis, kitabevinde bulunan Osman Topaloğlu'nu da bir gün gözaltında tutmuştur.

Dergimize ve yayınlarımıza karşı böylesine yasadışı bir işlem daha önce Diyarbakır'da da polis tarafından yapılmış, dergimiz alınıp götürülmüş ve onu dağıtanlar gözaltına alınmışlardır.

Dergiler ve kitaplar hakkında nasıl işlem yapılacağı Basın Kanununda ve diğer ilgili yasalarda açıkça yazılıdır. Polisin yetkili mahkeme kararı olmadan kendi başına, yayınları toplayıp götürmeye hakkı ve yetkisi yoktur. Bu tür davranışları yapanlar yaptıklarının suç olduğunu unutmamalıdır.

Açıktır ki bütün bunları yapanlar MC iktidarının tutumundan cesaret alıyorlar. Ancak biz-zat MC iktidarı sürekli değildir ve suçuna ortak ettiklerini korumaya bir an gelir ki gücü yetmez olur.

TAYLAND'DA FAŞİST DARBE TUTUNAMAYACAKTIR

ABD Merkezi Haberalma Örgütü CIA'nın ve Tayland'daki aşırı sağcı gericilerin mütemet adamı Sangad Çalavyu liderliğinde 8 Ekim 1976 tarihinde faşist bir darbe yapıldı. Seni Promaj hükümetini görevden uzaklaştıran darbeciler, «Tayland'ın komünizmin eline geçmesini engellemek, komünizmin ülkeye sızmasını önlemek, kırılgan ve demokrasinin korunmasını sağlamak» amacında olduklarını açıkladılar. Gözü dönmüş caniler yüzlerce ilerici ve devrimciyi öldürüp yakdılar, binlercesini tutukladılar.

Tayland'da 44 yıldan bu yana ordunun bir ayağı sürekli iktidarda olmuştur. İkinci dünya savaşından bu yana ABD emperyalistlerinin, CIA'nın ve tayland gericilerinin

nin tezgahladığı 14 askeri darbe yapılmıştır. Seni Promaj hükümeti, son iki yıl içinde kurulan üçüncü koalisyon hükümeti olmuştur.

Çinhindi halklarının ulusal ve sosyal kurtuluşlarının estirdiği özgürlük havasının da etkisiyle Tayland emekçi halkının yükselen muhalefeti Seni Promaj hükümetini, ABD emperyalizmi ile ilişkilerini gözden geçirme sorunuyla karşı karşıya getirmişti Promaj hükümeti ülkedeki ABD üslerinin kapatılmasını, ABD askerlerinin sınır dışı edilmesini kararlaştırarak komşu sosyalist ve demokratik ülkelerle ilişkilerini geliştirme yoluna girmişti.

Bu durumdan tedirgin olan ABD emperyalistleri, CIA ve yerel aşırı sağcı gerici çevreler ilk iş ola-

rak, sürgünde bulunan diktatör Kitikaçorn'un ülkeye dönüşünü sağladılar. Tayland Ulusal Öğrenci Federasyonu Kitikaçorn'un dönüşünü protesto amacıyla Thammasat Üniversitesinde bir miting yaptı. Polis, sağcı öğrenciler ve gerici çevrelerin mitingi basmaları sonucu çıkan çatışmalarda yüzlerce devrimci öldürüldü. Pusuda bekleyen Çalavyu faşist cuntası hükümete el koydu. Faşist darbeciler binlerce devrimciyi öldürüp sokaklarda yaktılar, on binlerce kişiyi tutukladılar.

ABD emperyalizminin, CIA'nın

ve uluslararası gericiliğin bütün vahşet ve komploları, Hınciçinide Vietnam, Laos, Kamboçya halklarının yükselen ulusal bağımsızlık ve sosyalizm mücadelesiyle yenilgiye uğradığı gibi, Tayland emekçi halkında yigit direnişisi karşısında da tutunamayacak, geri çekilmek zorunda kalacaktır.

SSCB ve Vietnam Sosyalist Cumhuriyeti, Tayland'da gerçekleştirilen faşist darbenin arkasında CIA'nın bulunduğunu belirterek ABD emperyalistlerini ve Tayland'lı faşist cuntayı sert bir dille protesto etmişlerdir.

1. SOSYAL EMPERYALİZM SORUNU

ve TÜRKİYE'DE MAOCU AKIM

12,5 lira

Yazan: Kemal BURKAY

Tükendi

2. MİLLİ MESELE ve DOĞUDA FEODALİTE-AŞİRET 15.00 lira

Yazan: C. ALADAĞ

Yeni çıktı.

3. ÖZGÜRLÜK YOLU 2. CİLDİ

75.00 lira

8-14 sayılar, ciltli.

Ödemeli gönderilir. 100 lirayı aşan taleplerde yüzde yirmi indirim yapılır.

**TÜM YURTSEVERLERİN DEMOKRATLARIN
SOSYALİSTLERİN HİZMETİNDE**

DENG KİTABEVİ

Belediye Sarayı altı No. 12 — BİNGÖL

HEVAL KİTABEVİ

Yeniçarşı No. 43 — TATVAN

TAN KİTABEVİ

Gürsel Cad. — SİİRT

ÖZGÜRLÜK KİTABEVİ

SİLVAN

HALK KİTABEVİ

KİĞİ — BİNGÖL

C. ALADAĞ

**MİLLİ
MESELE**

ve
doğu'da
feodalizm

-asiret

özgürlük
yolu yayınları

ta ve yabancı ülkelerde sömürücülere karşı teşkilatlanma ve mücadele deneylerini kapsar. Bir savaş deneylerini kapsar. Bir savaş deneyleri hazinesine sahibiz biz. (Alkışlar). Ve bu deney hazinesi, teşkilatlanmış işçilerin, memurlar, hazır ordu, ve imtiyazlar (burjuvazi için işleyen imtiyazlar) olmadan bir Sovyet hükümetini, ve fabrikalarda yeni bir sistemin temellerini yarattıklarının çarpıcı bir ispatıdır. Artık işe başlıyoruz ve eğer Sovyet Anayasası yürürlüğe sokulacaksa bize çok gerekli olan yeni yardımcıları yanımıza çekiyoruz. Şimdi yeni gönüllülerimiz, genç köylüler hazır, işin içine sokulmaları ve görevi yürütmemize yardım etmeleri gerekiyor.

Değirmek istediğim son sorun uluslararası durumdur. Diğer ülkelerdeki yoldaşlarımızla omuz omuzayız, ve Rus proleter devriminin onlarla birlikte dünya devrimine gideceği yolundaki inançlarının ne kadar istek ve azim dolu olduğunu gözlerimizle gördük.

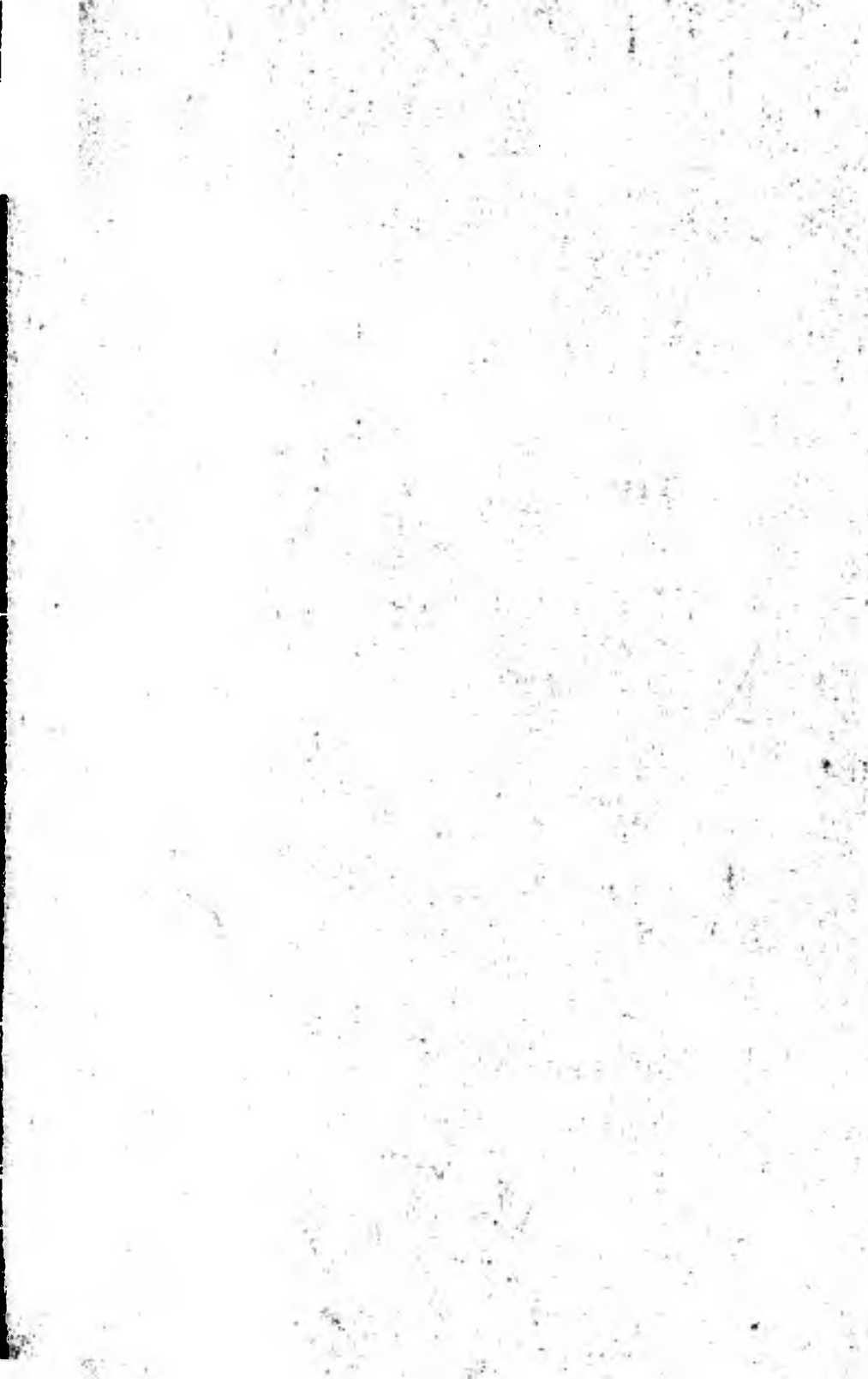
Devrimin uluslararası önemi büyüdükçe bütün dünyadaki emperyalistler daha da yakınlaştılar ve bize karşı daha büyük bir hiddetle birleştiler. Ekim 1917'de Cumhuriyet ciddiye alınmayacak dikkate değmeyen bir garabet olarak görüyorlardı. Şubatta, ciddiye alınmaması gereken, sosyalizm konusunda bir deney olarak gördüler. Ama Cumhuriyetin ordusu büyüdü, ve çok zor olan bir sosyalist Kızıl ordu yaratma görevi başarılarına kadar güç kazandı. Davamız güçlendikçe ve başarıları çoğaldıkça, bütün ülkelerdeki emperyalistlerin muhalefeti ve nefretli kudurmuşçasına artıyordu. Olaylar öyle bir safhaya geldi ki Wilhelm'in düşmanları olduklarını söyleyen İngiliz ve Fransız kapitalistleri, Sosyalist Sovyet Cumhuriyetini boğmak için bu aynı Wilhelm'le güçlerini birleştirmenin eşigindeler. Çünkü bunun bir garabet yada bir sosyalizm deneyi olmaktan çıktığını, dünya sosyalist devriminin fıskırdığı yer olduğunu anlamaya başladılar. Dolayısıyla, düşmanlarımızın sayısı, devrimimizin başarılarıyla birlikte çoğaldı. Durumun ciddiyetini hiç saklamadan önümüzde biz neyin beklediğini görmeliyiz. Onu göğüslemeye yalnız değil, aynı mücadeleye girmeye başlayan ve belki de ortak davamıza daha büyük bir disiplin ve sınıf bilinci getirecek olan Viyana ve Berlin işçileriyle birlikte gideceğiz.

Sovyet Cumhuriyetinin üzerinde bulutların nasıl biriktiği ve biz bekleyen tehlikelerin ne olduğu hakkında bir fikir verebilmek için Alman Hükümetinin, konsolosluğu vasıtasıyla bize gönderdiği Notanın tamamını size okuyacağım:

«G. V. Chicherin, Dış İşleri Halk Komiseri, Moskova, 5 Kasım 1918.»

Alman İmparatorluk hükümetinin emirleri üzerine, Alman İmparatorluğu Konsolosluğu, Rus Federatif Sovyet Cumhuriyetinin dikkatini aşağıdaki hususlara çekmekle şeref duyar: Brest-Litovsk Anlaşmasının 2 inci Maddesine aykırı olduğu halde resmi Rus yetkililerinin beyanlarıyla Alman devlet kurumlarına karşı girişilen göz yumulamayacak kampanyaya karşı Alman Hükümeti iki kez protestoda bulunmak durumunda kalmıştı. Ancak, hükümetimiz sadece Anlaşmanın söz konusu maddelerinin ihlali değil aynı zamanda normal uluslararası tatbikatlardan ciddi bir ayrılığı gösteren bu kampanyaya karşı artık protestolarla yetinemez.

Barış Anlaşmasının tamamlanmasından sonra Sovyet hükümeti Ber-

özgürlük

yolu

aylık siyasî dergi

10 Lira